

”--ÄLÄ KOHOTA
AATTEEN LIPPUA,
SE KIEDOTAAN
ARKKUSI YMPÄRILLE--”

- TUOMAS ANHAVA-

Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa
vuonna 2003 opintonsa aloittaneiden opiskelijoiden
kansalaisvaikuttajaprofiili

Tampereen yliopisto
Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos
Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma
Terhi Kivistö & Piia Paakkinen
Helmikuu 2006

Tampereen yliopisto
Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos
TERHI KIVISTÖ & PIIA PAAKKINEN:
Pro gradu –tutkielma, 115 s. , 11 liites.
Kasvatustiede
Helmikuu 2006

TIIVISTELMÄ

Pro gradu –tutkielmamme käsittelee kansalaisvaikuttamista. Tutkimuksen tavoitteena on luoda vuonna 2003 Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella opintonsa aloittaneiden opiskelijoiden kansalaisvaikuttajaprofiili. Tutkimuksemme on osa Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen tutkimusprojektia ”Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena”, joka liittyy oikeusministeriön kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan. Tutkimusjoukkona on vuonna 2003 opintonsa aloittaneiden koko vuosikurssi sekä Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opettajankouluttajat.

Tutkimuksemme on triangulaatiotutkimus, jonka ensimmäinen osa on toteutettu kvantitatiivisin tutkimusmenetelmin ja toinen osa kvalitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti. Aineistoa on hankittu sekä kyselyiden että haastatteluiden avulla.

Selvitimme opiskelijoiden kansalaisvaikuttajataustaa sekä käsityksiä opettajasta kansalaisvaikuttajana. Opettajankoulutuksen roolia kansalaisvaikuttamisen tukijana valotetaan sekä opiskelijoiden että opettajankouluttajien näkökulmasta.

Tutkimuksemme mukaan opiskelijat ovat kiinnostuneita kansalaisvaikuttamisesta, mutta eivät osallistu juurikaan muuhun vaikuttamistoimintaan kuin urheilun tai kulttuurin piirissä tapahtuvaan yhteistoimintaan. Opiskelijat ja opettajankouluttajat kokevat tämänhetkisen opettajankoulutuksen olevan riittämätöntä saamaan aikaan sellaista muutosta, jota aktiivisen ja yhteiskunnallisesti vaikuttavan opettajaprofession syntyminen vaatisi.

Kansalaisvaikuttamisen tutkiminen opettajankoulutuksessa on mielenkiintoinen ja laaja teema, jonka avulla voidaan herättää keskustelua opettajaopiskelijoiden passiivisuudesta ja opettajankoulutuksen heikosta vastaavuudesta yhteiskunnan vaatiman aktiivisen opettajatyypin kouluttamisesta.

Asiasanat: kansalaisvaikuttajaprofiili, kansalaisvaikuttaminen, kansalaisuus, opettajankoulutus, opettajan rooli, triangulaatio

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	6
I TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	8
1 TUTKIMUKSEEN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ.....	8
1.1 Yhteiskunta	8
1.2 Demokratia	9
1.3 Kansalainen	11
1.4 Kansalaisten vaikuttamisesta	12
1.5 Sosiaalinen pääoma	15
2 SUOMEN YHTEISKUNNAN KÄÄNNEKOHTIA	18
3 KANSALAISTEN OSALLISTUMISTA KOSKEVIA SÄÄDÖKSIÄ SUOMEN LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ.....	24
3.1 Valtiojärjestyksen perusteet.....	25
3.2 Valtion ja kunnan hallinto	25
3.3 Opetus ja kulttuuri.....	26
4 KANSALAIsvAIKUTTAMISEN POLITIIKKAOHJELMA.....	28
4.1 Tarve	28
4.2 Tavoitteet.....	29
4.3 Toteutus	30
5 OPETTAJANKOULUTUS.....	32
5.1 Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa.....	32
5.2 Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen strategia.....	34
6 AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA	35
6.1 Kysymyksiä demokratian kehittämisestä – Mutanen Anu.....	35
6.2 Mahdollisuuksien maa - Sami Borg.....	35
6.4 Tekeillä olevat tutkimukset.....	36

II METODOLOGINEN VIITEKEHYS	37
1 TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	37
1.1 Tutkimustehtävät.....	38
2 TUTKIMUSMENETELMÄT	39
2.1 Kvantitatiivinen menetelmä.....	39
2.1.1 Kysely.....	40
2.1.1.1 Strukturoitu kysely	40
2.1.2 Kvantitatiivinen tulosanalyysi.....	41
2.1.3 Tapaustutkimus	44
2.2 Kvalitatiivinen menetelmä	43
2.2.1 Haastattelu	45
2.2.1.1 Puolistrukturoitu haastattelu.....	46
2.3 Triangulaatiotutkimus.....	48
3 TUTKIMUKSEN KULKU	50
4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	52
4.1 Validiteetti.....	52
4.2 Reliabiliteetti	52
4.3 Esitestaus ja koehaastattelu.....	54
4.4 Kyselyn suorittaminen.....	55
4.5 Haastattelut.....	55
III TUTKIMUSTULOKSET JA ANALYYSI	57
1 PROFIIILIN LUONTI.....	58
1.1 Tutkimusjoukko.....	58
1.2 Profiilin luokittelua.....	63
1.3 Kansalaisvaikuttamisen käsite.....	64
1.3.1 Opiskelijoiden määritelmät	64
1.3.2 Opettajankouluttajien määritelmät	66
1.4 Osallistumistavat.....	67
1.4.1 Luottamustehtävät.....	67
1.4.2 Vapaa-aika.....	68
1.4.3 Keskustelu.....	69

1.5 Osallistumisen syyt	70
1.5.1 Tutun kauppa	71
1.5.2 Tuuks' mukaan?	72
1.5.3 Olen, ajattelen, vaikutan	73
1.6 Osallistumisen anti	74
1.6.1 Mielihyvä	74
1.6.2 Vaikuttamisen tunne	75
1.6.3 Ulkoinen motivaatio	75
1.7 Opettajan rooli kansalaisvaikuttajana	76
1.7.1 Esimerkki oppilaille	76
1.7.2 Ajatteluun herättäjä	77
1.7.3 Yhteiskunnallinen vaikuttaja	78
1.7.4 Toimija työn arjessa	79
1.7.5 Opettajankouluttajien näkökulma	81
1.8 Vaikuttaminen opettajankoulutuslaitoksella	83
1.8.1 Opiskelijoiden yleinen aktiivisuus	83
1.8.2 Omat vaikutusmahdollisuudet OKL-opintoihin	85
1.8.3 Miten vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin parantaa	87
1.8.4 Opetuksen ja oppimisen kohtaaminen	89
1.9 Esteet osallistumiselle	91
1.9.1 Ulkoiset odotukset opettajankoulutukselta ja opettajan roolista	91
1.9.2 Ylimääräinen työ	93
1.9.3 Oppilaiden kodit ja vanhemmat	94
1.9.4 Opettajälähtöiset esteet	95
IV LOPUKSI	97
1 POHDINTAA TUTKIMUSTULOKSISTA	97
1.1 Prototyypipiopiskelija	97
1.2 Pohdintaa profilista	99
2 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET	101
LÄHTEET	102
LIITTEET	115

JOHDANTO

EVVK – Ei Vois Vähempää Kiinnostaa –lausahduksen kuulee usein nuorten suusta kun keskustelun aiheeksi nousee politiikka tai yhteiskuntaa koskevat teemat. Opiskellessamme Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa meistä tuntui, että opiskelijoiden kiinnostus hoitaa yhteisiä asioita oli erittäin heikkoa. Opiskelijatoiminnassa oli mukana vain kourallinen opiskelijoita ja pääosa opiskelijoista oli passiivisia tutkinnonsuorittajia. Halusimme selvittää oliko oletuksemme Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden passiivisuudesta todenperäinen vai olimmeko vain itse kokeneet opiskelija-aktiivisuuden yksikössämme vähäiseksi.

Tutkimuksemme on osa Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen tutkimusprojektia ”Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena”, joka liittyy Matti Vanhasen hallituksen vuonna 2005 aloittamaan, oikeusministeriön toteuttamaan kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan.

Tutkimuksen tarkoitus on luoda vaikuttajaprofiili vuonna 2003 Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa opintonsa aloittaneista opiskelijoista. Tutkimuksessamme pyrimme selvittämään opiskelijoiden käsityksiä vaikuttamisesta, opettajan roolista vaikuttajana ja opettajankoulutuksen antamista valmiuksista kansalaisvaikuttajan rooliin. Lisäksi tarkoituksemme on kartoittaa opiskelijoiden tähänastisia kokemuksia vaikuttamisesta. Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opettajankouluttajille suunnatun kyselyn avulla

hankimme tietoa heidän kokemuksistaan opettajaksi opiskelevista sekä kansalaisvaikuttamisesta opettajankoulutuslaitoksessa.

Toivomme tutkimuksemme herättävän keskustelua opiskelijoiden ja opettajankouluttajien keskuudessa niin opiskelija-aktiivisuuteen kuin opettajan kansalaisvaikuttajarooliinkin liittyen.

I TEOREETTINEN VIITEKEHYS

1 Tutkimukseen liittyviä käsitteitä

1.1 Yhteiskunta

Nykysuomen sanakirja (1985) selittää yhteiskunnan järjestäytyneenä kokonaisuutena, joka perustuu ihmisyhteisön jäsenten keskinäisiin suhteisiin. Yhteiskunnan piirissä tapahtuu kaikki elämälle tarpeellinen yhteistoiminta. Tämä määritelmä pitää sisällään sekä hallinnolliset instituutiot että yksilöiden muodostaman kansakunnan.

Laajassa mielessä valtio ja yhteiskunta ovat sama asia; *valtio*- ja *yhteiskunta* – käsitteiden välille ei tehdä eroa. Tarkemmin eritellen *valtio* viittaa julkisiin poliittis-hallinnollisiin instituutioihin, jotka toimivat yhteiskunnan osana, aivan kuten yksilötkin. (Harisalo & Miettinen 1996, 62; Sulkunen 1998, 214–215.) Erilaisia instituutioita ja yksilöitä kutsutaan yhteiskuntavoimiksi, joista yhteiskunta muodostuu (Harisalo 1996, 65).

Douglas'n (1989) mukaan yhteiskunnan muodostavat ihmiset, jotka asuvat tietyllä maantieteellisesti rajatulla alueella (Harisalo 1996, 62). Näitä ihmisiä voi yhdistää tietty kulttuuri, kieli, yhteiset historialliset kokemukset sekä poliittinen järjestelmä ja

muut instituutiot. (mt. 62; Sulkunen 1998, 214–215.) Myös Aristoteleen (384–322 eaa.) mukaan valtio on ihmisten muodostama. Yhteiskunta ja valtio ovat ihmisen olemuksen mukainen luonnollinen yhteenliittymä hyvää elämää varten. Ihmisille on Aristoteleen mukaan luontaista eläminen yhteisössä, sillä ihmisen luontaisia ominaisuuksia ovat puhekyky ja kyky tehdä ero moraalisesti oikean ja väärän välille. Näin ollen ihminen ei pääse telokseensa eli *päämääräänsä elää hyvä elämä* yksin, vaan yhdessä muiden kanssa. Aristoteleen ihannevaltion tarkoitus on edistää kansalaisten hyvää elämää. (Häyry 2000, 39–41.)

1.2 Demokratia

Nykysuomen etymologinen sanakirja selittää sanan demokratia kansanvallaksi tai kansanvaltaiseksi valtioksi. Sana juontuu latinasta kreikan kautta; *dêmos* tarkoittaa kansaa ja *-kratía* valtaa. (Häkkinen 2004, s.93)

Suomalaisessa yhteiskunnassa keskeiset demokratian arvot, pyrkimykset ja ihanteet on kirjattu perustuslakiin. (Vesikansa teoksessa Gretschel 2002, 12.) Näitä demokraattisia arvoja ovat muun muassa aktiivinen, vapaa, suvaitseva ja järkiperäinen keskustelu sekä yhteiskunnallisen kritiikin salliminen (Savikuja 2000, 30).

Demokratiaa on kuvattu prosessina, jonka avulla ihmiset saattavat voimaan heitä yhteisesti koskevat pelisäännöt (Harisalo & Miettinen 1997, 36). Vallankäytön muotona demokratiassa kaikki täysi-ikäiset kansalaiset tietyin edellytyksin (ks. Pel 6 §) ovat oikeutettuja vaikuttamaan yhteiskunnan kehittämiseen. Demokratia voi olla joko suoraa tai edustuksellista, joista jälkimmäisestä esimerkkinä on Suomen yhteiskunta, jossa kansa valitsee edustajansa päättämään puolestaan. (Savikuja 2000, 36.) Edellä mainitusta suorasta demokratiasta esimerkkinä on Aristoteleen

ihannevaltion johtamistapa; vapaat miehet päättävät keskustelemalla tasavertaisesti yhteisistä asioista (Häyry 2000, 42–43).

Demokratia on kansalaisten keino varmistaa, että lainsäätäjät toimivat enemmistön tahdon mukaisesti ja että kansalaiset voivat vaihtaa edustajiaan, jos he katsovat sen tarpeelliseksi (Harisalo & Miettinen 1997, 36). Oikeudenmukaisesti toimiakseen demokratian tulee kuitenkin olla rajoitettua. Rajoittamattomassa demokratiassa mikä tahansa asia voidaan päättää enemmistön mielen mukaisesti, eikä tällöin ole enää kyse demokratiasta sen varsinaisessa merkityksessä. (Harisalo & Miettinen 1997, 36.) John Locken (1632–1704) poliittisessa yhteisössä kansankokouksen nimeämien hallitsijoiden valtaa rajoittaa kansalaisten oikeuksien toteutumisen valvonta. Mikäli hallitsijat eivät täytä määrättyjä ominaisuuksia, voidaan heidät panna viralta ja valita uudet hallitsijat. Myös Montesquieun (1689–1755) mukaan hallitusvaltaa rajoittamaan tulee perustaa erilaisia instituutioita, joita hänen mukaansa ovat perustuslaki ja vallanjako. Perustuslaki estää hallitsijaa toimimasta vain oman tahtonsa mukaisesti. Vallan kolmijako lainsäädäntö-, tuomio- ja toimeenpanovaltaan takaa kansalaisille tai alamaisille oikean poliittisen vapauden valtion hallitusmuodosta riippumatta. (Häyry 2000, 73–76, 80, 84–85.)

Harisalo ja Miettinen (1996) ovat erottaneet demokratiasta kaksi ulottuvuutta, teknisen ja sisällöllisen. Tekniseen ulottuvuuteen sisältyvät tietyt poliittiset instituutiot ja niissä noudatettu päätöksenteko. Näitä instituutioita ovat muun muassa valtio ja sen kansanedustuslaitos, hallitus, kunnat ja poliittiset puolueet. Sisällöllisellä ulottuvuudella tarkoitetaan sitä, mihin tarkoituksiin ihmiset käyttävät demokratiaa. (mt. 115.) Demokratiassa kansalla eli kansalaisilla on valta valitessaan edustajansa päättäviin elimiin. Demokratian toteutumisen kannalta on olennaista se, miten ja kuinka paljon kansalaiset käyttävät valtaansa ja todella toteuttavat kansalaisuuttaan. (Vesikansa teoksessa Gretschel 2002, 15.)

1.3 Kansalainen

Kansalaisuus tarkoittaa täysivaltaista jäsenyyttä valtiossa. Se on tarkoin säänneltyä ja siihen sisältyy lisäksi useita oikeuksia ja velvollisuuksia (ks. Pel 6-23§). Kansalaisuudella on laillinen muoto, jonka oikeusasema takaa suojan julkista valtaa ja toista yksilöä vastaan sekä poliittinen muoto, johon sisältyvät muun muassa vaikuttamisen ja osallistumisen eri muodot. (Savikuja 2000, 26; Nousiainen 1998, 146.) Kansalaisuus -käsitteessä on aina siten mukana kansallinen, hyvinvointivaltiollinen ja poliittinen ulottuvuus; kansalainen on täysivaltainen yhteiskunnan toimintaan osallistuja (Savikuja 2000, 29).

Kansalaisuuteen liittyy myös kansalaisuudettomuus ja ulkopuolelle sulkeminen. Antiikin aikana naisia ja orjia ei luettu kansalaisiksi. Sittenkin ulkopuolelle on jätetty alempiarvoisia töitä tehneet, tietyt etniset tai uskonnolliset ryhmät. Suomessakin naiset saivat vasta miesten jälkeen 1900-luvulla yhteiskunnalliset oikeutensa, joita ovat muun muassa äänioikeus ja oikeus toimia tietyissä tehtävissä tai viroissa. (Koskiaho, Nurmi & Virtanen. 1999, 142–143.)

Kansalaisuuden merkitys on muuttunut ja laajentunut kansainvälistymisen myötä. Yksilö voi olla tietyn maan tai maanosan kansalainen ja jopa niin sanotusti maailmankansalainen. Euroopan unioniin liittymisen myötä jokainen sen jäsenvaltion kansalainen on samalla myös unionin kansalainen. (Savikuja 2000, 29.) Näin laajasti ymmärrettynä kansalaisuuden määrittely alkaa rakoilla; EU:n oma suhde kansalaisuuteen on sisäisesti hajanaista. Toisaalta unionissa korostetaan erityistä EU-kansalaisuutta, toisaalta tukeudutaan jäsenvaltioiden omiin kansalaisuusmäärittelyihin. (Koskiaho ym. 1999, 145.)

Kansalaisuudessa on pohjimmiltaan kyse siitä, missä määrin yhteiskunnan jäsenet käyttävät oikeuttaan valvoa ja arvostella vallanpitäjien toimia ja toteuttaa politiikkaa, ja missä määrin he itse pyrkivät vaikuttamaan asioiden kulkuun. Kansalaiset on erään määritelmän mukaan jaettu alamaisiin ja todellisiin kansalaisiin riippuen heidän osallistumis- ja vaikuttamisaktiivisuudestaan. (Vesikansa teoksessa Gretsel 2002, 15.)

Alamaiset eivät ole kykeneväisiä hyödyntämään kansalaisoikeuksiaan. He eivät näe vaihtoehtoja nykyiselle asioiden hoitamistavalle eivätkä he pyri vaikuttamaan asioiden kulkuun. Tyytymättöminä he vain purkavat turhautumisensa vallanpitäjien ja päättäjien sättimiseen. ”Hallitsevien” mielestä alamaistyyppiset kansalaiset ovat helppoja hallittavia ja ennen kaikkea vaarattomia. (mt. 15.)

Todelliset kansalaiset ovat yhteiskunnallisesti tiedostavia, historiasta ja yhteiskunnasta dynaamisen kuvan omaavia yksilöitä. He seuraavat yhteiskunnallista päätöksentekoa ja painostavat päättäjiä; heille asiat eivät vain *ole* ja *tapahdu*. Toisin kuin alamaiset, todelliset kansalaiset näkevät asioille vaihtoehtoja ja etsivätkin niitä aktiivisesti. He tuovat ajatuksiaan julki, ajattelevat kriittisesti ja kyseenalaistavat asioita. Todelliset kansalaiset tietävät vaikutusmahdollisuutensa yhteiskunnassa ja he luottavat niihin. (mt. 15.)

1.4 Kansalaisten vaikuttamisesta

Kantola toteaa ”Operaatio Ateenan mies” -kolumnissaan, että ”toiminta, kyky muuttaa ympäristöään ja vaikuttaa siihen mielekkäällä tavalla, on kansalaisuuden avainkysymys” (Kanssalainen 2004, 17). Tällaista toimintaa on montaa eriasteista, aktiivisesta poliittisesta järjestötoiminnasta aina ruohonjuuritason passiivisempaan, omaan lähiympäristöön keskittyvään satunnaiseen toimintaan. Demokratian eli

kansan vallan vahvistamisessa olennaista on se, missä määrin yhteiskunnassa voi muodostua poliittisesti merkittävää valtaa myös tavallisten ihmisten keskuudessa. Tämä valta näkyy toimintana, joka pyrkii vaikuttamaan päätöksentekoon. (Vesikansa teoksessa Gretschel 2002, 17.) Montesquieu piti Antiikin tasavalloista opittua mallia kansalaisten aktiivisesta osallistumisesta yhteisten asioiden hoitoon kansalaishyveenä (Häyry 2000, 83).

Edellytyksenä kansan valtautumiselle pidetään mahdollisuutta vapaaseen vuorovaikutukseen. Kansalaisjulkisuus, tila, joka syntyy ihmisten kohdatessa, on demokratian keskeinen rakenne. Kansalaisjulkisuus tarkoittaa tällöin sitä, että ihmiset alkavat keskustella ja tuovat yhteiseen käsittelyyn heitä koskettavia asioita. Samalla he luovat tilanteen, jossa mahdollisimman moni voi osallistua keskusteluun. Tämän julkisuuden väyliä on demokraattisessa yhteiskunnassa tarjolla paljon kuten TV, sanomalehdet, julkinen katutila ja erilaiset tilaisuudet, joissa on mahdollista kohdata muita ihmisiä. Kansalaisten tulisikin hyödyntää niitä. Mistä tahansa asiasta voi tulla poliittinen, kun joku havaitsee yhteiskunnassa epäkohdan ja vaatii tilanteen uudelleen määrittämistä. Yhteisessä keskustelussa voi syntyä mielipide, että asialle on tehtävä jotain ja ryhdyttävä toimenpiteisiin. Toimimalla poliittisesti kansalaiset käyttävät demokraattista oikeuttaan vaikuttaa yhteisiin asioihin. (Vesikansa teoksessa Gretschel 2002, 17–19.)

Suomen perustuslaissa taataan sananvapaus ja kokoontumisen vapaus, jotka ovat kansalaisjulkisuuden syntymisen edellytys (PeL 12–13 §). Perustus- ja kuntalaeissa edellytetään viranomaisia pohtimaan, miten yksilöiden vaikuttamismahdollisuuksia voitaisiin edelleen parantaa (Vesikansa teoksessa Gretschel 2002, 21.)

Edustukselliseen demokratiaan perustuvassa poliittisessa yhteisössä ihmisillä on kaksinainen rooli. Samalla kun he ovat poliittis-valtiollisen prosessin toimijoita, ovat

he myös vallankäytön kohteita. Vaikuttaminen poliittiseen päätöksentekoon nähdään keinoksi, jolla ihminen vaikuttaa omaan elämäänsä. Ihanteena pidetään laajaa ja tasavertaista osallistumista, jonka avulla turvataan kansalaisten oikeudenmukainen kohtelu ja joka kasvattaa kansalaisia puolustamaan oikeuksiaan ja kantamaan vastuuta. (Nousiainen 1998, 319.)

Edellä mainitun ihanteen täytyminen Suomessa on hyvin vajavaista; monille ihmisille yhteisten ja yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen osallistuminen on vain marginaalista. Valtaosa on jokseenkin kiinnostunutta käyden äänestämässä ja seuraten poliittista keskustelua täyttäen näin vähimmän kansalaisvelvollisuutensa. Vain pieni joukko työskentelee vaikuttamisen ammattilaisina poliittisen kentän huipulla. (Nousiainen 1998, 319.)

Osallistumisen määrään ja laatuun heijastuva ihmisen kansalaispätevyys kertoo yksilön omakohtaisesta tunteesta voida vaikuttaa omalla toiminnallaan poliittiseen päätöksentekoon. Kiinnostuksen aikaansaama politiikan seuraaminen ja siitä keskustelu ovat perustekijöitä aktiivisempaan osallistumiseen. Nousiainen (1998, 321–323) mukaan suomalaiset saattavat kokea vaikutusmahdollisuutensa harvalukuisempina ja politiikan vaikeatajuisempina kuin eräät muut kansakunnat.

Edustuksellisessa järjestelmässä kansalaisten välitön vaikuttaminen yhteiskunnan asioihin tapahtuu ylimpien viranomaisten valintana ja toimimisena luottamushenkilönä kunnallistasolla. Äänestäminen on yksi kansalaisten perusoikeuksista ja suurin osa (51,1 % - 85,1 %) äänioikeutetuista onkin käyttänyt oikeutensa kansanedustajien vaaleissa. Prosenttiluvut ovat Tilastokeskuksen koko maan keskiarvoja. Alueellisesti ja väestöryhmien välillä on paljonkin eroja (Nousiainen 1998, 327–328). Äänestysprosentit eivät kuitenkaan kerro koko totuutta kansalaisten poliittisesta osallistumisesta; Pystynen (1965) selvitti tutkimuksessaan,

että vaikuttamisaktiivisuus kunnallisvaalien välillä oli huomattavasti vähäisempää kuin vaalien äänestysprosentit antoivat ymmärtää (mt. 335.)

Yksilöä lähempänä toimivia tahoja ovat erilaiset yhdistysten ja kylätoimikuntien tarjoamat toiminnan muodot. (mt. 327–328, 335–336.) Myös osallistuminen harrastustoiminnan kautta tietyn kerhon, järjestön tai yhdistyksen toimintaan on vaikuttavaa toimintaa. Suosittuja vapaa-ajan osallistumismuotoja ovat kulttuuripainotteiset kerhot, urheiluseurojen toiminta ja partio. Tällöin toiminnan tarkoituksena on usein tuoda esiin itselle tärkeitä ajatuksia tai epäkohtia ja herättää keskustelua laajemminkin ihmisten välillä. Esimerkkejä tällaisesta toiminnasta ovat lehden yleisönosastolle kirjoittaminen, osallistuminen mielenosoitukseen ja nimien kerääminen yhteiseen vetoomukseen. (Vesikansa teoksessa Gretschel 2002, 23.)

Osa ihmisistä valitsee vaikutuskanavakseen protestivaikuttamisen, joka voi olla spontaania tai organisoitua, lievästi painostavaa tai pakottavaa, laillista tai laitonta. Protestiosallistumisen laaja skaala ylittää aina vetoomuksen allekirjoittamisesta mielenosoitukseen ja talonvaltauksiin. Protestivalmius voi toisaalta johtua yksilön vieraantumisen poliittisesta päätöksenteosta ja hänen vähäisestä kansalaispätevyyden tunteesta, jolloin koetaan, että tavanomaisilla, sovinnaisilla keinoilla kuten puolue- ja järjestöosallistumisella tai äänestämällä ei ole haluttua vaikutusta. Toisaalta protestiosallistuminen voi olla täysaktiivisten, poliittiseen järjestelmään integroituneiden yksilöiden keino vaikuttaa päättäjiin sovinnaisien keinojen ohella. (Nousiainen 1998, 338.)

1.5 Sosiaalinen pääoma

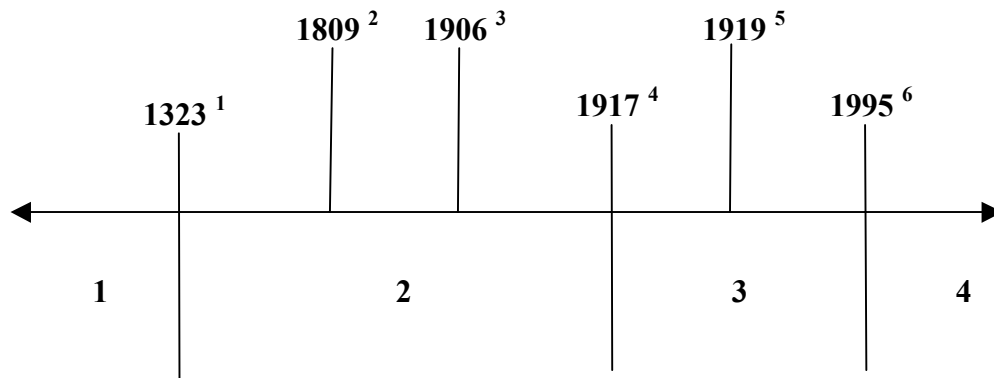
Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sosiaalisen ympäristön ja sosiaalisten suhteiden tiettyjä ulottuvuuksia, kuten sosiaalisia verkostoja, normeja ja luottamusta, jotka

osaltaan edistävät yhteisön jäsenten sosiaalista vuorovaikutusta ja toimintojen yhteensovittamista. Näin ollen sosiaalinen pääoma edistää yksilöiden tavoitteiden toteutumista ja yhteisön hyvinvointia. (Ruuskanen 2002, 5.) James Colemanin (1988) mukaan sosiaalinen pääoma, kuten muutkin pääoman muodot, on tuottavaa; se mahdollistaa päämäärien saavuttamisen, joiden saavuttaminen ilman sosiaalista pääomaa ei olisi mahdollista (mt. 9). Lähestulkoon samoilla linjoilla on Colemanilta käsitteen omaksunut, vaikkakin siitä oman käsityksensä muokannut Robert Putnam (esim. 2000). Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma liittyy läheisesti kansalaishyveisiin, sosiaalisen pääoman tehtävä on hänen mukaansa tehostaa kansalaishyveiden toimintaa. Putnamille sosiaalisen pääoman rinnakkaiskäsitteitä ovat mm. kansalaisaktiivisuus, kansalaishyveet, sosiaalinen ja yhteisön infrastruktuuri. Sosiaalisella verkostolla ja yksilöiden välisellä vuorovaikutuksella luodaan ja ylläpidetään normeja ja luottamusta, jotka edistävät yhteiskunnan toimintakykyä. (Ruuskanen 2002, 14.)

Putnam (2000) on listannut useita positiivisia seurauksia sosiaaliselle pääomalle. Lisääntynyt luottamus yhteisön tai yhteiskunnan järjestelmien toimivuuteen ja toisiin kansalaisiin helpottaa yhteisten ongelmien ratkaisua. Tämä perustuu siihen, että sosiaalinen pääoma saa ihmiset mukautumaan yhteisiin ratkaisuihin tavoittelematta lyhytnäköisesti vain omaa etuaan. Näin ollen esimerkiksi verojärjestelmän toimivuus ja julkisten palveluiden järjestäminen helpottuu. Ihmisten välinen vuorovaikutus helpottuu, kun ollessaan usein tekemisissä toistensa kanssa ihmiset alkavat luottaa toisiinsa enemmän. Tehostunut informaation kulku parantaa talouden toimintaa ja auttaa toimijoita saavuttamaan päämääränsä. Nämä sosiaalisen pääoman kaksi toimintamekanismia saavat ihmiset osallistumaan yhteisten asioiden hoitoon ja tästä seuraten myös ottamaan toisensa huomioon paremmin. Sosiaalisella pääomalla on myös psykologisia ja biologisia vaikutuksia, joiden kautta se parantaa ihmisten terveyttä ja elämänlaatua. (Ruuskanen 2002, 7.)

Sosiaalisen pääoman määrittelyssä on eroja riippuen siitä katsotaanko ilmiötä yksilön, ryhmän vai yhteisön näkökulmasta. Sosiaalisesta pääomasta onkin eritelty eri ulottuvuuksia painottavia suuntauksia. Näistä suuntauksista ensimmäinen painottaa yksilön asemaa sosiaalisten verkostojen rakenteessa, toinen yhteisön sosiaalisten verkkojen tiiviyyttä, seuraava yleistynyttä luottamusta ja sosiaalista vuorovaikutusta ja viimeinen sosiaalisen pääoman ryhmäkuntaisuutta. (mt. 9.)

2 Suomen yhteiskunnan käännekohtia

KUVIO 1. Suomen yhteiskunnan käännekohtia

1 *Suomi ennen autonomiia*. Suomi liittyi länsimaiseen kulttuuripiiriin 1100-luvulla, jolloin Ruotsista Suomeen kohdistuneet ristiretket sekä maa-alueiden hallintapyrkimykset johtivat Suomen liittämiseen osaksi Ruotsin suurvaltaa. Suomen itäraja muotoutui ristiretkien myötä ja Venäjän ja Ruotsin välisten sotien seurauksena usein, mutta ensimmäisen kerran se määriteltiin virallisesti ¹*Pähkinäsaaren rauhassa vuonna 1323*. (Ahtiainen, Aromaa, Haapala, Hentilä & Kauppinen 2005, 13.) Tähän rauhaan päättyi Suomen varsinainen ristiretkikausi ja Suomi oli liitetty Ruotsin valtakuntaan (Jutikkala & Pirinen 1989, 40).

2 *Suomen suuriruhtinaskunta*. Vuonna 1807 Ranskan keisari Napoleon ja Venäjän keisari Aleksanteri I tapasivat Tilsitissä ja sopivat Venäjän taivuttelevan Ruotsin mukaan Englannin saartoon. Ruotsin kuningas Kustaa IV ei suostunut diplomaattisiin keinoihin mukaan saartoon, jolloin Aleksanteri antoi armeijansa vallata

Suomen noudattaakseen liittolaissopimustaan Ranskan kanssa. (Jutikkala & Pirinen 1989, 196.)

Ruotsalaisten vastarinta ja suomalaisten talonpoikien sissijoukot onnistuivat heikosti taistelussa valloitusta vastaan ja keväällä 1809 Ruotsi antautui. Aleksanteri I antoi julistuksen Suomen liittämisestä Venäjään. (Jussila, Hentilä & Nevakivi 2004, 13–14.) Lopullinen sinetti Suomen liittämisestä osaksi Venäjää painettiin ² *Porvoon kokouksessa maaliskuussa 1809*. (Ahtiainen ym. 2005, 16–19.)

Suomen hallintojärjestelmä muodostui autonomiseksi vuonna 1816 perustetun Keisarillisen Suomen senaatin ansiosta (Jussila ym. 2004, 28). Autonomian aikana Venäjä pyrki vahvistamaan Venäjän ja Suomen suhdetta antamalla Suomelle erilaisia etuuksia muun muassa sallimalla suomalaisen hallinnon ja vapauttamalla kaupan. Autonomian aikana Suomen yhteiskunta kehittyi merkittävästi. Teollisuuden kehittyminen, kirkko-, koulu-, ja kunnallislakien säätäminen, suomalaisen sivistyneistön herääminen ja naistenkin osallistuminen kansalaistoimintaan olivat autonomian ajan saavutuksia, vaikka yhteiskunta oli edelleen sääty-yhteiskunta ja sen vuoksi epätasa-arvoinen. (Ahtiainen ym. 2005, 41–42.)

Suomi oli 1800-luvun loppuun mennessä muotoutunut omaksi valtiokseen, jonka autonomisuuden Venäjä oli hyväksynyt suomalaisten ollessa kuitenkin lojaaleja hallitsijalleen. Vuosisadan puolivälissä Venäjän kiihkovenäläiset halusivat kuitenkin sopeuttaa kaikki vähemmistökansat Venäjään. (mt. 72.) Venäjän keisari Nikolai II antoi 15.2.1899 helmikuun manifestina tunnetun julistuksen, jonka keskeisenä sisältönä oli yleisvaltakunnallinen lainsäädäntöjärjestys, jonka mukaan Suomen lait olisivat alisteisia Venäjän laeille. (Jussila ym. 2004, 72; Ahtiainen ym. 2005, 74.) Helmikuun manifesti koettiin Suomessa loukkaukseksi autonomiaa kohtaan ja keisarin katsottiin pettäneen kuuliaisen kansan luottamuksen. Vaikka helmikuun

manifesti on saanut suuremman maineen kuin tapahtuma aikalaisten kertomana oli, sen on kuitenkin todettu vaikuttaneen suomalaisen kansan tietoisuuteen perustuslaeista ja niiden merkityksestä kansalle. (Ahtiainen ym. 2005, 74.)

Venäläistämispolitiikka herätti Suomessa vastarintaliikkeitä ja Venäjältä Suomeen vuonna 1905 levinnyt suurlakko sai vallankumouksellisia piirteitä kun lakon lopulla kaikki puolueet olivat yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella valitun eduskunnan kannalla. (Jussila ym. 2004, 80.) Suurlakko keskeytyi kun keisari julkaisi marraskuun manifestin 4.11.1905, jonka mukaan venäläistämistoimenpiteet keskeytettäisiin ja määrättiin koollekutsumaan valtiopäivät kansanedustuslaitoksen uudistamiseksi. (mt. 81.) Kansanedustuslaitoksen uudistus toteutui vuonna ³1906, jolloin Suomi sai yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella valittavan yksikamarisen eduskunnan. (Ahtiainen ym. 2005, 80.)

3 Itsenäinen Suomi. Venäjän sotamenestys ensimmäisessä maailmansodassa oli heikko ja maata vaivasi elintarvikepula. Nikolai II luopui kruunustaan maaliskuussa 1917 ja valta Venäjällä siirtyi väliaikaiselle hallitukselle. (Jutikkala & Pirinen 1989, 272.) Marraskuussa 1917 bolshevikit kaappasivat vallan Venäjän väliaikaiselta hallitukselta ja ⁴4.12.1917 Suomen senaatti antoi itsenäisyysjulistuksen, jonka eduskunta hyväksyi kaksi päivää myöhemmin. (Ahtiainen ym. 2005, 88.)

Itsenäisen Suomen ensiaskeleet olivat varsin haparoivia, sillä 1918 keväällä Suomessa puhkesi lyhyt, pari kuukautta kestänyt verinen sisällissota, jossa kuoli yli 36 000 ihmistä. (Jussila ym. 2004, 109.) Sisällissodassa taisteltiin Suomen yhteiskunnan tulevaisuudesta; punaisten tavoite oli kansanvaltaan perustuva parlamentaarinen demokratia. Valkoiset halusivat Suomesta täysin itsenäisen, Venäjältä irtautuneen valtion. (mt. 106–107.) Sota päättyi valkoisten voittoon.

Sisällissodan jälkeen Suomen oli päätettävä ennen sotaa käsittelemättä jäänyt hallitusmuoto. Suomessa oli sekä monarkiaa että tasavaltaa kannattavia ryhmittymiä; kovin kauaksi ei jäänyt Suomen kuninkaan valintakaan. ⁵*Suomesta tuli kuitenkin tasavalta vuoden 1919 eduskuntavaalien jälkeen.* Suomen ensimmäiseksi presidentiksi valittiin Kaarlo Juho Ståhlberg (1865–1952). (Ahtiainen ym. 2005, 101–103.)

Sodan jälkeen kansakunta oli edelleen kahtiajakautunut, mutta 1930-luvulla Suomen tasavalta alkoi kehittyä vasemmiston ja keskustan niin sanotun punamultayhteistyön pohjalta. (Jussila ym. 2004, 157; Ahtiainen ym. 2005, 114.)

Suomalaisen yhteiskunnan kehitys oli nousujohteista 1930-luvulta lähtien. Itsenäisyyttä horjuttaneet talvisota (1939–1940) ja jatkosota (1941–1944) olivat Suomen kansalle valtavia ponnistuksia, mutta niistä selviäminen itsenäisenä kansakuntana oli kaikkia suomalaisia yhdistävä asia. Sotakorvausten nopea maksaminen, menetetyiltä alueita paenneiden evakkojen majoittaminen ja koko yhteiskunnan rakentaminen uudelleen olivat raskaita koitoksia, mutta jo 1950-luvulla Suomessa oli saavutettu ennen sotaa vallinnut kulutus- ja tuottotaso. (Internet-lähde 12.)

Sodanjälkeisiä vuosikymmeniä (n. 1946–1994) on kutsuttu toiseksi tasavallaksi. Termi kuvaa Suomen muuttunutta, Neuvostoliittoa myötäilevää ulkopoliittista linjaa, sisäpoliittisen ilmapiirin muutosta ja hyvinvointivaltion kehittymistä. (Alasuutari 1996, 11.) 1960-luvulla Suomessa tapahtui useita yhteiskuntaa koskevia merkittäviä muutoksia. Elinkeinorakenteen muuttuminen maatalouspainotteisesta yhteiskunnasta teollistuneeksi palveluyhteiskunnaksi aiheutti ns. suuren muuton, jonka seurauksena maaseudulta muutti paljon ihmisiä kaupunkien läheisyyteen rakennettuihin lähiöihin. (Internet-lähde 6.) Vietnamin sota ja Tšekkoslovakian

miehitys herättivät Suomen nuorison ja 1960-luvun lopulla nuoriso oli sekä poliittisesti että kulttuurisesti aktiivista ja radikaalia. Esimerkiksi käy Vanhan ylioppilastalon valtaaminen Helsingissä 1968. Nuorison radikalismi Suomessa ei ollut poikkeuksellista, uusi sukupolvi oli jo muualla Euroopassa aloittanut radikaalin, uuden tabuja rikkovan ajan. (Internet-lähde 7.)

1990-luvun alussa Neuvostoliiton hajoamisesta seurannut idänkaupan romahdus, maailmantalouden yleinen laskusuhdanne ja hallitsematon rahamarkkinoiden vapauttaminen aiheuttivat Suomeen laman, jonka seurauksena oli pankkikriisi ja puoli miljoonaa työtöntä. Hyvinvointiyhteiskunnan palvelut, erityisesti sosiaalihuollon palvelut, joutuivat tiukalle säästölinjalle, jotta valtion kasvanutta velkataakkaa voitiin lyhentää. (Internet-lähde 9.)

Lamasta toivuttiin melko nopeasti taloudellisesti, jo vuonna 1995 inflaatio oli taittunut alhaiseksi. Laman kokemukset olivat kuitenkin niin monen perheen arkea koskettavia, että sen seuraukset ovat yhä näkyvissä. Työttömien määrä on yhä melko korkea, tilastokeskuksen mukaan heinäkuussa 2005 oli 197 000 työtöntä (Internet-lähde 17) ja sosiaaliturvan, koulutuksen ja terveydenhuollon tila ei ole palautunut lamaa edeltäneelle tasolle. (Blom 1999, 16.) Laman seurauksia voidaan tarkastella taloudellisen kannan lisäksi henkisen hyvinvoinnin kannalta. Ilkka Niiniluoto (1993) esittää ajatuksen henkisestä lamasta, joka aineellisen puutteen myötä näkyy muun muassa epävarmuutena, neuvottomuutena, turhautuneisuutena ja ahdistuksena. Kun valtio ei ole pystynyt toteuttamaan laman aikana tarpeellisia tukitoimia, ovat suomalaiset luottaneet toisten ihmisten sosiaaliseen vastuuntuntoon ja siten pystyneet välttämään henkistä lamaa. Ihmisten henkistä hyvinvointia laman aikana turvaa sosiaalinen pääoma, jota erilaiset järjestöt, yhdistykset ja liitot lisäävät tukien kansalaisten vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. (Niiniluoto teoksessa Niiniluoto & Löppönen 1993, 33, 42–43.)

4 *EU-Suomi*. Suomessa äänestettiin vuonna 1994 liittymisestä Euroopan unioniin.
⁶*Unionin jäsenyys astui voimaan vuonna 1995*. Liityttäessä EU:hun hyväksyttiin perustamissopimukset, joista etenkin Maastrichtin sopimus vaikutti koko yhteiskuntaan, sillä sen myötä hyväksyttiin myös liittyminen EMU:un (talous- ja rahaliitto, European Monetary Union) (Arola, Aromaa, Hentilä & Kauppinen 2005, 93–94.) ja unionin yhteinen raha euro otettiin käyttöön Suomessa vuonna 2002.

EU:n jäsenyys tarkoittaa muutosta myös kansalaisuuden käsitteeseen. Jäsenmaiden kansalaiset ovat myös Euroopan unionin kansalaisia, ensisijaisesti kuitenkin jäsenvaltionsa kansalaisia. Unionin kansalaisilla on neljä erityistä oikeutta, jotka ylittävät kunkin maan omiin lakeihin sisältyvät oikeudet;

- oikeus vapaaseen liikkumiseen, asumiseen ja työskentelemiseen EU:n alueella
- äänioikeus ja vaalikelpoisuus paikallisvaaleissa ja Euroopan parlamentin vaaleissa siinä EU-maassa, jossa asuu vakinaisesti
- oikeus saada suojelua EU-maiden diplomaatti- ja konsuliviranomaisilta
- oikeus kannella Euroopan oikeusasiamiehelle

(Arola ym. 2005, 24.)

Euroopan unionin jäsenyys on vaikuttanut jokaisen suomalaisen arkipäivään. Suomalaisten suhtautuminen EU:hun oli vuonna 2004 tehdyn eurobarometrin mukaan kahtalaista, noin puolet koki hyötynensä EU:sta ja noin puolet oli täysin päinvastaisella kannalla. (Arola ym. 2005, 99.) Euroopan unionin tulevaisuus ja laajeneminen tulevat luultavasti asettamaan haasteita koko EU:lle ja myös Suomelle. Integraatio tuo mukanaan erilaisten väestöryhmien ja kansojen intressierot, joiden ratkaisemiseen tarvitaan tulevaisuudessa toimivaa ja solidaarista yhteistyötä niin kansalaisten kuin päättäjienkin välillä.

3 Kansalaisten osallistumista koskevia säädöksiä Suomen lainsäädännössä

Suomessa on eri lakien kautta taattu kansalaisille erilaisia oikeuksia, velvollisuuksia ja mahdollisuuksia. Suomenkin lakien pohjana ovat peruslait, jotka ovat käsitteellisesti laajempia kuin esimerkiksi perustuslaki. Peruslait ovat historian myötä muovautuneita periaatteita ja käytäntöjä. Niiden katsotaan olevan universaaleja, sillä niitä ovat muokanneet useat sukupolvet ja niistä on muodostunut samanlaisia tilanteesta riippumatta. Peruslait ohjaavat yhteiskunnan kehitystä ja ihmiset arvioivat ja perustelevat niiden avulla myös vaihtoehtojaan ja mahdollisuuksiaan. Peruslaki ohjaa päättäjiä perustuslakien sisällön määrittelyssä, joten perustuslait pohjautuvat peruslakeihin. (Harisalo & Miettinen 1996, 74–75.)

Seuraavat säädökset koskevat Suomen kansalaisten osallistumista. Niiden tarkoitus on taata kansalaisten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskevaan päätöksentekoon sen eri muodoissa. Keskitymme perusoikeuksista ainoastaan aktiivisten poliittisten perusoikeuksien käsittelemiseen. (Nousiainen 1998, 146.)

Tässä on jätetty tarkastelun ulkopuolelle ihmisoikeudet, jotka osin ovat osa Suomen oikeusjärjestystä. Suomi luetaan dualistisiin maihin kysymyksessä kotimaisen ja kansainvälisen oikeuden keskinäisestä suhteesta, eli ne ymmärretään kahdeksi erilliseksi oikeusjärjestykseksi. Siitä huolimatta Suomessa on sisällytetty kansainväliset sopimukset osaksi Suomen oikeusjärjestystä säätämällä laki tai asetus, jonka mukaan kyseiset määräykset ovat voimassa myös Suomessa. (Ihmisoikeusliitto

ry. 1994, 2.) Muita tarkastelun ulkopuolelle jätettyjä ovat muun muassa vaalilaki (714/1998), kokoontumislaki (530/1999) ja yhdistyslaki (503/1989), joilla on ainoastaan välillistä merkitystä kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta. (Internet-lähde 11.)

3.1 Valtiojärjestyksen perusteet

Suomen hallintomuoto on edustuksellinen demokratia, jossa kansan valtaa edustaa kansan valitsema eduskunta. Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa. Täysi-ikäisillä Suomen kansalaisilla on äänestysoikeus sekä oikeus asettua ehdolle vaaleissa.

Suomen perustuslaissa on myös säädetty julkisen vallan tehtävistä ja velvollisuuksista, joilla taataan yksilön lailliset oikeudet. Laajasti määriteltynä julkisen vallan tulee turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaaminen. Sen tulee lisäksi edistää yksilön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä turvata jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. (PeL 731/1999, 2 §, 14 §, 20 §, 22 §.)

3.2 Valtion ja kunnan hallinto

Hallintolaissa (434/2003) on varattu yksilölle vaikuttamismahdollisuus. Viranomaisen on varattava mahdollisuus myös muun kuin asianosaisen henkilön saada tietoja asiasta ja ilmaista mielipiteensä, mikäli päätöksellä on huomattava vaikutus hänen elinoloihinsa. (41 §, 1 mom.)

Kunnassa ylin päätösvalta on kunnanvaltuustossa, jonka kokoonpano valitaan kuntavaaleissa ehdolle asettuneista kunnan jäsenistä. (Kuntalaki 9 §, 13 §) Kuntalaissa (365/1995) on erikseen säädetty kunnan asukkaiden ääni- ja äänestys-oikeudesta (26 §). Kunnanvaltuuston on huolehdittava kunnan asukkaiden

ja palvelujen käyttäjien edellytyksistä osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Kuntalaissa on nostettu esiin edistämiskeinoja, joilla edellä mainitut osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet voidaan turvata (27 §). Kunnan asukkaat voivat tehdä aloitteita kunnan toimintaa koskevissa asioissa, josta on tarkemmin säädetty Kuntalain pykälässä 28. Kunta on velvollinen tiedottamaan asukkailleen kunnassa vireillä olevista asioista. (Kuntalaki, 28 §, 29 §.)

3.3 Opetus ja kulttuuri

Opetuksen valtakunnallisina tavoitteina ovat kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

”Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua tasapainoisiksi, terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi ja kriittisesti ympäristöään arvioiviksi yhteiskunnan jäseniksi. Lähtökohtina ovat elämän, luonnon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä oman ja toisten oppimisen ja työn arvostaminen. Tavoitteena on fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin vaaliminen sekä oppilaiden kasvu hyviin tapoihin.

Oppilaita kasvatetaan vastuullisuuteen ja yhteistyöhön sekä toimintaan, joka pyrkii ihmisryhmien, kansojen ja kulttuurien väliseen suvaitsevaisuuteen ja luottamukseen. Opetuksella tuetaan myös aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvamista ja annetaan valmiuksia toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa sekä edistää kestävästä kehitystä” (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (1435/2001). 2 luku, 2§).

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijan kasvua muun muassa hyväksi ja sivistyneeksi ihmiseksi ja kansalaiseksi sekä antaa tarvittavat tiedot ja taidot

esimerkiksi jatko-opintoja ja työelämää varten. Toisen asteen koulutuksessa on opiskelijoille varattava mahdollisuus vaikuttaa opintoihinsa ja tulla kuulluksi ennen heidän opiskeluunsa liittyvän päätöksen tekoa. (Lukiolaki 629/1998, 2 §, 27 §; Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998, 36 §.)

Vapaan sivistystyön, kirjastopalvelun ja nuorisotyön tarkoituksena on mm. tukea kansanvaltaisuuden toteutumista Suomessa ja tukea yksilön persoonallisuuden kehittymistä, edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorten kansalaistoiminnalle. (Kirjastolaki 904/1998, 2 §; Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1 §; Nuorisotyölaki 235/1995, 1 §.)

4 Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman sisältö hyväksyttiin valtioneuvoston yleisistunnossa 7.4.2005. Ohjelman tavoitteena on ”edistää aktiivista kansalaisuutta, kansalaisyhteiskunnan toimintaa, kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta” (Internet-lähde 3).

4.1 Tarve

Suomessa kansalaisoppimisen, kansalaistoiminnan ja kansalaisvaikuttamisen tasot ovat olleet 2000-luvun alussa heikompia kuin muissa Pohjoismaissa. Muihin Pohjoismaihin verrattuna suomalaisten osallistuminen erilaisten järjestöjen toimintaan on heikompaa. 1970-luvun jälkeen suomalaisten äänestämisen kunnallis- ja eduskuntavaaleissa on pudonnut 10–20 % Ruotsin ja Tanskan vastaavista luvuista, tosin laskusuunta on pysähtynyt kolmissa viime vaaleissa. Vaikka nuorten äänestämisen on vähäistä monissa maissa, ovat suomalaiset ja norjalaiset nuoret pohjoismaalaisista nuorista passiivisimpia äänestäjiä. (Internet-lähde 5, 1-2.)

1980-luvulta osallistuminen puolue toimintaan on Suomessa laskenut kuusi prosenttiyksikköä, kahdeksasta kahteen prosenttiin. Lisäksi valmius ottaa osaa poliittiseen ryhmätoimintaan on pohjoismaisittain verrattuna heikkoa. Muita vaikutuskeinoja käytettäessä suomalaiset eivät eroa muiden pohjoismaiden kansalaisista. Kansalaisoppimisen, -toiminnan ja -vaikuttamisen mittareiden mukaan myönteistä on suomalaisten vahva luottamus toisiinsa ja yhteiskunnan laitoksiin.

Kuitenkaan kokonaisuutena Suomi ei kansalaisvaikuttamisen osalta kuulu Euroopan parhaisiin demokratioihin. (mt. 1-2.)

Demokratian vahvistaminen on noussut ajankohtaiseksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi. Olennaisena syynä on yhteiskunnassa tapahtuva murros, jonka ovat käynnistäneet globalisoituminen, kansallisvaltion aseman muutos ja uusien kansainvälisten yhteistyörakenteiden syntyminen. Edustuksellisen demokratian haasteina ovat vaihtelevat ja alhaiset äänestysprosentit, kiinnostuksen lasku poliittisia puolueita kohtaan, päätöksenteon eri tasojen yhteensovittaminen sekä kansainvälisten jännitteiden tuomat uhat. (mt. 2.)

Toimiva demokratia edellyttää tietoista aktiiviseen ja demokraattiseen kansalaisuuteen kohdistuvaa kasvatusta. Maahanmuuttajien määrän kasvaessa maassamme tämä vähemmistöryhmä tulee ottaa huomioon. Myös käsitys kansalaisuudesta on murroksessa. Perinteisen oman maan kansalaisuuden rinnalle ovat nousseet myös EU-kansalaisuus ja maailmankansalaisuus. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma pyrkii ymmärtämään edellä kuvattuja muutoksia ja kehittämään uusia kansalaisvaikuttamisen toimintatapoja, jotta Suomi nousisi tällä osalla Euroopan parhaiden maiden joukkoon. (mt. 2.)

4.2 Tavoitteet

Perustuslain (14 §) mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Näin ollen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma pyrkii kehittämään kansalaisoppimista, -toimintaa ja -vaikuttamista, jotka esitellään tarkemmin seuraavassa kappaleessa (kts. 4.3 Toteutus). Politiikkaohjelman pyrkimyksenä on edistää aktiivista kansalaisuutta ja kansalaisyhteiskunnan

toimintaa. Pyrkimyksenä lisätä kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta. (Internet-lähde 4, 1.)

”Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman keskeiset tavoitteet:

(1) Koulu ja oppilaitokset tukevat kasvua aktiiviseen ja demokraattiseen kansalaisuuteen elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Suomen kansalaisuuden ohella kasvatuksessa tulee ottaa huomioon EU:n kansalaisuus ja maailmankansalaisuus.

(2) Kansalaisyhteiskunnan juridiset ja hallinnolliset toimintaedellytykset ovat kansalaistoiminnan kannalta suotuisia ja ajanmukaisia. Kolmannella sektorilla on riittävät tutkimus-, koulutus- ja kehittämisspalvelut.

(3) Perinteisiä ja uusia kansalaisvaikuttamisen kanavia kehitetään niin, että ne tukevat kansalaisten täyttä osallistumista yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan. Hallinnolla on tarpeelliset työkalut ja asenteellinen valmius vuorovaikutukseen kansalaisten kanssa.

(4) Edustuksellisen demokratian rakenteet ja käytännöt toimivat hyvin kaikilla päätöksenteon tasoilla ja niissä otetaan huomioon tapahtuvat muutokset tietoyhteiskunnasta globaalistumiseen.” (mt. 2.)

4.3 Toteutus

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman toteuttamisessa ovat mukana oikeusministeriö, valtioneuvoston kanslia, opetusministeriö, sisäasiainministeriö ja valtiovarainministeriö, joista valmistelu- ja koordinoituvastuu on oikeusministerillä. Näiden ministeriöiden virkamiehet muodostavat yhdyshenkilöverkoston, joka osallistuu ohjelman valmisteluun, täydentämiseen ja toteutuksen seurantaan. Mukana ohjelmassa ovat myös Kuntaliitto, keskeiset puolueet sekä kansalaisjärjestöt. (Internet-lähde 4, 7.) Ohjelman rakenne jakautuu kolmeen osaan, kansalaisoppimiseen, kansalaistoimintaan ja kansalaisvaikuttamiseen (mt. 3).

Kansalaisoppimisessa painotetaan tarvittavia tietoja ja taitoja, joita tarvitaan kansalaiseksi sosiaalistumisessa. Tarvitaan myös kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta, jolloin avainasemaan nousevat muun muassa koulujen ja oppilaitosten sisäinen toimintakulttuuri ja sen kehittäminen. (mt. 3-4.)

Kansalaistoimintaa kehitetään luoden uusia kanavia kansalaistoiminnalle ja tavoitteena on luoda osallistuva, keskusteleva ja monimuotoinen kansalaisyhteiskunta. Ohjelmassa selvitetään kansalaisjärjestöjen ja -toiminnan nykyistä paremmat toimintamahdollisuudet myös kansainvälisellä tasolla samalla pyrkien kehittämään niitä. (mt. 4-5.)

Kansalaisvaikuttamisessa painopiste on tiedossa, keskustelussa ja osallistumisessa. Toimivan edustuksellisen demokratian edellytys on riittävä tiedonsaanti ja yhteiskunnallinen keskustelu. Kansalaisia osallistumista tuetaan lisäämällä osallistumismahdollisuuksia ja kehittämällä entistä vaivattomampia vaikutuskanavia. Jotta edustuksellinen demokratia toimisi hyvin, on äänestäjiä aktivoitava niin, että heidän äänestämisen pohjautuu hyvään tietopohjaan. (mt. 5-6.)

5 Opettajankoulutus

5.1 Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa

Yhteiskunnan tulevaisuutta pohdittaessa koulutus on yksi niistä keinoista, joiden avulla valtiota voidaan kehittää. Koulutus on toimivan kansalaisyhteiskunnan perusta ja koko kansalle suunnattu koulutus kansalaisyhteiskunnan rakentumisen keskeinen tehtävä. (Rantala 2003, 7.) Kansanopetusta ja opettajan työtä voidaan siis pitää keskeisessä asemassa kun käydään keskustelua kansakunnan olotilasta.

Opettajankoulutuksen oletetaan vastaavan yhteiskunnan odotuksiin ja seuraavan aikaansa. Opettajankoulutuksen avulla vaikutetaan laajasti ajatellen koko yhteiskuntaan, joten sen vastuulle on aina kasattu kulloisenkin yhteiskunnan tilanteen asettamat odotukset ja vaadittu niitä toteutettavaksi koko kansakunnan edun nimissä. (Mikkola teoksessa Sallila & Malinen 2002, 191–192; Vuorikoski 2003, 17.)

Opettajan profession on kuulunut vahva yhteiskunnallisuus vielä 1960-luvulle asti. Opettajan tehtävä oli sosiaalista oppilaat yhteiskunnan toimiviksi kansalaisiksi ja samalla myös vaikuttaa kunnassa moniosaajana. Opettajankoulutus koulutti tällöin tietoisesti yhteiskunnallisia vaikuttajia. 1970-luvulta lähtien opettajan työtä on leimannut tiedon välittäjän, oppimisen tutorin tai asiantuntijan rooli ja opettajan yhteiskunnallinen rooli jäi muiden roolien varjoon. Vuosituhannen vaihteessa opettajan yhteiskunnallisen vaikuttajan rooliin alettiin jälleen kiinnittää huomiota. Julkisuudessa käyty keskustelu opettajasta vaikuttajana saattaa olla seurausta

esimerkiksi siitä, että yhteiskunnan muuttuessa yhä sirpaleisemmaksi ja arvoiltaan epävakaammaaksi halutaan vakauttajaksi jokin yleisesti luotettavana pidetty instituutio, kuten koululaitos. (Mikkola teoksessa Sallila & Malinen 2002, 189, 191.)

Suomen Akatemian vuosina 1995–1998 toteuttaman koulutuksen vaikuttavuutta tutkineen projektin yhtenä osa-alueena oli opettajankoulutuksen vaikuttavuus. Tutkimuksen mukaan opettajankouluttajat pitivät opettajankoulutuksen toimimista yhteiskunnallisena muutosvoimana heikosti saavutettuna tavoitteena. (Internet-lähde 10, 180.) Opettajankoulutuksen haasteena onkin kehittää koulutuksesta sellaista, että se vastaisi yhteiskunnan odotuksiin vaikuttavasta opettajasta. Muutokset vaativat pitkäjänteistä ja opettajalähtöistä työtä, jos halutaan saada aikaan todellisia muutoksia. (Mikkola teoksessa Sallila & Malinen 2002, 192–193.) Haastavaksi tämän muutosprosessin tekee muun muassa se, että opettajankoulutuksen opinnoissa on kauan ollut vain vähän yhteiskunnallista sisältöainesta ja opiskelijoiden into osallistua kansalaistoimintaan on ollut laimeaa. Lisäksi opettajat ovat kokeneet työnsä raskaaksi ulkoisten kehittämispaineiden takia. (Ahonen teoksessa Rantala & Siikaniva 2005, 21.)

Opettajankoulutuksen ollessa avainasemassa tulevaisuuden kansalaisten aktivoimisessa, on opettajankoulutuksen parissa herätty pohtimaan aktiivista kansalaisuutta ja kansalaisvaikuttamista; osoituksena siitä on esimerkiksi tämän tutkimuksemme kattoprojekti (Rautiainen teoksessa Ahonen & Siikaniva 2005, 57). Opettajankoulutuksen rakenteeseen ja sisältöön on jo nyt vaikutettu yhteiskunnan asettamien tavoitteiden mukaisesti, sillä ”Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa” -hanke on vaikuttanut 2004-2005 valmistuneisiin opettajankoulutuksen tutkintovaatimukseen (Ahonen & Rantala teoksessa Ahonen & Siikaniva 2005, 11).

5.2 Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen strategia

Tampereen yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunnan opinto-oppaassa 2005–2006, 2006–2007 luokanopettajan koulutuksen yhdeksi ydintemäksi on määritelty aktiivinen kansalaisuus opettajankoulutuksessa. Hämeenlinnan opettajankoulutuksen tavoitteena on kouluttaa ammattitaitoisia ja oman yhteiskunnallisen vaikuttajan asemansa tiedostavia opettajia. Koulutuksen jälkeen opiskelijan tulisi olla oman kasvatuksellisen vastuunsa tunnistava, opettajan professiota jatkuvasti kehittävä, eettisesti tiedollista valtaansa käyttävä yhteiskunnan vaikuttaja. (Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta 2005, 97.)

6 Aikaisempia tutkimuksia

6.1 Kysymyksiä demokratian kehittämisestä – Mutanen Anu

Hallituksen politiikkaohjelmaan liittyen oikeusministeriö on teettänyt selvityksen pohjoismaisen demokratian tilasta ja kehittämisestä. Selvityksen on koonnut Anu Mutanen ja se on julkaistu 30.6.2004. Selvityksessä tarkastellaan pääasiassa Ruotsin, Norjan ja Tanskan demokratiakäytäntöjä, mutta pohditaan myös sitä, kuinka selvityksen johtopäätökset voisivat näkyä Suomessa. (Mutanen 2004, 3.)

Selvityksen mukaan Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, on viime vuosien aikana pyritty kehittämään demokratiaa ja kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Erilaisten demokratiahankkeiden tarve on kasvanut äänestysinnon laskemisen ja julkishallinnon kohtaaman luottamuspuolan myötä. (mt. 136–197.) Mutanen (2004) selvityksessä esitellään ehdotuksia ja periaatteita demokratian edistämiseksi muuttuvassa yhteiskunnassa. Meidän tutkimukseemme liittyviä teemoja selvityksessä ovat ainakin demokratiakasvatuksen tärkeys tietoisuuden lisääjänä ja osallistumisen konkreettinen vaikuttavuus. (mt. 142–150.)

6.2 Mahdollisuuksien maa - Sami Borg

Oikeusministeriön 16.11.2004 julkaisema, kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan kuuluva Sami Borgin selvitys ”Mahdollisuuksien maa, kartoitusta ja puheenvuoroja kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta” pohtii kansalaisvaikuttamisen muotoja ja kansalaisvaikuttamiseen liittyviä

tutkimustarpeita. Selvityksen tarkoitus on paitsi edistää politiikkaohjelman tavoitteiden toteutumista, myös koota kansalaisvaikuttamiseen liittyvää tietoa ja aineistoa muidenkin tutkimustahojen käyttöön. (Borg 2004, 2-4.)

Selvityksessä esitellään kansalaisvaikuttamisen tutkimuksen aiheita ja tutkimusta tekeviä tahoja sekä kansalaisvaikuttamisen tutkimuksen ajankohtaisimpia haasteita. Borgin selvitystä on hyödynnetty tässä tutkimuksessamme tieto- ja aineistolähteenä, sillä sen esittelemien tutkimusten voidaan katsoa olevan luotettavia tietolähteitä; selvityksen tarkoituksena on nimenomaan toimia tiedeyhteisön hyödyksi kokoamalla alan tutkimushankkeet yhteen. (mt. VII.)

6.4 Tekeillä olevat tutkimukset

Vuonna 2004 käynnistettiin kolmivuotinen (2004–2006) ”Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa” –hanke, joka liittyy kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan (Syrjäläinen, Värri & Eronen 2005, 8). Tähän hankkeeseen liittyen käynnistettiin keväällä 2005 valtakunnallinen tutkimus, jonka tavoitteena on luoda opettajaksi opiskelevan kansalaisvaikuttamisprofiili. Tutkimus toteutetaan Tampereen, Helsingin ja Oulun opettajankoulutusta antavaissa yksiköissä. Yhteensä eri opiskelijaryhmiä tutkimuksessa on kahdeksan, joista kolme ryhmää opiskelee varhaiskasvattajiksi, kolme luokanopettajiksi ja kaksi aineenopettajiksi. (mt. 11,13.) Tutkimuksen toteuttavat Eija Syrjäläinen, Veli-Matti Värri ja Ari Eronen. Oman tutkimuksemme lisäksi hankkeeseen liittyen on Kajaanin opettajankoulutuslaitoksella valmisteilla toinen pro gradu –tutkielma.

II METODOLOGINEN VIITEKEHYS

1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksemme on itsenäinen osa Tampereen yliopiston Hämeenlinnan luokanopettajakoulutuksen yksikön projektia ”Kansalaisvaikuttaminen haasteena opettajankoulutukselle”. Koko projekti liittyy kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan, joka hyväksyttiin valtioneuvoston yleisistunnossa 7.4.2004. Tutkimuksella pyritään selvittämään opettajaksi opiskelevien asenteita, käsityksiä ja valmiuksia suhteessa kansalaisvaikuttamiseen yleensä ja osana opettajankoulutusta sekä heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa opintojen aikana omaan toimintakulttuuriinsa ja sen kehittämiseen. (Syrjäläinen ym. 2005, 7.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on luoda opettajaksi opiskelevan kansalaisvaikuttamisprofiili ja kuvata millaisia vaikuttajia Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella vuonna 2003 opiskelunsa aloittaneet ovat. Pyrimme selvittämään missä ja miten opiskelijat vaikuttavat ja millaisena he kokevat sekä oman henkilökohtaisen roolinsa että opettajan roolin kansalaisvaikuttajana. Lisäksi pyrimme selvittämään miten Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos tukee opiskelijoiden kasvua kansalaisvaikuttajiksi. Kysyimme myös Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opettajankouluttajien näkökulmia aiheeseemme liittyen.

1.1 Tutkimustehtävät

Tutkimuksen pääongelma:

Millainen on Hämeenlinnan opettajakoulutuslaitoksella vuonna 2003 opiskelunsa aloittaneen kansalaisvaikuttajaprofiili?

Alaongelmat:

Missä opiskelija on vaikuttanut/ vaikuttaa omaan lähiympäristöönsä/ yhteiskuntaan yleensä?

Miten opiskelija on vaikuttanut/ vaikuttaa omassa lähiympäristössään/ yhteiskunnassa yleensä?

Mitkä asiat ovat vaikuttaneet opiskelijan haluun/ haluamattomuuteen vaikuttaa?

Millaisena opiskelija kokee opettajan roolin kansalaisvaikuttajana?

Miten opiskelija aikoo itse tulevaisuudessa opettajana toimia kansalaisvaikuttajana?

Mitä valmiuksia opiskelija on saanut opiskelustaan Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella vaikuttamiseen omassa lähiympäristössään/ yhteiskunnassa yleensä?

Millaisena Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opettajankouluttajat kokevat kansalaisvaikuttamisen opettajankoulutuksen näkökulmasta?

2 Tutkimusmenetelmät

2.1 Kvantitatiivinen menetelmä

Kvantitatiivinen tai määrällinen tutkimus perustuu tilastotieteeseen. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla pyritään kuvaamaan ilmiötä lukumääriin, prosenttiosuuksiin ja riippuvuussuhteisiin liittyvien kysymysten kautta. Ilmiötä kuvataan numeerisen tiedon pohjalta. Kvantitatiivinen tutkimus pyrkii empirian eli reaali maailmasta tehtyjen havaintojen pohjalta löytämään yleisiä säännönmukaisuuksia. Induktiivisen päättelyn avulla pyritään luomaan malli, joka kuvaa mahdollisimman luotettavasti koko ilmiötä. (Valli 2001, 10.)

Ilmiön muutoksen ja syy-seuraussuhteiden kuvaamiseen tarvitaan riittävän suuri ja edustava otos. Riittävän suuren otoksen avulla saaduista tuloksista voidaan päätellä jotakin ilmiön yleisestä toteutumisesta; jos tutkittu ilmiö toistuu usein tutkitussa otoksessa, se todennäköisesti toistuu myös perusjoukossa. (mt. 9–10.)

Kvantitatiivinen tutkimus perustuu pitkälti aiempiin teorioihin ja tutkimuksiin, joiden pohjalta uuden tutkimuksen avulla voidaan esimerkiksi testata tiedon muuttumista (esim. mielipidemittaukset) (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 131).

Määrällistä tutkimusta varten valittavien aineistonkeruumenetelmien on oltava sellaisia, että niillä saatava aineisto soveltuu numeeriseen mittaamiseen ja että aineistoa on mahdollista käsitellä tilastollisin menetelmin. Aineistoa analysoitaessa

korostuu tutkijan kyky tulkita aineistoa sekä tehdä siitä tarkoituksenmukaisia päätelmiä. (mt. 131.)

2.1.1 Kysely

Kyselylomaketutkimus eli survey-tutkimus on tehokas tapa kerätä tietoa etenkin suurta joukkoa tutkittaessa. Kyselylomakkeen on kuitenkin oltava oikein tehty ja suunnattu, jotta sillä saadaan tutkimuksen kannalta validia ja reliaabelia tietoa. Kyselylomakkeen tulee olla ulkoasultaan selkeä ja kysymysten ja vastausvaihtoehtojen yksiselitteisiä. Lisäksi täytyy huomioida vastaajan mielenkiinnon säilyminen; liian pitkään kyselyyn saatetaan jättää vastaamatta kokonaan tai motivaatio vastaamiseen loppuu ennen viimeisiä kysymyksiä. (Valli 2001, 29.)

Kyselylomakkeen kysymykset voivat olla joko avoimia, jolloin kysymykseen odotetaan "omin sanoin" vastaamista. Avoimet kysymykset saattavat helposti tuottaa vähän informaatiota, sillä niihin ei aina viitsitä vastata. (Heikkilä 2004, 49.) Kyselyn etuina voidaan pitää muun muassa sitä, että lomakkeessa voi olla runsaasti kysymyksiä ja sitä, että kysymykset esitetään jokaiselle vastaajalle samalla tavalla. Tällöin tutkija ei vaikuta omalla toiminnallaan vastauksiin. (Valli 2001, 31.)

2.1.1.1 Strukturoitu kysely

Strukturoidun kyselyn tarkoitus on kerätä tietoa täsmällisin, jokaiselle vastaajalle samalla tavoin esitetyin kysymyksin. Kysymykset voidaan muotoilla joko niin, että vastaajalla on mahdollisuus valita sopivin tarjotuista vaihtoehdoista tai niin, että vastaaja kirjoittaa itse vastaukset ns. avoimiin kysymyksiin. Avointen kysymysten käytön etuina voidaan pitää niiden tarjoamaa vapautta; valmiiksi tarjotut

vaihtoehdot sitovat vastaajaa eivätkä anna mahdollisuutta omien mielipiteiden ja ajatusten ilmaisuun. (Hirsjärvi ym. 2000, 180, 185, 188.)

Koostimme kyselylomakkeemme (Liite 1) kansainvälisen Civics -tutkimuksen kyselylomakkeen (IEA 1999) pohjalta, muokaten sen kysymyksiä sopivammaksi aikuisille. Tiedonhankintaan kyselylomakkeella päädyimme siksi, että se on nopea ja paljon informaatiota tuottava tapa kerätä aineistoa. Laitoksemme opiskelijat ovat harvoin paikalla koko vuosikurssin voimin, joten muunlainen tiedonhankintatapa olisi saattanut tuottaa alhaisemman vastausprosentin kuin nyt. Kyselyyn vastasi 32 opiskelijaa 72:sta (43,2 %) opiskelunsa vuonna 2003 aloittaneista. Kyselylomakkeella saatua aineistoa käsiteltiin SPSS-ohjelman avulla. Aineiston pienuuden takia päädyimme käyttämään melko yksinkertaisia aineistonkäsittely ja -kuvausmenetelmiä.

2.1.2 Kvantitatiivinen tulostulosanalyysi

Ristiintaulukointi ja Khin neliö χ^2 . Muuttujien ristiintaulukointia käytetään, kun halutaan havainnollistaa kahden tai useamman muuttujan välistä riippuvuutta, sitä miten ne vaikuttavat toisiinsa (Kalliokoski & Vainionpää 2003, 2; Heikkilä 2004, 210). Jompikumpi, etenkin selitettävä muuttuja, on vain muutaman luokan sisältävä tai jopa kaksiluokkainen (esim. sukupuoli) (Kalliokoski & Vainionpää 2003, 2). Tutkimme ristiintaulukoinnilla mm. mitkä ovat naisten ja miesten kolme tärkeintä syytä heidän osallistumiseensa järjestöjen ja yhdistysten toimintaan, kuinka usein eri vuonna syntyneet keskustelevat kotimaan ja ulkomaan politiikasta.

Ristiintaulukoinnilla saatujen tulosten lisäksi halusimme tutkia onko muuttujien välillä riippuvuutta, esimerkiksi onko sukupuolen ja politiikasta keskusteluaktiivisuuden välillä riippuvuutta vai johtuvatko naisten ja miesten väliset vastauserot sattumasta. Tämän selvittämiseksi käytimme Khin neliö (χ^2) - testiä.

Khin-neliötesti liitetään aina ristiintaulukoinnin yhteyteen, sillä yksinään se on merkityksetön (Valli 2001, 72). Sig.-arvo kertoo muuttujien välisen riippuvuuden mahdollisen tilastollisen merkitsevyyden. Mitä suurempi Sig.-arvo on, sitä todennäköisemmin muuttujien välinen riippuvuus on sattumaa. (Heikkilä 2004, 222).

T-testi. Kahden toisistaan riippumattoman ryhmän keskiarvoja voidaan testata t-testillä (Heikkilä 2000, 230.) Edellytyksenä t-testille on, että muuttujat ovat vähintään välimatka-asteikkoisia; esimerkiksi selittävä muuttuja, jonka suhteen jotain toista muuttujaa tai asiaa tarkastellaan, esim. sukupuoli, on kaksiluokkainen ja selitettävä muuttuja, joka on tutkimuksen kohteena, on sellainen, että siitä voi laskea keskiarvon. (Valli 2001, 106; Kalliokoski 2003, 1). Ohjelma testaa ensin, ovatko varianssit eli havaintoaineiston arvojen keskimääräiset poikkeamat keskiarvosta yhtä suuret ja ilmoittaa sen jälkeen tulokset yhtä suurten ja eri suurten varianssien tapauksissa (Heikkilä 2004, 230). T-testin tulos kertoo myös muuttujien keskiarvojen eron mahdollisen tilastollisen merkitsevyyden (*Sig.*). Tämä arvo kertoo sattuman mahdollisuuden saatuun tulokseen. Mitä pienempi arvo *Sig.* on, sitä merkitsevämpi tulos on tilastollisesti eli sitä pienempi on erehtymisriski kyseisessä tilanteessa. (Heikkilä 2004, 232; Kalliokoski 2003, 2). Mikäli t-testissä käytettävä otoskoko on kohtuullinen (>20), antaa testi luotettavia tuloksia (Metsämuuronen 2001, 59).

Käytimme t-testiä selvittääksemme onko aineistomme nais- ja miesvastaajien välillä tilastollisesti merkitsevää eroa erilaisten vaikuttamis- ja osallistumiskäytäntöjen suhteen. Näitä olivat vastaajan osallistuminen erilaisten järjestöjen/yhdistysten toimintaan, osallistumisen useus eli kuinka kauan ko. henkilö on osallistunut edellä mainittuun toimintaan, luottamus yhteiskunnan laitoksiin, keskusteluaktiivisuus politiikasta eri ympäristöissä, äänestäminen ja muu valmius toimia yhteiskunnassa aktiivisesti. Näin saimme selville eroavatko naisten ja miesten keskiarvot vaikuttamis- ja osallistumiskäytäntöjen suhteen toisistaan.

2.2 Kvalitatiivinen menetelmä

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii todellisen elämän ja sen ilmiöiden kuvaamiseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152). Kvalitatiivisen tutkimuksen kehittymiseen ovat vaikuttaneet monet erilaiset aatevirtaukset kuten hermeneutiikka ja fenomenologia. Kvalitatiivinen tutkimus on saanut vaikutteita usealta eri taholta, joten sitä voidaan pitää aidosti eklektisenä eli useita suuntauksia yhdistelevänä tutkimussuuntauksena. (Eskola & Suoranta 1998, 25.)

Laadullisen tutkimuksen kohteena on usein ihminen ja ihmisen elämysmaailma, eli se yleinen kokonaisuus, jossa ihmistä voidaan havainnoida. Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään kuvaamaan realistisesti jotakin tiettyä ilmiötä ja selittämään sitä, muttei niinkään todentamaan jo olemassa olevia totuusväittämiä (Hirsjärvi ym. 2000, 152).

Kvalitatiivinen aineisto on pelkistetyimmillään tekstiä, joka voi olla syntynyt tutkijasta riippuen tai riippumatta. Laadullisen tutkimuksen aineisto on yleensä varsin pieni ja tarkoituksenmukaisesti valittu, sillä laajojen aineistojen perusteellinen tutkiminen olisi sekä erittäin työlästä että turhaa pyrittäessä mahdollisimman tarkkaan näytteeseen eikä otokseen ilmiöstä. Tutkija kokoaa aineistonsa käyttäen laadullisia menetelmiä kuten osallistuvaa havainnointia, haastatteluja ja erilaisten dokumenttien, kuten päiväkirjojen tai lehtileikkeiden diskursiivista analyysia. Tutkimuksen analyysi on aineistolähtöistä, empiirisen tiedon pohjalta pyritään hankkimaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä ilman ennako-oletuksia tai hypoteeseja. Hypoteesittomuus antaa tutkijalle mahdollisuuden oppia aineistostaan koko tutkimuksenteon ajan. (Eskola & Suoranta 1998, 15, 19–20.) Aineistoa käsiteltäessä jokaista tapausta pidetään ainutlaatuisena ja aineistoa tulkittaessa tapausten

yksityiskohtainen tarkastelu, määrää sen, mikä tutkimuksen tuloksissa on tärkeää, ei niinkään tutkija. Tämän seurauksena laadullisen tutkimuksen tutkimussuunnitelma usein muuttuu tutkimuksen edetessä joustavasti ja olosuhteiden mukaan. (Hirsjärvi ym. 2000, 155.)

Kvalitatiivinen tutkimus leimautuu usein subjektiiviseksi, sillä tiedon kerääjänä suositaan ihmistä. Näin ollen objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, sillä tietäjää eli tutkijaa ja sitä, mitä tiedetään, ei voida erottaa toisistaan. Tutkimuksen tulokset ovat aina sidotut vain siihen aikaan ja paikkaan jossa tutkimus on tehty. (Hirsjärvi ym. 2000, 152, 155.) Kvalitatiivisen tutkimuksen oikeutusta tieteellisenä menetelmänä puolustaa kuitenkin se, että sen avulla saadaan yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimusaineiston analyysin on oltava niin eksaktia, että kaikki luotettavaksi katsotut seikat on selvitetty siten, että ne eivät ole ristiriidassa tulkinnan kanssa. (Alasuutari 1993, 29.) Objektiivisuutta lisää myös subjektiivisuuden tunnistaminen; tutkija pohtii omaa toimintaansa, esioletuksiaan ja asenteitaan sekä myös raportoi ne tutkimuksessaan. (Eskola & Suoranta 1998, 17–18) Nykyään kvalitatiivinen tutkimus on yleisesti hyväksytty tutkimusmenetelmä ja sen tekeminen nähdään yhä haastavampana, etenkin kun halutaan saada aikaan syvällistä tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen menetelmät ovat kehittyneet ja niiden käyttötaito taitavassa tutkimuksenteossa on merkittävää. (mt. 33.)

2.2.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimusta eli case-tutkimusta käytetään kun halutaan tutkia jotakin yksittäistä kiinnostavaa tapausta pyrkimättä kuitenkaan yleistämään ilmiöstä saatavaa tietoa. Tapaustutkimukselle ominaista on sen rajallisuus ja kontekstisidonnaisuus; tutkittava ilmiö on sidottu johonkin tiettyyn todelliseen

tapahtumaan tai ilmiöön, jota ei voida keinotekoisesti tuottaa. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 11.) Koska tapaustutkimuksen kiinnostus kohdistuu yhteen ainutlaatuiseseen ilmiöön, se pyrkii lähestymään kohdetta monesta eri näkökulmasta ja selittämään sitä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tapaustutkimuksessa yhdistelläänkin usein erilaisia taustateorioita ja menetelmiä monipuolisuuden ja syvällisyyden saavuttamiseksi. (mt. 13) Tutkimuksemme täyttää tapaustutkimukselle asetetut ehdot, sillä tutkimuksemme tarkoitus on luoda profiili vain yhdestä vuosikursista pyrkimättä yleistämään tuloksia laajemmin opiskelijoita koskeviksi.

2.2.2 Haastattelu

Haastattelu on kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleinen aineistonkeruumenetelmä. Haastattelun avulla pyritään selvittämään jonkin ihmisen mielipiteitä ja ajatuksia tarkemmin kuin kysymällä niitä valmiilla lomakkeella. Haastattelun etuna on sen vuorovaikutteisuus, sillä haastattelija ja haastateltava ovat koko ajan kielellisessä yhteydessä keskenään. Haastattelun etuina pidetään myös sen joustavuutta; haastattelija voi pyytää haastateltavaa täydentämään tai tarkemaan vastauksiaan, jolloin tilanne lähenee keskustelua. Lisäksi haastattelija saa haastateltavasta muutakin kuin pelkkiä vastauksia kysymyksiin nähdessään tämän ilmeet ja eleet. (Hirsjärvi ym. 2000, 194–195.)

Haastattelua on perusteltua käyttää silloin, kun halutaan saada tietoa jostakin aivan uudesta aihealueesta, jolloin haastattelija ei välttämättä tiedä minkä suuntaisia vastaukset tulevat olemaan. Myös vaikeiden ja arkaluontoisten asioiden tutkimisessa haastattelu voi olla toimiva menetelmä, edellyttäen, että haastateltavan ja haastattelijan suhde tuntuu molemmista ehdottoman luottamukselliselta. (mt. 194–195.)

Haastattelulla tiedonkeruumenetelmänä on myös heikkoutensa. Haastattelijan rooliin on valmistauduttava huolellisesti etukäteen ja haastattelua on harjoiteltava. Haastattelut vievät myös paljon aikaa ja niiden purkaminen nauhalta tai videolta on työlästä ja aikaa vievää. Haastattelulla saatavia tietoja voivat vääristää sekä haastattelijan, haastateltavan että itse haastattelutilanteen aiheuttamat virheet. (Hirsjärvi ym. 2000, 195.) Haastattelijan liian jäykkä käytös ei rohkaise haastateltavaa todelliseen vuorovaikutukseen, kun taas liian tuttavallinen haastattelija saattaa rohkaista haastateltavaa puhumaan sellaisia asioita, joita tämä ei olisi halunnut kertoa kenellekään (Eskola & Suoranta 1998, 93). Haastattelun luotettavuuteen vaikuttaa lisäksi se, että ihmisillä on taipumus vastata sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla. Lisäksi on huomioitava, että haastattelusta saatava aineisto on aina konteksti- ja tilannesidonnaista, haastateltavat saattavat puhua haastattelussa toisin kuin jossakin muussa tilanteessa. Aineistoa tulkittaessa tutkijan on huomioitava nämä seikat ja varottava liikoja yleistyksiä. (Hirsjärvi ym. 2000, 196–197.)

Haastattelun onnistumiseksi haastattelupaikan tulisi olla mahdollisimman neutraali, ajankohdan sopiva ja haastattelutilanteen turvallinen ja selkeä. Haastateltavan tulee olla tietoinen siitä, mihin vastauksia käytetään, nauhoitetaanko haastattelu ja hänen on myös haluttaessaan saatava purettu haastattelu luettavakseen. (Syrjälä ym. 1994, 87–88.)

2.2.2.1 Puolistrukturoitu haastattelu

Eskolan ja Suorannan (1997, 86) mukaan puolistrukturoitu haastattelu on lähellä strukturoitua haastattelua eli lomakehaastattelua, jossa kysymykset ja niiden järjestys ovat kaikille vastaajille samat. Tällöin myös vastausvaihtoehdot on annettu valmiina. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan haastateltava vastaa kysymyksiin omin

sanoin. Hirsjärven & Hurmeen (2001, 48) mukaan tällainen lomakehaastattelun ja strukturoimattoman, avoimen syvähaastattelun välimuoto on ns. teemahaastattelu, jossa haastattelun aiheet on ennalta määritelty, mutta kysymysten järjestys ja muoto saattavat vaihdella haastattelutilanteissa. Teemahaastattelun etuna voidaan pitää sen vapaamuotoisuutta, sillä sen käyttö ei ennalta määrittele käytetäänkö sitä kvantitatiivisessa vai kvalitatiivisessa tutkimuksessa, vaan haastatteluaineistoa voidaan käsitellä molempien tutkimustapojen menetelmin.

Haastattelimme seitsemää opiskelijaa, kolmea miestä ja neljää naista. Kyselylomakkeessa (Liite 1) olimme tiedustelleet halukkuutta osallistua haastatteluun; haastattelimme lopulta kaikkia vapaaehtoisia. Halukkaiden määrä oli mielestämme riittävä ja olimme tyytyväisiä myös sukupuolijakaumaan. Haastatteluun osallistuneet olivat kaikki jollain lailla aktiivisia kansalaisvaikuttajia, mutta käytettävissämme oleva aika oli niin vähäinen ja ajankohta keväällä niin myöhäinen, ettemme enää ehtineet hankkia passiivisia opiskelijoita haastateltaviksemme. Pyrimme kuitenkin haastatteluissa selvittämään myös passiivisten opiskelijoiden näkemyksiä haastateltaviemme kautta. Haastattelukysymyksemme (Liite 2) muotoilimme siten, että tavoitelimme haastatteluilla selvennystä tai lisätietoa kyselyllä saamaamme informaatioon.

Teimme Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opettajakunnalle puolistrukturoidun sähköpostikyselyn (Liite 2), jonka tarkoituksena oli selvittää opettajankouluttajien käsitystä kansalaisvaikuttamisesta, heidän mielipiteitään Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoiden aktiivisuudesta sekä omaa henkilökohtaista suhtautumista kansalaisvaikuttamiseen omassa opetettavassa aineessaan. Kysely lähetettiin henkilökunnan sähköpostilistan kautta kaikille listalle kuuluville opettajille, assistenteille ja professoreille. Kyselyn saatteessa ilmoitettiin vastausten käyttämisestä aineistona tutkimuksessamme. Vastauksia saimme 8 kpl, joka on noin 35 % postituslistalle kuuluvista 23 henkilöstä. Sähköpostikyselyllä

saimme mielestämme merkittävästi tietoa opettajakunnan mielipiteistä. Toteutimme kyselyn sähköpostitse siksi, että henkilökohtaisten haastattelujen tekeminen olisi ollut erittäin hankalaa opettajakunnan ollessa kesälomalla. Sähköpostikysely osoittautui tässä tutkimuksessa erittäin toimivaksi tiedonhankintamenetelmäksi.

2.3 Triangulaatiotutkimus

Triangulaatio tarkoittaa sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä. Triangulaatiota käytettäessä tutkimuksen validius tarkentuu eli sen avulla pyritään kohottamaan tutkimuksen luotettavuutta; triangulaation avulla osoitetaan, ettei jokin tulos ole pelkästään sattumanvarainen, sillä sama tulos on saavutettu useilla eri lähestymistavoilla. (Hirsjärvi ym. 2000, 215.) Denzin (1978) on perustellut triangulaatiosta saatavaa hyötyä seuraavasti:” -- *because each method reveals different aspects of empirical reality, multiple methods of observation must be employed*” (Patton 1980, 109.)

Denzin (1970, 1978) on jaotellut triangulaatio-käsitteen neljään tyyppiin (Hirsjärvi ym. 2000, 215; Patton 1980, 108.) **Metodologinen tai metodinen triangulaatio** (methodological triangulation) tarkoittaa useiden menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Tyypillinen esimerkki tästä tyypistä on kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten menetelmien yhdistäminen samassa tutkimuksessa. **Aineistotriangulaatiolla** (data triangulation) tarkoitetaan menetelmää, jossa kerätään useita erilaisia aineistoja saman ongelman ratkaisemiseksi. Keräämällä tutkittavasta aiheesta erilaisia aineistoja pyritään asiasta saamaan monipuolisempi ja rikkaampi kuva. Tutkimuksessa voidaan myös hyödyntää useita eri tutkijoita aineiston kerääjinä ja tulosten analysoijina ja tulkitsijoina. Useiden tutkijoiden käyttäminen perustuu siihen, että tutkijat ovat yksilöllisiä, asioita eri tavoin näkeviä ihmisiä. Tällöin puhutaan **tutkijatriangulaatiosta** (investigator triangulation). **Teoreettisessa**

triangulaatiossa (theory triangulation) aineistoa tutkitaan eri näkökulmista eri teorioiden valossa. Edellytyksenä tälle triangulaation tyypille on, että koottu aineisto mahdollistaa erilaisten lähtökohtien käytön. (Hirsjärvi ym. 2000, 215; Patton 1980, 108–109; Paunonen ym. 1997, 225–226.) Myöhemmin mm. tutkijat Begley (1996) ja Janescik (1994) ovat lisänneet Denzinin tyyppeihin tieteidenvälisen ja analyysiin liittyvän triangulaation (Paunonen ym. 1997, 226.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty metodologista triangulaatiota. Metodologisesta triangulaatiosta on erotettavissa edelleen *samanaikainen triangulaatio* ja *jaksottainen yhdistäminen*. Samanaikaisessa triangulaatiossa tutkittavana on sama ongelma, määrällinen ja laadullinen aineisto kerätään samaan aikaan eikä toinen aineisto ole vaikuttamassa toisen keräämiseen. Sekä samanaikaisessa triangulaatiossa että jaksottaisessa yhdistämisessä yleensä jompikumpi lähestymistapa on ensisijainen. Esimerkiksi samanaikaisessa triangulaatiossa määrällinen analyysi voi olla ensisijainen. Tämän lisäksi jotain osaa tutkimuksen kohteesta kuvataan kvalitatiivisesti, vaikkapa strukturoidulla kyselylomakkeella, johon on liitetty vapaamuotoisia kysymyksiä. Jaksottaisen yhdistämisen tarkoituksena on syventää tutkimuksen aikaisemmassa vaiheessa saatuja tuloksia. (Paunonen ym. 1997, 226–228.)

3 Tutkimuksen kulku

Aloitimme tutkimuksen suunnittelun keväällä 2005. Valitsimme kohdejoukoksi Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella vuonna 2003 aloittaneet opiskelijat, jotka olivat tällöin toisella vuosikurssilla. Heihin päädyimme siksi, että koimme heidän opiskelleen jo riittävän kauan pystyäkseen oman opiskelunsa analysointiin. Lisäksi toinen vuosikurssi on yleensä parhaiten tavoitettavissa, sillä heillä on vielä paljon yhteisiä luentoja.

Tutkimusaiheemme muotoutui Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen projektin pohjalta, jonka aihepiireistä valitsimme itseämme kiinnostavan aihealueen. Samaa aihetta tutkii myös toinen gradupari Kajaanissa tarkoituksenaan toteuttaa lähes vastaava tutkimus Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoilla.

Kevään aikana muotoilimme kyselylomakkeen IEA/Civics -tutkimuksen kyselylomakkeen pohjalta ja toteutimme kyselyn vuonna 2003 opintonsa aloittaneille opiskelijoille (72 hlöä) näiden yhteisellä luennolla maaliskuussa. Lisäksi keräsimme henkilökohtaisesti joitakin kyselylomakkeita niiltä opiskelijoilta, jotka eivät olleet luennolla paikalla. Kyselylomakkeessa kysyimme myös suostumusta haastatteluun.

Huhtikuussa osallistuimme laitoksellamme järjestettyyn kansalaisvaikuttamisen teemaseminaariin, jossa myös esittelimme pro gradu -tutkielmamme pääpiirteittäin.

Huhtikuun lopussa ja toukokuun alussa sovimme haastatteluun ilmoittautuneiden opiskelijoiden kanssa haastatteluajankohdat ja muotoilimme

haastattelukysymyksemme kyselylomakkeitamme apuna käyttäen. Kaikki haastattelut toteutimme toukokuun alussa. Toukokuun aikana syötimme kyselylomakeaineistot SPSS-ohjelmaan. Haastattelut litteroimme kesäkuun puoliväliin mennessä.

Perehdyimme aiheemme kirjallisuuteen ja hankimme tietoa aiheesta lisää koko kesäkuun ajan ja aloitimme kirjoittamisen heinäkuun alussa. Tutkimuksen teoriataustan kirjoitimme heinä- ja elokuun aikana. Syventävän harjoittelun ja töiden aloittamisen takia tutkimusprosessi oli tauolla syys- ja lokakuun 2005 ajan.

Marras- ja joulukuun aikana analysoimme tutkimuksemme tulokset. Tammikuussa 2006 oikoluimme ja viimeistelimme tutkimusraporttimme.

4 Tutkimuksen luotettavuus

4.1 Validiteetti

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen kykyä mitata juuri sitä, mitä on ollut tarkoituskin mitata. Kvantitatiivisen tutkimuksen osalta tämä tarkoittaa sitä, että käytetyt mittarit tuottavat todellisuutta vastaavia tuloksia. (Uusitalo 1998, 85.) Kvalitatiivisen tutkimuksen validius ei ole aina näin yksiselitteisesti arvioitavissa, sillä tutkimuskohteita ei voida välttämättä mitata millään mittareilla tai tunnusluvuilla. Kvalitatiivisen tutkimuksen validius on pikemminkin riippuvainen siitä, onko tutkimuksella pystytty vastaamaan esitettyihin ongelmiin ja onko tutkimuksen raportoinnissa saatu luotua synteesi teoreettisen viitekehyksen ja empiirisen aineiston välille. (Internet-lähde 2, 10.1.1)

Olemme vastanneet tutkimuksemme pää- ja alaongelmiin muokkaamalla keräämästämme aineistosta tilastollisia tulkintoja ja analysoimalla haastatteluainestoaamme peilaten sitä edelliseen tutkimustietoon sekä teoreettiseen viitekehykseen. Olemme pyrkineet käsittelemään aiheitamme siten, että olemme aiheen laajuudesta huolimatta vastanneet asettamiimme kysymyksiin, jättäen tällöin väistämättäkin tutkimuksen ulkopuolelle monia aiheeseen liittyviä seikkoja. Tämän rajauksenkin ansiosta voimme perustella tutkimuksemme validiutta.

4.2 Reliabiliteetti

Tutkimuksen reliabiliteetti eli varmuus, ei-sattumanvaraisuus on varmistettavissa usein eri tavoin. Kahden tutkijan osallistuminen koko tutkimusprosessiin lisää

reliabiliteettia. Vaikka meillä oli tutkimusaiheestamme ennakkokäsityksiä, olemme pyrkineet välttämään niiden vaikutusta tiedostamalla ne sekä keskustelemalla niistä keskenämme. (Syrjälä ym. 1994, 100.) Kahden tutkijan läsnäolo haastattelutilanteissa lisää tutkimustilanteen objektiivisuutta sekä tutkimuksemme reliabiliteettia (Eskola & Suoranta 1996, 196). Kaikki haastattelut nauhoitettiin, mutta varmistimme vielä niin sanotun hiljaisen haastattelijan läsnäololla sen, että mikäli nauhoitus olisi epäonnistunut, olisimme voineet käyttää tavittaessa myös käsinkirjoitettuja muistiinpanoja analyysiin. Tutkimusolosuhteet pyrittiin järjestämään jokaiselle tutkimukseen osallistuvalla mahdollisimman samankaltaisiksi; kyselyyn vastattiin yhteisen luennon alussa ja haastattelutilanteet suoritettiin hiljaisessa tilassa kullekin opiskelijalle parhaiten sopineeseen aikaan. (Syrjälä ym. 1994, 100.)

Tutkimuksemme perustuu käsitteiden määrittelyyn, mikä lisää tutkimuksemme reliabiliteettia. Mikäli tutkijan ja tutkittavan käsitteenmäärittelyt eroavat toisistaan, saattaa tutkimus vääristyä jo aineistonkeruuvaiheessa. Aloitimme jokaisen haastattelun pyytämällä haastateltavaa määrittelemään kansalaivaikuttamisen käsitteen ja pystyimme näin heti tulkitsemaan vastauksia vastaajan näkökulmasta. Vastaavaan toimintatapaan olemme pyrkineet myös tutkimuksemme raportoinnissa, olemme ensin määritelleet käsitteet ja tämän jälkeen sitoneet ne tutkimusaineistoomme. (mt. 100.)

Tutkimuksemme luotettavuutta saattaa heikentää se, että tutkimuksemme toiseen osaan eli haastatteluihin saimme mukaan vain ns. aktiivisia opiskelijoita. Passiivisten opiskelijoiden puuttuminen saattaa vääristää tutkimustuloksia. (mt. 100.) Olemme pyrkineet korvaamaan tätä puutetta vertaamalla saamiamme tuloksia aikaisempiin, vastaavanlaisiin tutkimuksiin.

4.3 Esitestaus ja koehaastattelu

Tutkimuksemme ensimmäisen osan kyselylomake muokattiin kansainvälisen IEA-Civics kyselylomakkeen pohjalta. "IEA –Civics Nuori kansalainen" –tutkimus on toteutettu kansainvälisen koulutustutkimusjärjestö IEA:n johdossa ja tutkimuksessa on noudatettu tiukkoja standardeja (IEA 1999). (Internet-lähde 5) Kyselylomakkeemme oli näin ollen osittain jo esitestattu.

Esitetasimme kuitenkin kyselylomakkeemme kolmella oman vuosikurssimme (2001 aloittaneet) opiskelijalla, saadaksemme varmuuden, että kyselylomakkeen avulla saamme riittävästi tarkoituksenmukaista tietoa tutkimusjoukosta. Esitestaus varmensi myös sen, että kysymykset ovat yksiselitteisiä ja helposti vastattavissa olevia. Varsinaisen kyselyn suoritettuaamme huomasimme, että lomakkeen kysymyksiin 7 ja 8 oli monissa tapauksissa ymmärretty eri tavoin kuin me olimme sen ajatelleet. Opiskelijat olivat jättäneet kokonaan vastaamatta näihin kysymyksiin, mikäli he eivät olleet osallistuneet ko. yhdistysten tai järjestöjen toimintaan lainkaan. Tämä hieman heikentää kyselylomakkeilla keräämämme aineiston luotettavuutta, vaikka keskityimme tulosten analyysissä tapahtuneeseen vaikuttamiseen emmekä osallistumattomuuteen.

Laadittuamme haastattelurungon, koehaastattelimme yhtä oman vuosikurssimme opiskelijaa saadaksemme selville kysymysten validiuden sekä niiden ymmärrettävyyden. Koehaastattelusta saamamme palautteen mukaan muotoilimme kysymykset ja niiden järjestyksen lopulliseen muotoonsa. Koehaastattelun avulla pystyimme myös arvioimaan haastatteluihin kuluvaan aikaa.

4.4 Kyselyn suorittaminen

Tutkimuksemme kyselyosuus tehtiin kokonaistutkimuksena, jolloin aineistona oli koko perusjoukko (Uusitalo 1998, 71). Tässä tutkimuksessa perusjoukko on koko vuosikurssi 2003 (72 opiskelijaa). Kokonaistutkimus tehdään yleensä silloin kun tutkittava perusjoukko on pieni tai jos kysely esimerkiksi on mahdollista lähettää koko joukolle (Hirsjärvi ym. 2000, 166).

Kyselylomakkeiden tiedonkeruu toteutettiin kontrolloidusti, informoituna kyselynä. Jaoimme kyselyn henkilökohtaisesti vastaajille luennolla ja kerroimme samalla tutkimuksestamme ja tarjosimme mahdollisuuden kysyä lisätietoa tutkimuksesta tai kyselystä sekä mahdollisuuden poistua tilasta ja jättää vastaamatta kyselyyn. (Hirsjärvi ym. 2000, 184).

4.5 Haastattelut

Haastattelut toteutettiin opettajankoulutuslaitoksen tiloissa yhden viikon aikana. Haastattelutilanteessa toinen tutkijoista oli pääasiallinen haastattelija, toinen sai kommentoida tai kysyä vain siinä tapauksessa, että hän havaitsi jotakin sellaista, jota haastattelija ei huomannut. Tällä tavoin pyrimme pitämään haastattelutilanteen rauhallisena ja haastateltavalle sopivan turvallisena ja rentona. Nauhoitimme haastattelut ja varmuuden vuoksi hiljainen haastattelija vielä kirjasi haastateltavan vastaukset päällisin puolin paperille, jotta tekniikan pettäessä haastattelua ei tarvitsisi toistaa. Haastattelutilanteessa pyrimme keskustelemaan haastateltavan kanssa ja antamaan hänelle mahdollisuuden vastata rauhassa. Haastattelurunkoa noudatimme tilanteesta ja haastateltavasta riippuen joustavasti, jotta pystyimme säilyttämään yhtenäisyyden haastattelun aihekokonaisuuksissa. Haastattelut kestivät noin 20–40 minuuttia. Haastattelut on litteroitu ja aineisto on koottu

kenttäaineistokirjaksi (KAK), joka on sivunumeroitu. Tuloksissa käyttämissämme tekstilainauksissa viittaamme kenttäaineistokirjan sivunumeroon, jotta on mahdollista tarkistaa, millaisesta kontekstista lainaus on peräisin. Näin tutkimuksen luotettavuus lisääntyy. (Syrjälä ym. 1994, 85.)

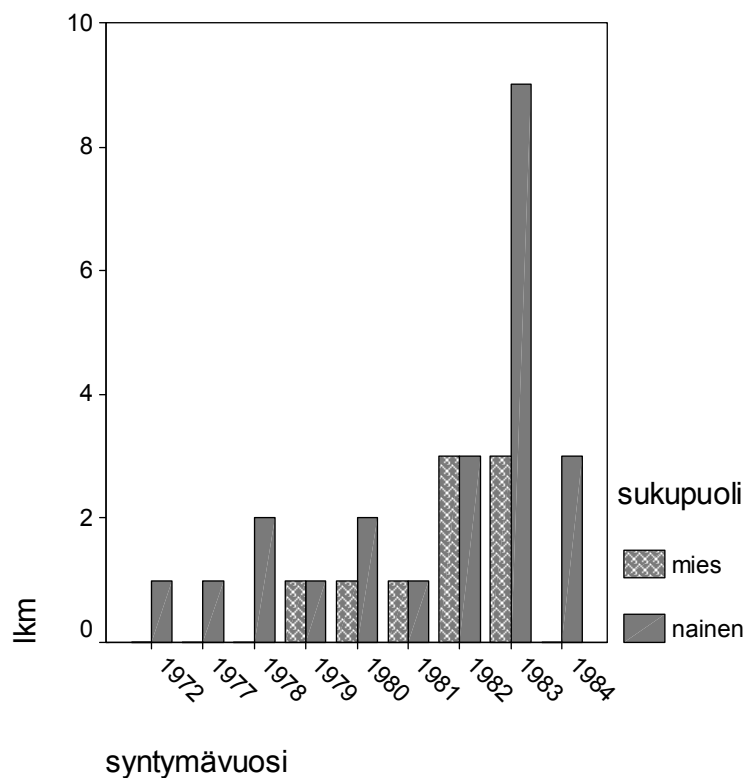
III TUTKIMUSTULOKSET JA ANALYYSI

Tämän tutkimuksen ensimmäinen osa on toteutettu kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmiä käyttäen. Halusimme käyttää kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä hyväksemme, sillä koimme saavamme niistä yleisempää tietoa opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoista kuin pelkällä kvalitatiivisella tutkimusotteella olisi mahdollista saada. Tutkimuksen toinen osa on toteutettu kvalitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti. Haastatteluaineistoa keräsimme sekä opiskelijoilta että opettajankouluttajilta tavoitteenamme syventää ensimmäisen osan tuloksia ja saada esiin nousseille ilmiöille selityksiä. Jotta tutkimuksen tulokset on voitu esittää mahdollisimman syvällisesti ja laajasti, olemme koonneet ne yhtenäiseksi kokonaisuudeksi (profiili).

1 Profiilin luonti

1.1 Tutkimusjoukko

Taustatiedot. Tutkimus kohdistettiin vuonna 2003 Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin. Miehiä kyselyyn vastanneista oli 9 (28 %), naisia 23 (72 %). Vuonna 2003 opiskelun aloitti 72 opiskelijaa, 19 miestä ja 53 naista. Suurin osa vastanneista on syntynyt vuonna 1983, kaikkien vastanneiden ikäjakauma on esitetty tarkemmin kuviossa 2.

KUVIO 2. Vastanneiden ikäjakauma

Vastanneiden opiskelijoiden vanhemmista ylioppilastutkinnon on suorittanut 50 % äideistä ja 40,6 % isistä. Vanhempien ammatillinen koulutustaso on suurimmaksi osaksi ylemmästä keskiasteen tutkinnosta yliopistokoulutukseen; noin puolella vastanneiden vanhemmista on alemmaa keskiasteen ammattitutkintoa korkeampi koulutustausta. Vanhempien kokonaiskoulutusjakaumat on esitetty taulukoissa 1 ja 2.

TAULUKKO 1. Vanhempien peruskoulutus

Koulutusaste	Äidin peruskoulutus		Isän peruskoulutus	
	N	%	N	%
kansakoulu	3	9,4	4	12,5
kansalaiskoulu tai osa keskikoulua	6	18,8	8	25,0
perus- tai keskikoulu	7	21,9	7	21,9
ylioppilastutkinto	16	50,0	13	40,6
yhteensä	32	100,0	32	100,0

TAULUKKO 2. Vanhempien ammatillinen koulutus

Koulutusaste	Äidin ammatillinen koulutus		Isän ammatillinen koulutus	
	N	%	N	%
ei ammattikoulutusta	2	6,3	1	3,1
ammattikurseja	4	12,5	4	12,5
alempi keskiasteen ammattitutkinto	7	21,9	9	28,1
ylempi keskiasteen ammattitutkinto	10	31,3	7	21,9
ammattikorkeakoulu	0	0	1	3,1
korkeakoulu tai yliopistotutkinto	9	28,1	10	31,3
yhteensä	32	100,0	32	100,0

Osallistuminen. Opiskelijat ovat aktiivisimpia osallistumaan vapaa-ajan harrastuksiin, kuten urheilu- (81,3 %) ja taide-, musiikki- tai näytelmäkerhotoimintaan (71,9 %). Vastanneista yli puolet (53,1 %) on osallistunut ainakin jollain kouluasteella oppilaskunnan tai muun vastaavan oppilaselimen toimintaan. Opiskelijat ovat osallistuneet melko aktiivisesti myös partiojärjestön ja uskonnollisten järjestöjen toimintaan sekä vapaaehtoistyöhön. Taulukossa 3 on kuvattu opiskelijoiden osallistumismuodot.

Osallistuminen edellä mainittuun harrastustoimintaan on ollut myös pitkäkestoista; yli 10 vuotta partioon, taide-, musiikki- tai näytelmäkerhotoimintaan tai uskonnollisten järjestöjen toimintaan on osallistunut yli 10 % ja urheiluseuratoimintaan jopa 28 % vastanneista. Poliittinen järjestö ja oppilas-/opiskelijavaihto-ohjelma ovat sellaisia toiminnan muotoja, jotka on aloitettu vasta aikuisiällä (kyselyyn vastattaessa osallistuttu 1-3 vuotta).

Lähes joka viikko tai useita kertoja viikossa osallistutaan oppilaskunnan toimintaan (9,4 %), partiojärjestön toimintaan (6,2 %), taide-, musiikki- tai näytelmäkerhotoimintaan (21,9 %), urheiluseuratoimintaan (37,5 %) ja uskonnollisten järjestöjen toimintaan (9,4 %). Yksi vastaajista on osallistunut poliittisen järjestön toimintaan lähes päivittäin. Edellä mainittuihin aktiviteetteihin useat vastaajista osallistuvat harvemmin, noin kerran kuukaudessa. Myös rahaa keräävien hyväntekeväisyysjärjestöjen, vapaaehtoistyöjärjestöjen ja kansallisuuteen tai kansanryhmään perustuvien kulttuurijärjestöjen toimintaan osallistutaan kuukausittain. Kukaan vastanneista ei ole osallistunut ympäristö- tai ihmisoikeusjärjestön toimintaan.

TAULUKKO 3. Osallistuminen eri järjestöjen tai yhteisöjen toimintaan.

Osallistumistaho	olen	%	en ole	%
oppilaskunta tai jokin muu koulun oppilaselin	17	53,1	15	46,9
poliittinen järjestö	4	12,5	28	87,5
lehteä toimittava ryhmä	1	3,1	31	96,9
ympäristöjärjestö	0	0	32	100,0
oppilas-/opiskelijavaihto-ohjelma	7	21,9	25	78,1
ihmisoikeusjärjestö	0	0	32	100,0
yhteiskunnallista vapaaehtoistyötä tekevä järjestö	11	34,4	21	65,6
hyväntekeväisyysjärjestö, joka kerää rahaa yhteiskunnallisen tarkoitukseen	8	25,0	24	75,0
partiojärjestö	12	37,5	20	62,5
kansallisuuteen tai kansanryhmään perustuva kulttuurijärjestö	2	6,3	30	93,8
taide-, musiikki- tai näytelmäkerho	23	71,9	9	28,1
urheiluseura tai -joukkue	26	81,3	5	15,6
uskonnollisen taustan omaava järjestö	10	31,3	22	68,8
muu	4	12,5	28	87,5

Sukupuolen yhteys aktiivisuuteen. Ennen t-testin suorittamista luokittelimme uudelleen kyselylomakkeella saadut vastaukset opiskelijoiden aktiivisuudesta kolmeen luokkaan, aktiivisiin, miedosti aktiivisiin ja vähiten aktiivisiin. Selvitimme t-testin avulla onko sukupuolella yhteyttä em. aktiivisuus -luokkiin. T-testin mukaan tilastollisesti merkitsevästi sukupuolten väliset keskiarvot eroavat tosistaan eniten

aktiivisen ryhmän opiskelijoissa (Sig. – arvo on .008), jossa miesopiskelijat olivat naisopiskelijoita aktiivisempia (Liite 3).

Äänestäminen. Opiskelijoiden äänestyshalukkuus oli suurinta presidentinvaaleissa, joissa jokainen vastaaja olisi valmis äänestämään. Myös eduskunta- ja kuntavaalit olivat yhtä vastaajaa lukuun ottamatta suosittuja vaaleja. EU-vaaleissa äänestämättä jättäisi kolme opiskelijaa kun taas ylioppilaskunnan vaaleissa äänioikeuttaan käyttäisi vain joka neljäs opiskelija. Yleisiin äänestysprosentteihin verrattuna opiskelijat ovat keskimääräistä aktiivisempia äänestäjiä lähes kaikissa vaaleissa. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuoden 2000 presidentinvaalissa äänestysprosentti oli ensimmäisellä kierroksella 76,9 % ja toisella kierroksella 80,2 % (Internet-lähde 23). Eduskuntavaaleissa v. 2003 äänestysprosentti oli 69,7 % (Internet-lähde 22), kuntavaaleissa v. 2004 58,6 % (Internet-lähde 8), europarlamenttivaaleissa v. 2004 41,1 % (Internet-lähde 21). Ylioppilaskunnan vaaleissa syksyllä 2005 äänioikeuttaan käytti 23,6 % opiskelijaa (Internet-lähde 20). Opiskelijoiden äänestysaktiivisuus on kuvattu taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Äänestäminen

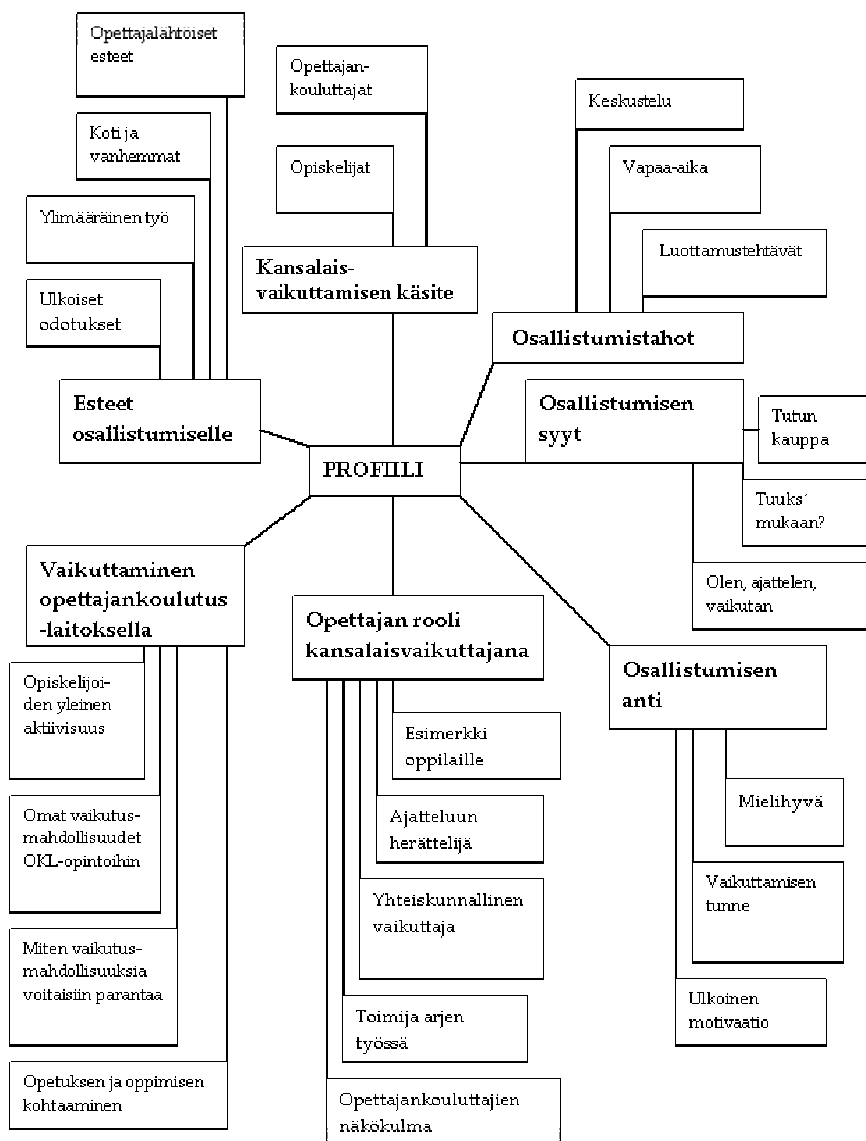
Äänestäminen	kyllä	%	ei	%
presidentinvaalit	32	100,0	0	0
eduskuntavaalit	31	96,9	1	3,1
kuntavaalit	31	96,9	1	3,1
EU-vaalit	29	90,6	3	9,4
kirkkovaalit	13	40,6	19	59,4
ylioppilaskunnan vaalit	24	75,0	8	25,0

Luottamus yhteiskunnallisiin laitoksiin. Tutkimme t-testin avulla, onko sukupuolten keskiarvojen välillä eroja luottamuksessa yhteiskunnallisiin laitoksiin (Liite 1, kysymys 9). Tilastollisesti merkittävä tulos oli luottamuksessa radion uutisiin (Sig. –

arvo on .008), joihin naisopiskelijat luottivat miehiä enemmän (Liite 3). Tilastollisesti oireellinen tulos oli miesten ja naisten välisissä luottamuseroissa tv-uutisin (Sig. – arvo on .062) (Liite 3). Tässäkin tapauksessa naiset olivat miesopiskelijoita luottavaisempia.

1.2 Profiilin luokittelua

Alla olevassa kuviossa 3 on kuvattu tutkimuksemme keskeisimmät tulokset.

KUVIO 3. Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella vuonna 2003 opintonsa aloittaneen opiskelijan kansalaisvaikuttajaprofiili

1.3 Kansalaisvaikuttamisen käsite

1.3.1 Opiskelijoiden määritelmät

Opiskelijoiden määritelmistä käy ilmi kansalaisvaikuttaminen -käsitteen haastavuus ja laajuus.

Kansalaisvaikuttaminen ymmärretään vahvasti poliittisena toimintana etenkin äänestämisen ja erilaisissa järjestöissä ja yhteisöissä toimimisen kautta.

Noo semmonen et osallistuu yhteiskunnan asioihin esimerkiksi äänestämällä ja tavallaan silleen niinku on tietonen siitä mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Ja sitten ne jotka o aktiivisia nii voi myös osallistua esimerkiks politiikkaan ja järjestötoimintaan. (2?)

No se on sellasta, että ottaa osaa kaikkeen sellaseen toimintaan, jossa niinkun järjestetään jotakin, periaatteessa mitä tahansa tapahtumaa niinkun organisoidaan -- No tietysti kaikki ilman muuta tämmöset poliittiset järjestöt ja tämmönen politiikka mut sit toisaalta kaikki muukin tapahtumis mukana olo, ni kaikkihan se niinku jollain lail vaikuttaa johonkin. (2)

Mun mielestä se on sellasta, että otetaan kantaa asioihin ja kenties tota halutaan tulla osalliseksi jostain semmosta instanssia mikä päättää asioihin tai mikä pystyy vaikuttaa asioihin joku yhdistys tai joku järjestö mikä vois ajaa samanlaisia asioita mitä sä pidät tärkeänä. (4)

Monen haastatellun mielestä kansalaisvaikuttamiseen liittyy selkeästi omien mielipiteiden ilmaisu ja havaitsemiinsa epäkohtiin puuttuminen.

No ehkä se enimmäkseen et käy äänestämässä ainakin ja sitte jos on jotain semmosta epäkohtia, minkä puolesta haluaa ilmasta itteään, niin ehkä johonki tämmösii mielenilmauksiin osallistuu, johonki mielenosotuksi tai sillee. Ylipäättään et jos jos on jotain mieltä niin tuo sen ilmi. (5)

No, sellasiin asioihin vaikuttamista, mitä niinkun ite kokee tärkeeks. Elikkä, öö, se voi olla toimintaa joko ryhmässä tai se voi olla toimintaa myös itsenäisesti. Mut sellasten asioitten puolesta, jotka niinku itse allekirjottaa. (1)

No, no vaikkapa ihan kirjottaa tolle yleisöosastoon vaikka, taikka et taikka sit muutenki lehtiin taikka, taikka sitte menemällä tietysti menemällä itte paikalle, menemällä itte paikalle ja tekemällä jotain konkreettista sen eteen. Että, että en tiedä onkse sitte pidemmälle vietyä kansalaisvaikuttamista, jos kahlitaa itteensä puuhun taikka, mutta... jotain sen suuntaista. (7)

Kaksi haastatelluista opiskelijoista näkee vaikuttamisen laajempänä ilmiönä, jossa toiminta voi olla irrallaan perinteisestä politikoinnista.

Sekä sitten mun mielestä se tapahtuu vähän niinku semmotteella tasolla myös niinku jonkin näkösenä semmottena sosiaalisella tasolla, että ihan ystävien keskuudessa siis tämmönen niinku keskinäinen kansalaisvaikuttaminen on mun mielestä yks, yks asia kanssa. Mm. . mm. ja sitte tietty sillä toiminnallansa muuten miten pystyy vaikuttamaan. (6)

Mmm... semmonen joka tavallaan ei aattele pelkästään itteään yksilönä, vaan aattelee yhteiskuntaa semmosena kokonaisuutena, missä se ite on osana. Et tavallaan sille niinku ottaa huomioon muutki siinä ympärillä olevat ihmiset. Sitten tavallaan ei jää omiin nurkkiin pyöriin vaan niinku on mukana toiminnassa vaikkei ois järjestämässä niin osallistuu. Koulumaailmassa nyt on helppo esimerkki et osallistuu ees niihin vanhempainiltoihin tai koulun

yhteisiin iltoihin, niin semmonen on mun mielestä kans aktiivista kansalaisvaikuttamista. (3)

1.3.2 Opettajankouluttajien määritelmät

Opettajankouluttajat näkivät kansalaisvaikuttamisen aktiivisena toimintana, joka on lähtöisin yksilön mielenkiinnosta ja halusta vaikuttaa omaan elämään ja yhteiskuntaan. Kansalaisvaikuttaminen nähdään kokonaisvaltaisena osana ihmisen elämää, lähes ideologiana.

Kansalaisvaikuttaminen ei ole pelkästään äänestämistä, vaan sen tulisi koskea jopa ensisijaisesti oman arjen "poliittisia" (yhteisiä asioita koskevia) valintoja. (KAK, 48)

Aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta, mikä edellyttää joitakin tietoja ja taitoja, mutta ennen kaikkea halua osallistua yhteisten asioiden hoitoon. (KAK, 54)

Kansalaisvaikuttaminen on aktiivisuutta, uteliaisuutta ja halua vaikuttaa asioihin omassa elämässä ja yhteiskunnassa (kansallisella ja kansainvälisellä tasolla). (KAK, 56)

Aktiivista osallistumista yhteisten asioiden hoitoon. Yhteiset asiat ovat:

- yhteiskunnallisia, kuten kunnallispolitiikka
- omaan työhön liittyviä
- omaan asumisyhteisöön liittyviä
- esim. harrastuksiin liittyviä
- opiskeluun liittyviä

Eli ihminen ottaa vastuuta yhteisistä asioista ja haluaa osallistua asioiden kehittämiseen valittamisen ja voivottelun sijaan. (KAK, 58)

Se on nimenomaan toimintaa (ei siis vain kriittistä asennetta) kohti moraalisesti kestävä, oikeudenmukaisempaa ja demokraattisempaa yhteiskuntaa. (KAK, 62)

1.4 Osallistumistavat

1.4.1 Luottamustehtävät

Ilmosen (2002) mukaan sosiaalisen pääoman käsitteeseen sisältyvä luottamus on edellytys osallistumiselle. Luottamus myös kasvaa osallistumisen myötä. (Ruuskanen 2002, 155.)

Järjestämässä esimerkiksi tällaisille varhaisteineille toimintaa ja taustatukena sitten nyt esimerkiksi oli noi kunnallisvaalit, ni niissä oli sit perheestä ehdokas, niin siinä vähän taustatukena ja, ja, ja ---- no sit kaikki nää tietysti koulun oppilaskunnan toiminnat ja muut tällaiset näin ni ni nekin sitten aika vahva ala -- No siis, jos yläasteelta alotetaan niin yläasteella hallituksen sihteerinä kaks vuotta ja sitten niinku oppilasjäsenenä johtokunnassa. Sitten olin siellä myös niinku tukioppilastoiminnassa mukana. Jaa lukiossa olin vissiin vuoden sitten niinku oppilaskunnan hallituksessa ja täällä oon nyt hallituksen varajäsenenä. Et tota oon kyllä oikeestaan niinku seiskalta asti et ihan niinku tällästä luottamusoppilastehtävistä ja oikeestaan ala-asteella niinku luottamusoppilastehtäviä. (1)

Noo mä oon ollut oppilaskunnan hallituksessa lukioaikana samaten luokan varapuheenjohtajana yläasteaikoina ja sitte tälläsiin hengelsiin toimintaan

oon ollut mukana semmosessa nuorisotiimissä, mikä järjesti nuorten ohjelmaa.
(3)

1.4.2 Vapaa-aika

Haastatellut osallistuvat erilaisiin vapaaehtoistoiminnan muotoihin kuten partion ja seurakunnan toimintaan. Hoikkalan mukaan (Kajaste 1998, 95–96) nykyajan nuorten vaikuttaminen on oman elämän valintoihin vaikuttamista, ei niinkään puoluepoliittista toimintaa. Saman on havainnut myös Yeung (Gretschel 2002, 76–78), jonka mukaan vapaaehtoistoiminta ruohonjuuritasolla koetaan vaikuttavammaksi toiminnaksi kuin virallisessa yhteiskuntainstituutiossa toimiminen. Suomalaisista nuorista 39 % osallistuu vapaaehtoistoimintaan, mikä on aktiivisempaa kuin aikuisväestön keskuudessa. Vapaaehtoistoimintaan suuntautuva kiinnostus on yleistä myös muiden eurooppalaisten nuorten keskuudessa. (Yeung teoksessa Gretschel 2002, 77; Helve 2002, 79.)

Joo, no tota noin niin, oon niinku partiolainen sillai henkeen ja vereen, et mä oon alottanu sen seiskavuotiaana ja sitte.. nyt oon siinä vahvasti mukana ja se on ehkä se tärkein, tärkein tausta --- (KAK 20)

No sitten yks minkä mä koen vähän semmottena kansalaisvaikut.. kansalaisvaikuttamiseen liittyvänä tekijänä se, että mä oon ollut tosiaan partiossa aika pitkään, että tota noin, sen, sen puitteissa sitte on tämmöstä aikalailla yleishyödyllistä siihen omaan lähiympäristöönsä liittyvää toimintaa ollut vireillä, ne on järjestellyt niitä, kaikennäköisiä paperinkeräyksiä ja kaikennäköisiä yhteisvastuukeräyksiä sitte. (KAK 31)

Opiskelijat kertoivat osallistuvansa eri vapaaehtoistoiminnan muotoihin. Yhdestä vastauksista ilmenevä väheksyvä ote voidaan selittää huteralla kansalaisvaikuttamisen käsitteen ymmärtämisellä (kts. 2.2.1).

No mä en on vaikuttanu missään muuassa, muualla kun koripallon parissa, että, että pelannu, vähän valmentanu ja sitten se onkin oikeestaan ollu siinä.
(KAK 8)

1.4.3 Keskustelu

Nuorten vähäinen yhteiskunnallinen aktiivisuus ei tarkoita, etteivätkö nuoret ole kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista (Helve 2002, 152). Tutkimukseen osallistuneista reilu neljännes (28,1 %) ilmoitti keskustelewansa perhepiirissä kotimaan ja ulkomaan politiikasta usein. Ystävien kanssa, opintojen yhteydessä ja muissa yhteyksissä keskustelu politiikasta oli selvästi vähäisempää (3,1–15,6 %). T-testin avulla tutkimme, onko sukupuolella yhteyttä keskusteluaktiivisuuteen. Tulosten mukaan miesopiskelijoiden suurempi keskusteluaktiivisuus ulkomaan politiikasta sekä kaveri- että perhepiirissä on tilastollisesti melkein merkittävä (kaveripiirissä Sig. – arvo on .045, perhepiirissä Sig. – arvo on .031) (Liite 3). Vuonna 1999 28 maassa toteutetun IEA – Civics Nuori kansalainen tutkimuksen mukaan tutkituista nuorista (tutkimushetkellä 14-vuotiailla) pojilla oli hieman tyttöjä parempi poliittinen tietämys (Internet –lähde 16, 176). Kyselyymme osallistuneiden miesopiskelijoiden suurempi keskusteluaktiivisuus voi selittyä poikien varhaisemmin hankitulla ja laajemmalla tiedolla yhteiskunnallisista asioista.

1.5 Osallistumisen syyt

Halusimme selvittää syitä, miksi opiskelijat ovat alkaneet toimia jossakin järjestössä tai organisaatiossa. Monet eivät osanneet sanoa yhtä selkeää syytä, vaan toiminnan aloittaminen oli usein monen eri tekijän summa. Taulukossa 5 esitellään miesten ja naisten vastaukset lukumäärinä sekä kaikkien vastausten prosenttiosuudet. Miesten ja naisten välillä ei ollut eroa, molempien mielestä selvästi merkittävimpänä syynä osallistumiseen oli oma kiinnostus vaikuttaa asioihin (37,5 %). Myös ystävien vaikutus oli yksi tärkeimpiä syitä osallistumiseen (21,9 %). Muiksi vaikuttamisen syiksi (12,5 %) mainittiin henkilökohtainen kasvu, halu osallistua harrastustoimintaan, yhdessä toimimisesta nauttiminen sekä oma motivaatio ja kiinnostus.

1. Tärkein syy osallistumiseen	mies	nainen	% yht.
Oma kiinnostuksesi vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin	4	8	37,5
Vanhemmilta saatu/opittu toimintatapa	0	2	6,3
Ystäviltä saatu/opittu toimintatapa	2	5	21,9
Sinua on henkilökohtaisesti pyydetty mukaan toimintaan	1	1	6,3
Koet osallistumisen kansalaisvelvollisuutena	0	2	6,3
Haluat poistaa havaitsemiasi epäkohtia	1	2	9,4
Muu syy, mikä?	1	3	12,5

TAULUKKO 5. Tärkein syy osallistumiseen

1.5.1 Tutun kauppa

Varsin yleinen tapaus on sellainen, että toimintaan on ensisijaisesti osallistuttu jonkin tutun ihmisen, perheenjäsenen tai kaverin kautta ("Vanhemmilta saatu/opittu toimintamäärä" 6,3 %, "Ystäviltä saatu/opittu toimintatapa" 21,9 %) mutta oman kiinnostuksen kasvaessa osallistumisesta on tullut omaehtoisempaa. Ihmisellä on tarve sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa, mikä selittää osallistumista yhteisölliseen toimintaan. Ehkä tärkeämpää kuin tietyn asian puolesta toimiminen on se, keiden kanssa asioita tehdään. (Harju 2003, 40; Yeung teoksessa Gretschel 2002, 77.)

Niin tai emmä nyt ehkä sitä, mutta se oli lähinnä silloin kun oli toi N.N. aktiivisemmin mukana ja mä satuin istuu sen seurana joskus ja mut vedettiin mukaan ja mä istuin kun se oli siellä kahviautomaatilla se joku kokous. Mä kysyin, et no onks, onks se ihan okei et mä istun vaikken mä kuulu mihinkään...sit se meni siihen, et mä musta tulikin sitten tavallaan vakionaama. En mä oo sitte sille oikeen mitään, oonhan mukana roikkunu. (KAK 8-9)

Mmm, varmaan sillee kavereitten kautta alottanu. Ja ehkä perheen kautta siihen seurakuntatoimintaan. (KAK 26)

No, no oikeestaan mä lähdin mukaan mukaan ihan sillai pienenä, et ei ollu sillai oma valinta, et se oli porukat ilmotti partioon ja mä menin sinne, mutta myöhemmin sitte ihan omista tämmötteistä sisäisistä lähtökohdista sitte, se rupes tuntuu hirveen kivalta se harrastaminen, mua rupes kiinnostaa semmonen vastuun otto sitte tommoteissa erilaisissa tehtävissä. Sitte mä rupesin, si.., tuli tavallaan omaehtoista sitte siitä harrastuksesta. (KAK 31–32)

Joo partioon varmaan äiskä on joskus tai iskä vieny ja tota noin niin, sit kuitenkin se on pysyny siinä matkan varrella, ehkä sen takia, että siellä on ollu sitte paljon ystäviä ja tullu niistä sitten ystäviä ja tota siellä on tehty paljon semmosia asioita, mistä mä oon pitäny ja, ja, ja. (KAK 20)

Tiuraniemi (1993) on käsitellyt sosiaalisen identiteetin käsitettä, jonka mukaan yksilön identiteetti muotoutuu hänen kuuluessaan erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin (mt. 26). Haastellut opiskelijat ovat aloittaneet toiminnan jo lapsena tai nuorena, jolloin vertaisryhmillä ja samaistumisella on ollut merkittävä rooli. Ryhmässä toimimisen luoma me-henki ja sosiaalistuminen tähän ryhmään ovat ylläpitäneet motivaatiota. Vasta myöhemmässä vaiheessa, iän ja oman ajattelun lisääntyessä, on itse toiminnan kohteesta tullut osallistumisen kantava voima. (Himberg 1992/1995, 87; Himberg 1998, 96–97.)

1.5.2 Tuuks' mukaan?

Tuttujen ihmisten ohella tärkeäksi seikaksi aineistosta nousi konkreettinen pyyntö ottamaan osaa johonkin toimintaan ("Sinua on henkilökohtaisesti pyydetty mukaan toimintaan" 6,3 %). Omasta mielenkiinnosta huolimatta moni oli tarvinnut aloitteen toiminnan aloittamiseen ulkopuolelta. Tulos on yhdenmukainen Yeungin (2002) tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan suomalaisnuorten osallistuminen olisi aktiivisempaa, jos heitä pyydetäisiin henkilökohtaisesti mukaan toimintaan (Gretschel 2002, 78). Paras mahdollinen teho vaikuttamisella on, jos toimintaan on lähdetty mukaan omasta halusta. Vaikka aloittaminen olisikin tapahtunut toisen ihmisen toimesta, yhdessä toimiminen ja oman työpanoksen arvostaminen motivoivat niin, että toiminnassa jatketaan omaehtoisesti. (Harju 2003, 41.)

Nooo, sen, tota, nuorisotoiminnassa olin mukana silleen että, olin niinku riparilta pyyettiin sit mukaan, että lähtisitkö mukaan niinkun seurakunnan

kerhoa vetämään tai et se oli sellanen puoliks liikuntaa puoliks askartelua kaikkee vähän siltä väliltä. (KAK 1)

No yläasteella se meni niin että kiltit tytöt laitettiin, yläasteella mua pyydettiin siihen hallitukseen mukaan ja sitte mää oon ihan omasta mielenkiinnosta sitten ollu tän nuorisotiimi, ja siihenkin oikeestaan kyllä pyydettiin sitte loppuje lopuks mutta. (KAK 13)

Sitte toi politiikkahomma, ni siihenkin tietysti mua tai siis pyydettiin mukaan ja mä sit aattelin, et no että mikäs siinä, että koitetaan, että ei se nyt varmaan haitakskaa oo. (KAK 20)

1.5.3 Olen, ajattelen, vaikutan

Tutkimusjoukossa oli yksi henkilö, joka kertoi vaikuttamisen olevan olennainen osa hänen elämäänsä ja ajattelumaailmaansa. Tämä tulos saatiin kysymyksen asettelun ulkopuolelta.

Niin se on tavallaan ihan sulle normaali semmone et sä et koe mitenkää, et nyt mä alan vaikuttaa...

Ei, ei en...

Et se on semmonen ajatusmaailma

Se on nimenomaan semmonen. Mä tykkään kauheesti siitä et voi istahtaa hetkeks ja jutella ihan mistä vaan, että jos menee siihen et jutellaan säästä niin sitte jutellaan säästä, mutta että kyllä semmonen tietynlainen niinkun esimerkiks just ympäristöasiat taikka muut vastaavat, mitä usa tekee taikka muuta vastaa, niin jotenki niistä tulee paljo hedelmällisempiä keskusteluja. Se on sillai mun mielestä toisaalta kauheen mukavaa... (KAK 38)

1.6 Osallistumisen anti

Haastatteluissa selvitettiin osallistumisen syiden lisäksi sitä, mitä opiskelijat kokevat saavansa osallistumisesta. Mielihyvä, vaikuttamisen tunne, palkkiot ja yhteisöllisyyden tunne mainittiin useiten osallistumisesta saataviksi eduiksi. Nämä hyödyt lisäävät sosiaalista pääomaa, ja siten parantavat myös elämänlaatua. (Ruuskanen 2002, 7; Karppinen, Katz & Neil 2005, 216.)

1.6.1 Mielihyvä

... ja sitten, jos miettii joku varhaiskerhot ja muut, niin niissä niinku niissä nin se on taas sitten että tietyllä tavalla itelle on tullu siitä kauheen hyvä olo, et on saanu niinkun, ei aina tartte lasten ja nuorten valittaa sitä, kun ei oo mitään tekemistä, vaan on niinku ite tehny jotain asialle. Et sit tulee siitä hyvä olo kun joku tulee sanoo että oli tosi hieno juttu, et kun järjestitte tällästä tai olit järjestämässä tällästä. Et tota että se kiitos on niinku kuitenkin se, et minkä takia niitä asioita sit jaksaa -- (KAK 3)

Osallistuminen tasapainottaa elämää, antaa siihen mielekästä sisältöä ja vaihtelua (Harju 2003, 40).

Niin no ehkä se tavallaan... mitähän tohon vois sit sanoo...tuo jotain semmosta mikä nyt, mikä, mitä tuo mikä tahansa muukin harrastus, että tavallaan tuo jotain niinku semmosta vastapainoo nyt esimerkiks tälle arkiselle työlle. (KAK 21)

Maslowin mukaan ihmisellä on tarve kehittää ja toteuttaa itseään. Hänen mukaansa näiden tarpeiden tyydyttäminen edellyttää alimpien, esimerkiksi sosiaalisuuden tarpeen olevan jo tyydytettyjä. (Yli-Luoma 2003, 37–38.)

Et uskotaan tämmöteen omaan lähiympäristöönsä vaikuttaminen tuo itselle sellateen tunteen, että on ollut tai, että on.. tai et omal elämällä on jotain laajempaa merkitystä omaan ympäristöön. Ehkä sillai sen vois sanoo. Jot, et tulis semmonen.. semmonen tasapainoinen elämä siinä suhtessa, et ois itsellä tyytyväinen olo siihen, että omalla elämällä on ollu semmoi laajempikin merkitys. Samalla siinä joutuu sitte pohtimaan omia arvoasioitansa ja kaikkee sellatteita, että, et, mitkä sitten myös tukee sitä omaa.. omaa kasvamista. (KAK 32)

1.6.2 Vaikuttamisen tunne

”Osallisuus on laaja-alaisempi käsite kuin osallistuminen. Osallistumiseen sisältyy ajatus kansalaisesta aktiivisena subjektina, joka haluaa, osaa ja saa toimia välittömänä vaikuttajana itselleen tärkeissä yhteiskunnallisissa asioissa.” (Internet-lähde 18.)

Eiks se oo just se tunne että pääsee vaikuttamaan asioihin että ei oo silleen ihan ulkopuolinen niihin. --- Että mitähän mä ny sanoisin, ettei voi sivusta kattoa ja valittaa että ku asiat on huonosti. Ite menee niihin mukaan. (KAK 14)

1.6.3 Ulkoinen motivaatio

Aito motivaatioperusta kansalaistoiminnalle voi rakentua vain yksilön oman kiinnostuksen varaan. Joskus toiminnan aloittaminen ja mukaan lähteminen ovat sidoksissa ulkoisiin kannustimiin ja palkkioihin eli motivaatio on ulkoista. (Harju 2003, 39; Yli-Luoma 2003, 42.)

Heti ykkösen syksyllä mä olin Espoossa hotellissa ja ilmaseks ja sain, matkat maksettiin ja ruokaa ja viinit, konjakit, aiheelliset ruokajuomat ja kyl silloin oli, et täähän onki ihan hauskaa. Vaikuttaminen. (KAK 9)

1.7 Opettajan rooli kansalaisvaikuttajana

1.7.1 Esimerkki oppilaille

Opettaja tekee työtään persoonallaan. Opettajan omat vahvuudet ja heikkoudet heijastuvat työhön. Opettaja on työssään mallina ja esimerkkinä oppilaille, halusi hän sitä tai ei. (Laine teoksessa Niemi 1998, 112; Kari teoksessa Isomppi & Leivo 2003, 65) Esimerkkinä toimiminen nähdään yhtenä vaikuttamisen kanavana.

No miun mielestä opettajalla on tärkeä rooli, niinkun et se herättää jo lapsissa sen niinkun halun siihen vaikuttaa omiin asioihin -- et opettaja voi omalla esimerkillään ja tuomalla niinku tän asian niinku tärkeyttä esille, et korostamalla sitte niinku vaikuttamisen tärkeyttä ni, sitä kautta herätellä lapsia vaikuttamaan. (KAK 5)

Ehkä mulla on sellanen aika konservatiivinen kuva just siitä että on tavallaan semmonen mallikansalainen vaikka tottakai on oikeus yksityiselämään. Mut sillee jos niinku ajattelee niin ei välttämättä oppilaiden nähen tee mitään semmosta niinku ei niin soveliasta, niin sanotusti, vaan niinku pyrkii olemaan semmonen esimerkki niille.(KAK 16)

-- ehkä tavallaan semmosella omalla asenteella voi vaikuttaa esimerkiks niinku että miten itte suhtautuu asioihin niin sillä on tiettyä vaikutusta lapsiin. (KAK 17)

1.7.2 Ajatteluun herättäjä

Opettajan rooli aikuisen mallina luokassa on sekä tiedostamaton että tiedostettu. Opettaja toimii luokassa auktoriteettina ja käyttää siten valtaa. Opettajan tai muun auktoriteetin, kuten oppikirjojen tiedollinen vallankäyttö on välttämätöntä, jotta oppimista voi ylipäättään tapahtua heterogeenisessä oppilasryhmässä. Oppilaita on kuitenkin ohjattava ja kasvatettava arvioimaan tietojen luotettavuutta ja siten välttämään mahdollista indoktrinaatiota. (Puolimatka 1997, 254.)

No siis opettajallahan on hirmunen rooli kansalaisvaikuttajana et ku aattelee, että siellä on, jos aatellaan jotain kuudesluokkalaistenki opettajia, niin niillä on, niillä on siellä edessä niillä lapsilla se se aika jolloin ne rakentaa sitä omaa arvomaailmaa aika pitkälle...Kyllä siinä opettajalla on niinku hirmunen osa siitä, et miten se -- pystyy niitä ohjaamaan että ne sais ajatella itte asioita lapset, ei antais mitää valmiiks pureskeltuja mielipiteitä vaan että vois niittenkin kanssa ihan sillai puhua jutuista. (KAK 40-41)

No tota, sellasta niinkun kriittistä näkökulmaa joihinkin asioihin, että kaikkee ei pidä ihan niellä sellasena kun esimerkiks jossain medioissa ja välttämättä jossain oppikirjoissakaan annetaan jotain kuvaa, niin kaiken vois niinku kyseenalaistaa ja tehdä omia tulkintoja ja niinku esittää sellasia kysymyksiä mitä ite kokee aina tarpeelliseksi. (KAK 11)

No kannustamalla niitä lapsia mukaan toimintaan, tavallaan että ehkäsee semmosta muutenkin semmosta syrjäytymistä, tavallaan herättelee semmosta lapsen sisäistä aktiivisuutta, että tavallaan ei anneta niitten lasten vajota semmoseen passiiviseen apatiaan, tyyliin. Että ne vejetään mukaan ja kannustetaan ja motivoijaan toimiin siellä koulussa. (KAK 18)

1.7.3 Yhteiskunnallinen vaikuttaja

Opettaja toteuttaa yhteiskunnan koululle asettamaa sivistys- ja kasvatustehtävää. Opettajan oletetaan sekä hallitsevan monenlaisia aihesisältöjä että toimivan aktiivisena vaikuttajana yhteiskunnan muutosprosessissa. (Luukkainen 2004, 250.)

Mun mielestä ne aika hyvät sillee että opettajia yleisesti pidetään aika luotettavina ihmisinä ja tavallaan niitä ehkä halutaankin mukaan yhteiskuntatoimintaan, että siinä mielessä mun mielestä esimerkiksi kunnallispolitiikassa on aika hyvät mahdollisuudet päästä vaikuttamaan että se on mun näkemys. (KAK 16)

No, en mä tiedä, kylhä opettaja aistii aika pian tollaset muutokset kaikessa niinkun yhteiskunnassa. (KAK 11)

Opettaja käyttää työssään valtaa, mutta on myös vallankäytön kohteena. Kehittämisehdotukset ja tavoitteet annetaan ulkoapäin ja niiden toteuttamista pidetään itsestään selvänä, opettajan professioon kuuluvana velvoitteena. (Törmä teoksessa Vuorijoki ym. 2003, 109-110.) Opiskelijahaastatteluista ilmenee epävarmuus omiin todellisiin vaikutusmahdollisuuksiin ulkoisten vaatimusten paineessa.

No... tekis mieli sanoo, et on tosi paljon, mutta sitten ku aattelee että kuitenkin se on, mä sen sit tiä et meneekö se kuitenkin aika paljon niinku koulun ehdoilla, et mikä, mitkä on koulussa ne käytänteet. Kyl sit niinku toivois et pystyis ihan niinku yksilö olemaan, ettei tarvis koulun käytäntöjen mukaan niin kauheesti toimii, varsinkin jos niissä on jotain mistä ei itte niin kauheesti tykkää. (KAK 28-29)

Ai et onko opettaja kansalaisvaikuttaja?

Mmm.

No onhan se, on se. Ja onhan se niinku kunnassaki tosi niinku... tai ainakin tuntuu siltä. (KAK 29)

Purpelin (Vuorikoski ym. 2003) mukaan opettajan työlle asetetut odotukset ja työn mahdollistavat resurssit eivät kohtaa; opettajan oletetaan kasvattavan tulevaisuuden yhteiskunnan tuottavia ja vastuullisia jäseniä suhteellisen alhaisella palkalla ja aliarvostettuina. (mt. 41–42)

No ainakin siihen pieneen oppilasryhmään mä koen, et se on aika suuri.. suuri se vaikutus. Mut laajemmin yhteiskuntaan... opettajan niinku asema ehkä sillai yhteiskunnallisessa mielessä, niin voidaan ehkä nykyään mun mielestä pikkusen aliarvostettukin. Et sitä ei.. opettajaa ei enää niinku yleisesti arvosteta niin paljon, muuta kun siinä mielessä, et mitä se tekee niille lapsille, niille tulevaisuuden päättäjille. Että nin... empä tiä, en.. en nää välttämättä sellasta laajempaa vaikutusmahollisuutta. (KAK 34)

1.7.4 Toimija työn arjessa

Haastatellut nimesivät useita erilaisia kansalaisvaikuttamisen ja demokratiakasvatuksen käytänteitä, joita he ajattelivat voivansa käyttää oppilaiden kanssa siirryttyään työelämään.

No ihan vaikka jos miettii joku luokkaretkikohteet, että niitä ei nyt sitte niinku opettaja diktaattorimaisesti päättä että nyt mennään jonnekin vaan että vaikka äänestetään niistä silloin -- .(KAK 5)

No ehkä aika hyvä semmonen juttu olis semmosten luokan yhteisten projektien vetäminen, että tehtäis jotain näytöksiä, myyjäisiä... yleensäkki jotain tapahtumia, vaikka vanhemmille muille luokille. Tavallaan sitä kautta,

että ne ite pääsis käytännössä esimerkiksi suunnittelemaan sen ja sitte toteuttamaan, niin se on mun mielestä aika hyvä kannustin, että lapsi ite pääsee näkee sen mitä se pystyy niinku vaikuttaan. (KAK 18)

No näiden keskustelujen lisäksi, ni ehkä sitte jonkunlaiset tämmöset... jonkunlaiset tämmöset niinkun ongelman asettamiset, että käydään vaikka joku paneeli tai joku väittely --. No sitte just kaikenlaiset niinku vierailut -- eri asioista kerrottais niille lapsille muutaki kun sitte vaan videojen kautta. (KAK 24)

Toi [kysymys] on aika vaikee sillee ku aattelee kansalaisvaikuttamista heti sillee isona asiana, mut siis jos se jotain tällästä luonnonsuojeluu esim, niin vaikka pyrittäis sitä semmosta et säästettäis materiaalia, kierrätettäis ja ihan semmosta, mutta pyrittäis siirtään semmosia hyviä arvoja eteenpäin niinku, ei sillai mitenkään hirvee erikseen, vaan et se ois siinä. (KAK 29)

No sinänsähän on näit kaikkia luokkavaltuustoja, mutta tota noin no se on ainakin yks tapa, mut sekin riippuu varmaan aika paljon siit luokasta ja miten se toimii, mut se ois ainakin semmonen aika konkreettinen. Ymmärtäis sen et jokaisen mielipiteellä on väliä. (KAK 29)

Mm... no ihan, mulle tulee mieleen tämmönen demokratian tukeminen sillai, et jostain asioista, asioista ihan pidetään vaikka äänestys luokassa jollain tietyillä säännöillä, sitte jostain sääntöasioista esimerkiksi, niin monethan luokathan tekeekin itte omat luokan säännöt sillai, että oppilaat saa itse ehdottaa. (KAK 35)

Vaikka pyrkiä siihen, et että niin tota, että että ei heitetä väärinprintattua juttua pois vaan sen toisen puolen voi käyttää suttupaperina. -- Koettaa huolehtia siitä, että ne kierrättää lasipurkit ja niiden metallikannet erikseen ja

semmosta. Semmosia ihan niinku ruohonjuuritason juttuja, niistä on hyvä lähteä. (KAK 42)

1.7.5 Opettajankouluttajien näkökulma

Kysyttäessä opettajankouluttajilta miten opettajankoulutus heidän mielestään voisi tukea opettajan kansalaisvaikuttajan roolia, vastaukset olivat moninaisia.

Osassa vastauksista ehdotettiin kansalaisvaikuttamisen käsittelyä koulutuksen aikana yksittäisinä opintojaksoina painottaen konkreettisuutta ja didaktista näkökulmaa, joiden avulla tuleva opettaja voisi helposti käsitellä aihetta myös omassa työssään.

-- esim. jokin teemaviikko, jolloin järjestettäisiin tapahtumia, tempauksia, esityksiä jne. Sellaiseen voisi tulla luontevasti mukaan pienemmälläkin panoksella ilman, että se tuntuisi irralliselta palaselta ja siksi teennäiseltä. Teemaviikko voisi myös innostaa sekä opettajia että opiskelijoita ideoimaan mahdollisuuksia, jolloin "sato" saattaisi olla runsaampi kuin muuten vain ihan tavallisilla tunneilla. Teemaviikko olisi ikään kuin käytännöllistä toimintaa, josta opiskelija saisi ideoita, toimintamalleja ja osaamista tulevan työnsä varalle. (KAK 45)

Tutustumalla teoriassa yhteiskunnan ja koulun tehtäviin esim. eri puolueiden ohjelmien avulla (koulutuspolitiikka). Pohtimalla yhteiskunnan ja ihmisen toiminnan arvopohjaa. Suunnittelemalla omista arvolähtökohdista käsin erilaisia toiminnallisia projekteja, joilla halutaan vaikuttaa yhteiskunnallisiin käytänteisiin. Osallistumalla opiskeluaikana toisten järjestämiin toiminnallisiin projekteihin, jotka liittyvät esim. koulun ja yhteiskunnan suhteisiin, kehitysapuun, ympäristön puolesta toimimiseen. (KAK 52)

Edellisiä, konkreettisuutta painottavia vastauksia pidemmälle viedyt ehdotukset painottivat koko opintorakenteen uudistamista. Opettajan kansalaisvaikuttajan aseman tulisi olla itsestään selvä osa opettajan professiota.

Rooli kansalaisvaikuttajana ei siis ajatukseni mukaan ole jälleen yksi opettajaan päälle liimattu tarralappu niiden muiden ohessa, vaan se voisi olla enemmänkin perusta, joka suuntaa toimintaa kohti arvokkaita päämääriä. Tämä antaisi oikeutusta ottaa sitä mukaan opettajankoulutukseenkin enemmän. (KAK 62)

Sen täytyisi olla "läpäisevänä" periaatteena kaikessa OKL:n toiminnassa. Opettajankoulutuksesta tulisi kehittää keskustelelevampi, kasvatuksen, demokratian ja koulutuspolitiikan ydinsisältöihin keskittyvä foorumi, jossa pyrittäisiin kyseenalaistamaan opettajankoulutuksen perinteinen alamaisen rooli. -- On enemmän kuin oireellista, että suuri osa opiskelijoista kutsuu HOKL:a kouluksi ja pitää ihanteenaan mahdollisimman mutkatonta valmistumista. Sen nimissä ollaan valmiita sietämään pirstoutunutta opetussuunnitelmaa ja epäakateemista "kurinalaisuutta". Jatkossa opiskelijoiden täytyisi ottaa entistä enemmän vastuuta omasta "henkisestä kasvustaan" ja kasvatustietoisuutensa luomisesta. (KAK 48–49)

Opettajankoulutuksessa tulisi tuoda opettajaksi opiskelevien tietoisuuteen opettajan arki ja opettajan vastuu yhteiskunnallisena vaikuttajana. Opettajan arkeen kuuluu olla tietoinen koulutuspoliittisesta tilanteesta ja opettajalla tulee olla valmiudet osallistua koulutuspoliittiseen päätöksentekoon ja valmiudet vaikuttaa koulutuspoliittisiin ratkaisuihin omassa arjessaan; hänellä tulee olla valmiudet käynnistää muutoksia, mutta myös valmiudet sanoutua irti sellaisesta koulun kehittämisestä, jonka arvopohjaa opettaja ei voi hyväksyä. (KAK 56)

Jokaisen kasvatustieteen maisterin pitää tietää koulutuspolitiikan perusteet ja yhteiskunnan toiminnan perusteet ja sitä kautta ymmärtää, että myös kasvatustiede painotuksineen ajaa aina jonkin intressiryhmän etua tai tavoitteita. Tiede ei ole koskaan neutraalia. Jotta opettajalle voi kehittyä vahva ammatti-identiteetti, on seurattava mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja osallistuttava kasvatustieteelliseen keskusteluun. Muuten keskustelua käyvät maallikot, jotka poliittisilla päätöksillä ohjaavat alaa. Opettajakunnan passiivisuus on syynä koulumaailman tämän hetkisiin ongelmiin, mm. huonoihin palkkoihin ja suuriin ryhmiin. (KAK 59)

Yksi vastanneista esitti opiskeijoiden aktivoimisen opiskeluaikaiseen vaikuttamistoimintaan tukevan opettajan kansalaisvaikuttajan roolia.

- aktiivinen opiskelijajärjestötoiminta, jolla on merkitystä asioista päätettäessä
- kannustaminen opiskelijapolitiikkaan (KAK 58)

1.8 Vaikuttaminen opettajankoulutuslaitoksella

1.8.1 Opiskelijoiden yleinen aktiivisuus

Kokemukset opiskelijoiden aktiivisuudesta olivat vaihtelevia.

Must tuntuu, että täällä on opiskelijat tosi kiinnostuneita siitä vaikuttamisesta, mutta sitte syystä tai toisesta ni sit se käytännössä se tekeminen jää sit kuitenkin aika tota monessa seikassa niinku vähäseks, mut tota...kyl mulle on ainakin sellanen tuntuma jääny, et ihmiset on tosi kiinnostuneita niistä asioista, et mitkä niitä niinku koskettaa. (KAK 4-5)

Tampereen yliopiston luokanopettajakoulutukseen ensisijaisesti hakeneista oli vuonna 2002 17 % miehiä ja 83 % naisia (Internet-lähde 14, 13), vastaavat luvut vuosina 2003 ja 2004 olivat 18 % /82 % (Internet-lähde 15, 16) ja 16 % /84 % (Internet-lähde 16, 17). Opettajaksi opiskelevista siis merkittävän suuri osuus on naisia. Vuorikoski on kerännyt vuonna 2000 aineistoa Tampereen yliopiston aineenopettajaopiskelijoiden koulumuistoista. Aineiston perusteella suurin osa em. koulutukseen hakeutuneista naisista oli jo kouluaikana kilttejä, tunnollisia ja ahkeria tyttöjä. (Vuorikoski teoksessa Vuorikoski ym. 2003, 136, 146.) Tämän tapaisia piirteitä näkyy myös seuraavissa vastauksissa.

Kyl mä aika aktiivisina mä nään, mut jotenki must tuntuu et opeopiskelijat on niin tunnollisia ja sit että me tehään joka tapauksessa vaan ja vaik sit oiski niinku joku epäkohta... tehää kuitenkin. (KAK 28)

-- tääl on varmaan sen verran kilttiä porukkaa kaikki, -- et täällä niinku vähän niinku mukaudutaan tähän vaan nykyiseen, nykyiseen järjestelmään ja ei ehkä välttämättä sitte kritisoida tarpeeks. (KAK 22)

Opettajaopiskelija on sekä opiskelijoiden että yhden opettajankouluttajan mielestä passiivinen ja kiltisti epäkohtiinkin mukautuva. Opettajan työ sopii hyvin postmodernin yhteiskunnan individualismia korostavaan maailmankuvaan. Yksin puurtaminen ja omista asioista huolehtiminen kuvaavat opettajan työtä. Työ ei edellytä yhteisten asioiden parantamista. (Husu teoksessa Kansanen & Uusikylä 2002, 134.) Tämä käy ilmi jo opettajaksi opiskelevien asennoitumisessa saada aikaan muutoksia.

No ei kyllä mun mielestä hirveen aktiivisesti että kyllä varmasti saatas enemmän muutoksia asioihin, jos ajettais yhteisrintamana, mutta siellä on ne muutamat ihmiset, jotka haluaa panostaa siihen hommaan niin kyllähän ne

aina jotakin pieniä muutoksia saa mutta jos haluais radikaalimpia muutoksia niin sitte vaatis laajempaa linjaa sitte. (KAK 14)

No, kyllä mulla vähän semmonen kuva on että opettajaopiskelija on aika aika niinku nihkee toimimaan minkään puolesta oikeestaan. Sama pätee, tuntuu vähän pätevän noihin opettajiinkin ettei oikein yhteisten etujen puolesta ei, ei olla sillai niinku yhdessä rintamassa vaan sanotaan että no, kyllähän meillä nyt kaikki on ihan hyvin vaikei oliskaan. (KAK 39)

Opettajat ovat, ainakin päätellen huonosti ajetuista omista eduistaan, turhan kilttiä ja hyssyttelevää porukkaa. Siksikin opettajankoulutus voisi hieman enemmän ravistella ja aktivoida opiskelijoitaan. (KAK 61)

1.8.2 Omat vaikutusmahdollisuudet OKL-opintoihin

Tampereen yliopiston opettankoulutuslaitoksen Hämeenlinnan toimipaikan opiskelijat voivat olla ainejärjestö- ja ylioppilaskuntatoiminnan ohella opiskelijaedustajina useissa eri työryhmissä ja hallinnollisissa elimissä, kuten laitos- ja tiedekuntaneuvostossa, opetussuunnitelma- ja opetusharjoittelutyöryhmässä. Opiskelijoiden kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksistaan opintoihin poikkesivat toisistaan.

Kahden haastatellun mielestä opiskelija voi vaikuttaa opintoihin, mikäli on siitä kiinnostunut.

-- en oo ainakaan kuullu, et kukaan ois sanonu, et asioihin ei voisi täällä vaikuttaa.(KAK 34)

Kyllä varmasti pääsis Okan kautta vaikuttamaan ja sille jos hakeutus tälläsi päättävii ryhmii tietoisesti niin sitte varmasti pääsee vaikuttamaan. Se on lähinnä omasta aktiivisuudesta sekin kiinni sitte. (KAK 15)

Yhden haastatellun mielestä vaikutusmahdollisuudet eivät ole olleet niin hyvät kuin hän oli odottanut.

Mm.. oikeestaan aika vähän, et meil on aika vähän loppujen lopuks sellasia, et niinku vois antaa palautetta niinkun kurssien onnistumisesta tai et mitä vois tehdä paremmin et tota, et nekin mitä sitten on ollu niin ne on lähinnä kirjallisia niin niistä jää vähän sellanen ir-- irrallinen olo, et onks niillä nyt, lukkeeks niitä palautteita sitte kukaan. Mut et ainut oli yks tutoriaalijakso jonka jälkeen niinku oli tällänen loppukeskustelu josta oli sit ihan selkeesti sellanen fiilis jäi, et joo että nyt niinku ne jotka näistä asioista päättää niin kuunteli että mitä mieltä opiskelijat siitä sit on. Et tota, kaiken kaikkiaan mun mielestä on ollu yllättävän vähän täällä niinku, et tää on pieni laitos niin mahdollisuus vaikuttaa niihin käytännön toteutuksiin, sit kuitenkin. (KAK 3-4)

Yksi haastateltu koki saaneensa vaikuttaa omiin opintoihinsa nopeuttaen niitä.

No, mun mielestä nopeuttaa sillai, että mä oon suorittanu nyt tässä kakkosvuoden aikana sitä toista sivuainetta sekä sitte niin joitain muita kursseja, sit syventäviä kursseja, jotka ois ens vuoden hommia vasta. (KAK 33)

Kaikki haastatellut eivät olleet tyytyväisiä vaikutusmahdollisuuksiinsa.

No ei täs kyl ainakaan niinku kahen ekan vuoden aikana omaan opiskeluun juuri mitään sanottavaa, että.

No onks teil tullu mitään semmosii missä ois esimerkiks kysytty teiltä mielipidettä joihinki opiskeluihin liittyviin asioihin?

No ei ainakaan liikaa. (KAK 10)

No en oo kauheesti kokenu, et musta tää on vähän niinku kävis lukiota, et alkas vaan uudestaan. Et mun mielestä täällä on aika paljon, siis niinku opintojen kannalta, niin tulee sillee ettei kauheesti et missä järjestyksessä mitäkin. Aika suoraa viivaa niinku, mitä tehään milloinkin -- (KAK 27)

Vaikka tyytymättömyyttä on ollut laajemmaltikin havaittavissa, opiskelijat eivät ole puuttuneet epäkohtiin ja yrittäneet parantaa asioita tulevia vuosikursseja ajatellen.

Tossa juuri puhuttiin siitä, että kun meidän vuosikurssilla on niin tota on nyt ollu -- melkei loppuunpalamisen merkejä ilmassa kun on nää prooseminarit ja P2-harjoittelut ja muut, -- oli puhe niinku, että -- ihmiset laittais --palautetta sit tälle N.N.:lle siis tälle meidän vuosikurssin isännälle ja Okan hallituksen puheenjohtajalle, niin yks palaute tuli. (KAK 39–40)

1.8.3 Miten vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin parantaa

Haastatellut ehdottivat vaikutusmahdollisuuksiensa parantamiseksi tietoisuuden lisäämistä erilaisista epäkohdista ja vaikutusväylyistä.

No ehkä kaiken kaikkiaan nuo just tollaset niinkun loppukeskustelut on parempia ku sitte sellanen kirjallinen palaute, että joo, että no kirjottakaa jos ehditte --tyyliin -- (KAK 4)

No ehkä esimerkiks jossai semmosessa valinnaisissa kurseissa vois olla joku kurssi, missä tavallaan käytäs läpi joitain, että miten pääsee mukaan toimintaan ja mitä se käytännössä voi olla joku järjestötoimintapolitiikka.

Tavallaan semmosta vois olla mutta en sit tiä miten se tähän kasvatustieteeseen soveltuu. (KAK 14)

Se ei varmaan - - tapahdu niinkun naps, niin. En kyllä tiedä, mutta siinä vois olla -- vierailijoita tai jotain vastaavia mitkä sitte kertois mitenkä vois enemmän vaikuttaa tai. Mut toisaalta sen pitää kyllä ittestään lähtee -- (KAK 21)

No empäs tiä, oisko, jollain taval ehkä tuua niitä enemmän, niitä epäkohtia esille. (KAK 28)

Vaikutusmahdollisuuksien parantamiseen tarvitaan haastateltujen mukaan entistä radikaalimpia keinoja tai niin tärkeiksi koettuja asioita ja epäkohtia, että opiskelijoiden on pakko toimia niiden muuttamiseksi.

No, kyl joku lakko, sellanen niinku torille kylttien kaa ja pirusti meteliä ja mediat paikalle ja silleen, että ei niinku sellanen lakko ku meil oli, oliks se nyt koska se oli viime vuon vai tänä vuonna vai, että ku osallistuttiin lakkoon jos ei oo mitään koulua. Ni eihän se oo mikään lakko. (KAK 10)

Ehkä pitäis tulla niin iso asia eteen että siihen olis jo pakko vaikuttaa. Niin se herättäis porukan, mutta jos aattelee miten täällä on asiat, niin sais aika isoja muutoksia tulla, että opiskelijat saatais mukaan. (KAK 15)

Yksi opiskelija oli tyytyväinen tämän hetkiseen tilanteeseen.

Et mun mielestä tää on tällai musta toimii ihan hyvin. Jos on kysyttävää ni, meil on opiskelijoista omat edustajamme myös sillai, joiden kautta voi olla yhteydessä. (KAK 33–34)

1.8.4 Opetuksen ja oppimisen kohtaaminen

Opettajankouluttajia pyydettiin kertomaan siitä, kuinka he ovat omassa työssään käsitelleet kansalaisvaikuttamista. Osa heistä oli sisällyttänyt teeman opettamaansa aihealueeseen, erityisesti koulutuspolitiikkaan. Osa taas oli toteuttanut sellaisia työtapoja tai projekteja, jotka käytännön kautta edellyttävät opiskelijoilta kansalaisaktiivisuutta. Opettajankouluttajien vastaukset olivat yhdenmukaisia Hämeenlinnan opettajankoulutulaitoksen internet-sivuilla esitellyn ydinteeman kanssa:

”Hämeenlinnan opettajankoulutuksen tarkoituksena on kouluttaa opettajia, jotka ymmärtävät merkityksensä kasvattajina, yhteiskunnallisina vaikuttajina ja pedagogisina vallan käyttäjinä sekä oivaltavat olevansa itsekin monentasoisen vaikuttamisen, arvioinnin ja koulutuspoliittisen vallan alaisia. Tavoitteenamme on, että tulevat opettajat kykenevät ammattitaitoisesti ja kasvatuksen erityisyydestä tietoisena argumentoivaan keskusteluun oman aikamme kasvatuksesta ja koulutuspolitiikasta, ja että he oman koulunsa kehittäjinä ovat ideologisista ja poliittisista virtauksista tietoisia kasvatuksen ammattilaisia ja tarvittaessa kykeneviä kasvatuksellisten arvojen puolustamiseen.” (Internet-lähde 1.)

Opiskelijoilta kysytiin, missä yhteyksissä kansalaisvaikuttamista on opinnoissa käsitelty. Vastauksia leimasi epävarmuus; opiskelijat eivät välttämättä olleet tunnistaneeet kansalaisvaikuttamisen teemoja saamastaan opetuksesta. Aihealueeseen kuuluvia osa-alueita ei ole osattu yhdistää kansalaisvaikuttamisen käsitteeseen silloin, kun sitä ei ole terminä mainittu.

No ehkä täällä on tullu lähinnä semmosta opettajan identiteettiä että on tavallaan velvollisuus vaikuttaa. Että on tavallaan semmonen

esimerkkikansalainen. Että sitä myötä, mutta en mä nyt sanos mitenkään muuten semmosia suurempia asioita olis tullu (KAK 16)

Nii, ehkä, ehkä siinä jotain semmosta vaikuttamisen kanavaa meihin pyritään luomaan, että. Tai semmosta, semmosta ainakin halua tarttua asioihin, että, et, ettei tota... ettei niinku olla vaan semmosia taviksia. (KAK 23)

Mmm, aktiiviseen kansalaisuutee... No ehkä, ehkä silloin tällön tuolla N.N:n luennoilla on keskusteltu, on ollu kansalaisaktiivisuudesta juttua, mutta hyvin vähän. (KAK 40)

Opiskelijoiden kokemukset kansalaisvaikuttamisen käsittelystä opinnoissa erosivat jyrkästi. Siinä missä toinen opiskelija ei osannut nimetä mitään yhteyttä, missä aihetta olisi käsitelty, pystyi toinen antamaan konkreettisen esimerkin erään kurssin sisällöstä.

No eipä kai. Jotain, että. Ei ainakaan niinku liemmin täällä niinkun valmenneta tai anneta eväitä sellaseen kriittiseen, ylipäätään mihinkään kritiikkiin, vähän niinku erilaiseen ajatteluun. Ei niinku, ei, ei emmä osaa sanoo. (KAK 11)

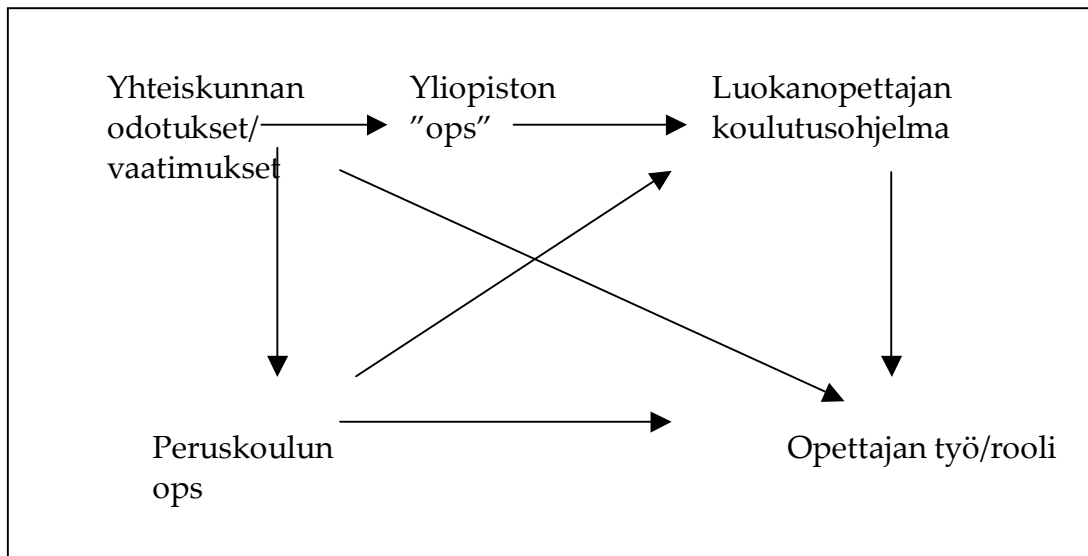
No... mä muistan jossain, jossain tais olla just aineopinnoissa tänä keväänä, ni oli se yks tämmönen tutor.. tutorkeissi, mun mielestä ihan näitä yleisiä yhteiskunnan arvoja ja sitte tämmöstä sosiaalistamista koskeva.. koskeva tuota noin keissi.. mä muistan siinä ainakin tuli sitä keskustelua, missä, ryhmässä sitten tuota noin keskusteltuamme sit opittiin mun mielestä sellatteita asioita sitten, et tän merkityksen ja nimenomaan tän kansalaisvaikuttamisen suhteen.. ja ehkä se, et siinä tuli semmonen ymmärrys siitä, et kuinka isossa asemassa opettaja loppujen lopuks on sitte niiden lasten kanssa. (KAK 33)

1.9 Esteet osallistumiselle

Opiskelijoilta kysyttiin, millaisia esteitä he näkevät vaikuttamisella opettajan työssä. Vastaavasti pyysimme opettajankouluttajia kertomaan, mikä heidän mielestään on tai voisi olla este kansalaisvaikuttamiselle opettajankoulutuksessa. Opiskelijat rakentavat kuvaa opettajan työstä osaltaan koulutuksen kautta. Mikäli opiskeluaikana saadaan positiivisia kansalaisvaikuttamisen kokemuksia, vaikuttamista jatketaan todennäköisesti myös työelämässä. Kiinnostavaa oli myös selvittää, millaisen opettajaidentiteetin kansalaisvaikuttajan rooliin opiskelijat ovat rakentaneet.

1.9.1 Ulkoiset odotukset opettajankoulutukselta ja opettajan roolista

Haastattelutuloksista ilmenee yhteiskunnan odotusten ja vaatimusten ja opetussuunnitelmien yhteys peruskoulu- että yliopistotasollakin. Opettajan rooli on edelleen yleisesti hyvin sidottu tiettyihin normeihin, jopa ”kansankynttilämäisyyteen”. Nämä muodostavat eräänlaisen syy-seuraussuhteen, jonka rikkominen antaisi paremman kasvualustan kansalaisvaikutamiselle. Sekä opiskelijat että opettajat kokivat, että ulkopuoliset tahot sitovat opettajan tiedon säilyttäjän ja siirtäjän rooliin, jolloin aito kiinnostus asioiden muuttamiseen jätetään byrokratian jalkoihin. Ulkoapäin opettajan roolille annetut odotukset koetaan ristiriitaisina ja mahdottomina toteuttaa. Rooliristiriidat ja niiden moniselitteisyys aiheuttavat opettajille paineita. (Luukkainen 2004, 56.) Kuviossa 4 olemme kuvanneet opettajan työhön vaikuttavat ulkoiset esteet ja niiden yhteyden toisiinsa.

KUVIO 4. Ulkoiset odotukset opettajan työssä.

Niin mitä sä ku sä sanoit että opettaja on sidottu, niin mihin, miten sä näät, et nyt mä, sitä mä en niinku..

Tarkotin niinku sitä, et opettaja ei välttämättä voi välittää omaa ideologiaa aivan täysin, et kuitenkin täytyy niinku noudattaa sitä mitä opsissa on ja noudattaa sitä et mitä on niinku, no kaiken kaikkiaan opettajan käytökseltä niinku korrektaa. (KAK 6)

Alamaisperinne, nopean ja tehokkaan valmistumisen ihanne, henkilökunnan konservatiivisuus ja mukavuuden halu, valtakunnalliset VOKKE-normit, jotka asettavat opetussuunnitelman ahtaaksi uudistuksille, korkeakoulu- ja koulutuspoliittiset päätökset, jotka saattavat jonain päivänä leikata koko Hämeenlinnan "filiaaliyksikön". (KAK 50)

Kasvatustiede koetaan sivistyksen opettamiseksi, jonka vastakohtana on politiikka, aktiivinen kansalaisuus ja yritteliäisyys. Ne ehkä koetaan ns. koviksi arvoiksi, jotka kuuluvat kaupallisen alaan. (KAK 59)

Yksi keskeinen este on se, että opettajankoulutus nojaa edelleen voimakkaasti ainedidaktiikkaan. Yhteiskunnallisia teemoja ei arvosteta tai niitä ei pidetä tarpeellisina (sosiologia esim. ei ole suosittu sivuaine). Opettajankoulutus nojaa edelleen liialti ns. perinteiseen opettajan työnkuvaan; opettaja puuhastelee yksin luokkahuoneessaan mukavien oppilaiden kanssa, didaktiset temput ja piirustus- ja askartelumallit ovat keskeistä työnsisältöä. (KAK 57)

1.9.2 Ylimääräinen työ

Muutokset ja uudet ajatusmallit, joita opettajat kohtaavat työssään, saattavat aiheuttaa muutosvastarintaa. Muutoksiin suhtaudutaan kielteisesti, ne koetaan taakkana ja lisääntyvänä työmääränä, etenkin silloin, kun ne tuntuvat ulkoa annetuilta. (Luukkainen 2004, 138.)

No kai se vaatii opettajalta vähän omaa ajattelua enemmän, enemmän kun jotku oppikirjan tehtävien teettäminen ja omaa työtä tavallaan, sellasta. Et ei sitä mikään, missään opettajanoppaassa ni, tietystikään lue. (KAK 12)

Jos se sitten vielä vaatisi vaivannäköä, on helppo ajatella, että kyllä kai tämän joku muu hoitaa - että tämä on nyt tällainen muotijuttu tai ylhäältä annettu juttu, jota vähän aikaa pyöritellään ja sitten se unohtuu. Siksi olen sitä mieltä, että nimenomaan me työntekijät tarvitsisimme ravistelua. Myös meistä monet ovat jo "pullamössösukupolvea", jotka ovat jo nuoruudestaan asti saaneet nauttia hyvistä oloista ja ajatella vain itseään. Ja niillä, jotka eivät ole "pullamössösukupolvea", on kiusaus ajatella, että nyt heillä on lopultakin oikeus pitää kiinni omista, saavutetuista eduista ja nauttia elämästä - nuoremmat hoitakoot hankalammat hommat. (KAK 46-47)

On totuttu ajattelemaan, että "perusasiat ensin kuntoon" ja sen jälkeen vasta tulee muu, johon sitten ei ikinä ole aikaa. Ajatellaan myös, että sitten kentällä omassa työssä oppii tämän tyyppisiä asioita. Tietysti tämä vaatisi aikaa, koska parhaimmillaan se olisi oikeata toimintaa, ei luentoja tai tenttejä. (KAK 55)

1.9.3 Oppilaiden kodit ja vanhemmat

Opettajan tehtävä on tukea kodin kasvatustehtävää (Metso 2004, 173). Syrjäläisen (1995) mukaan opettajan ja kodin yhteistyö on lisääntynyt ja aikaansaanut tiiviimpää vuorovaikutusta (Luukkainen 2004, 121).

Opettajaksi opiskelevien näkemys vanhempien suhtautumisesta opettajan työhön on epäilevä; vanhempien suhtautuminen koetaan esteeksi omien mielipiteiden ilmaisulle ja neutraalia suhtautumista esimerkiksi politiikkaan pidetään toivottavana opettajan ominaisuutena.

Sitte tietysti joku asia voi olla esteitä esimerkiksi niinku vanhemmat voi olla siitä montaa mieltä että onko se niinku kuudesluokkalaisten asia miettiä tommosia juttuja, taikka viidesluokkalaisten, kumminkin semmosen ala-asteikäisen hommaa miettiä semmosia aikuisten asioita. Et emmää kyllä tähän hätään nyt mitään muita esteitä keksi. (KAK 42)

No just lasten kodit, että siellä voi kuitenkin olla aivan eri näkemykset asiasta, voi olla vaikka semmosia vanhempia, joita ei itteä kiinnosta yhtään se vaikuttaminen. Niin tavallaan sieltä vois tulla ärähdystä, jos tulis niinku opettajalta hyvinkin jyrkkiä mielipiteitä esille.

No mistä sä koet et olis sellasia asioita, jotka pitäis sit pitää pois koulusta?

No mun mielestä poliittiset puolueet on semmonen ensimmäinen asia, mikä tulee mieleen. (KAK 17)

Mm... no ehkä sitte vanhempien ja opettajien erilaiset näkemykset näissä asioissa on mun mielestä semmonen isoin juttu, mikä varmaan tulee tielle sitte jossain vaiheessa. Siihenkin pystyy mun mielestä opettaja aika paljon vaikuttaan kyllä, olemalla sitte siellä luokassa semmonen itsevarma ja sitte vahva jossain asioissa, tietty aina tulee ristiriitatilanteita, mutta.. mutta riippuu sitte aika paljon siitä millai se opettaja pystyy ne ratkasee. (KAK 35)

1.9.4 Opettajalähtöiset esteet

Yhtenä esteenä kansalaisvaikuttamisen toteuttamiselle koulussa on myös itse opettaja omine arvoineen ja ennakkoluuloineen. Opettaja pystyy vaikuttamaan omaan opetukseensa hyvin vapaasti (menetelmät, aihealuepainotukset, arviointi) opetussuunnitelman rajojen sisällä (Husu teoksessa Kansanen & Uusikylä 2002, 134).

Mä uskosin ainakin näin, että isoimmat esteet tulee varmaan siitä mitä, ihan vaan siitä et mitä se opettaja haluaa niinku, minkälaista asennekasvatusta se haluaa... Se on varmaan se niinku semmonen niinkun että en mä tiä onkse este, mutta semmonen raja, rajoite ainakin. (KAK 42)

-- ehkä siinä vaikei nyt kuitenkaan sitä varmaan kukaan halua myöntää, niin kyllähän opettajilla itelläänkin on sit tietysti rajoituksia, että jos ei kerta kaikkiaan siedä jotain asiaa niin tuskin sinne sitten mielellään niinku menee, että vaikka, vaikka ei sitte tavallaan se ei oo taas lasten etu, mutta. Opettajat on varmaan vähän sokeita tässä asiassa kuitenkin. (KAK 25)

Uskonnollisten ja poliittisten mielipiteiden esiin tuomista ei pidetä sopivana. Ne nähdään myös toisensa kumoavina, jolloin opettaja ei voi olla sekä uskonnollinen että poliittinen.

No ekaks tulee heti mieleen et jos on hirveesti vaikka jollakin tavalla kauheen uskonnollinen opettaja tai on semmoset niinku jollain tapaa et ei oo niinku tai vaik jotenki tosi ääripoliittinen, niin sit semmonen pitäs, et niistä on aika sitte millä tavalla niistä luokassa puhuu .(KAK 30)

Myös uskonnollisuus kuuluu usein [opettajan] toimenkuvaan ja jostain syystä kristilliset arvot eivät salli opettajan olla yhteiskunnallisesti aktiivi, ei ainakaan puoluepoliittisesti aktiivi. (KAK 57)

IV LOPUKSI

1 Pohdintaa tutkimustuloksista

1.1 Prototyyppiopiskelija

Tutkimuksemme tarkoitus oli luoda Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella vuonna 2003 opintonsa aloittaneiden opiskelijoiden kansalaisvaikuttajaprofiili. Tutkimusjoukkomme pienuuden takia ei ole luotettavaa tehdä tuloksista laajempia yleistyksiä, mutta tuloksia selventääksemme olemme luoneet tutkimusjoukostamme prototyyppiopiskelijan.

Tulostemme mukaan prototyyppiopiskelija on kiltti, vuonna 1983 syntynyt nainen, jonka vanhemmat ovat peruskoulutukseltaan ylioppilaita ja joiden äidit ovat ammattikoulutukseltaan ylemmän keskiasteen tutkinnon suorittaneita ja isät korkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneita. Vapaa-aikanaan opiskelija harrastaa urheilu- tai kulttuuritoimintaa ja on osallistunut ainakin jollakin kouluasteella oppilaskunnan tai muun vastaavan oppilaselimen toimintaan. Vapaa-ajan harrastuksiin hän on osallistunut lapsuudesta asti, mutta poliittisemmän vaikuttamisen hän on aloittanut vasta aikuisiällä. Opiskelija ei ole osallistunut

ympäristö- tai ihmisoikeusjärjestöjen toimintaan, vaikkakin hän haluaa vaikuttaa havaitsemiinsa epäkohtiin. Vaikuttamistoimintaan opiskelija on lähtenyt mukaan omasta mielenkiinnostaan tai perheen ja ystävien kannustamana. Toiminnassa opiskelija on mukana siksi, että pitää siitä. Opiskelija äänestää innokkaasti perinteisissä vaaleissa, mutta opiskelijatoimintaan hän ei osallistu aktiivisesti, sillä halu valmistua nopeasti ei jätä aikaa opiskelun ulkopuoliselle toiminnalle.

Kansalaisvaikuttamisena prototyyppiopiskelija näkee polittisen toiminnan, omien mielipiteiden ilmaisun ja epäkohtiin puuttumisen. Opiskelija keskustelee perhepiirissään politiikasta usein, muissa yhteyksissä selvästi harvemmin. Tulevassa ammatissaan opiskelija kokee olevansa yhteiskunnallinen vaikuttaja, mutta käytännön vaikutusmahdollisuudet hän näkee lähinnä luokkahuoneeseen sidottuina. Laajempi vaikuttaminen yhteiskuntaan opettajana saattaa tuntua opiskelijasta liian haastavalta, sillä hän kokee ulkopuolisten odotusten sitovan häntä työssään. Opettajankoulutuksesta opiskelija ei koe saaneensa riittävästi valmiuksia toimia kansalaisvaikuttajana. Opiskelija on kuitenkin tyytyväinen omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella.

Tutkimuksemme mukaan Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksella vuonna 2003 aloittaneet opiskelijat ovat vapaa-ajallaan melko aktiivisia osallistuen erilaisten yhdistysten ja järjestöjen toimintaan. Vaikka osallistuminen on useimmiten alkanut toisten ihmisten johdattamana, siitä on tullut ajan myötä omaehtoista ja mielekästä. Opiskelijat vaikuttavat vapaa-ajallaan sellaisissa yhteyksissä, jotka he kokevat itselleen tärkeiksi.

1.2 Pohdintaa profiilista

Vuosikurssin 2003 opiskelijat kokivat, että Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opiskelijat ovat melko aktiivisia, mutta käytännön toiminta on syystä tai toisesta vähäistä. Syiksi mainittiin muun muassa opintojen nopeatempoisuus ja epäakateeminen, koulumainen opiskelukulttuuri. Opiskelijat näkevät luokanopettajaopinnot koulutusputkena, josta pyritään valmistumaan mahdollisimman nopeasti työelämään. Heidän mielestään huippuarvosanoin ja nopeasti valmistunut maisteri on myös hyvä opettaja.

Yhteisten asioiden puolesta toimiminen on kuitenkin vähäistä silloin, kun siitä ei koeta olevan suoraa hyötyä itselle. Epäkohdat esimerkiksi opinnoissa jätetään usein ”jonkun” hoidettaviksi, vaikka ne olisivatkin koskettaneet itseä jossakin vaiheessa. Jos asia ei enää ole itselle ajankohtainen, siihen ei pyritä vaikuttamaan niin, että epäkohta poistuisi tulevaisuuden opiskelijoilta. Useimmiten yhteisten asioiden hoitaminen jää vain pienen aktiivisen joukon vastuulle.

Opettajakunta on huomannut, että opiskelijoiksi näyttää hakeutuvan sellaisia nuoria, joita politiikka tai vaikuttaminen ei kiinnosta. Vuorikoski toteaa artikkelissaan ”Opettajan yhteiskunnallinen valta ja vastuu”, että opettajan ammattiin sosiaalistutaan jo koulutuksen aikana (Vuorikoski ym. 2003, 46). Näin ollen on syytä pohtia sekä koulutusjärjestelmää että opiskelijavalintakriteerejä mikäli halutaan saada aktiivisia opettajia. Vähäinen kiinnostus yhteisrintamassa asioihin vaikuttamiseen tulee tuskin parantamaan tämänhetkistä opettajien huonoa palkkausta ja opettajan työhön vaikuttavia epäkohtia, kuten liian suuria opetusryhmiä. Vastaavan suuntaisia tuloksia on saanut myös Heli Soukka pro gradu -tutkielmassaan ”Valmista ja kyseenalaistamatonta demokratiaa. Opettajaksi opiskelevien demokrtatiakäsitysten tarkastelua kriittisen pedagogiikan

viitekehyksessä”. Hänkin on havainnut puutteen opettajankoulutuksessa, joka ei hänen tutkimuksensa mukaan ohjaa opiskelijoita riittävään keskusteluun kasvatuksen yhteiskunnallisesta tehtävästä. (Soukka 2003, 138.)

Opiskelijat eivät osanneet määritellä kansalaisvaikuttamisen käsitettä kovinkaan laajasti ja vaikuttaminen nähtiin melko poliittisena ilmiönä, joka ei sovi kouluun. Opettajan yhteiskunnallista asemaa vaikuttajana ei koettu kovin merkittävänä, vaikka opiskelijat olivatkin sitä mieltä, että opettajan vaikuttajarooli konkretsoituu asennekasvattajana. Haastatellut opiskelijat onnistuivat apukysymysten avulla nimeämään konkreettisia, luokkatilanteeseen sopivia käytäntöjä, joilla voitaisiin edistää oppilaiden aktiivisuutta.

Luukkaisen (2004, 47) mukaan opettaminen ja opettajuus sisältyvät opettajan profession. Opiskelijat näkivät opettajan työn opettamisena ja opettajuuden omaa työtään ohjaavana ideologisenä kattona. Opettajan tehtäväksi koettiin yhteiskunnan vaatimusten toteuttaminen, vaikka ne joskus olisivatkin ristiriidassa omien näkemysten kanssa. Koska opiskelijat olivat tutkimusta tehtäessä opiskelleet vasta kaksi vuotta, he eivät ehkä olleet vielä sisäistäneet opettajan professiota; opettajan ammatin autonomisuus ja jatkuvasti kehittyvä ammatti-identiteetti eivät vielä nousseet esiin epävarmoissa vastauksissa.

Tutkimusta tehdessämme ja tuloksia analysoidessamme kohtasimme jo etukäteen havaitsemamme piirteen opettajaopiskelijassa; hän on jo opintojensa puolivälissä omaksunut opettajalle tyypillisen arvoneutraalin ajattelumaailman, jonka mukaan opettaja ei voi kohottaa aatteen lippua ilman, että se kääritään hänen arkkunsa ympärille.

2 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksemme tulokset vastasivat ennakkokäsityksiämme opiskelijoiden aktiivisuudesta. Tutkimusaihe tuntui aluksi selkeältä kokonaisuudelta, mutta tutkimusprosessin aikana yllätyimme siitä, kuinka laaja käsite kansalaisvaikuttaminen on, ja kuinka monisyinen ilmiö on kyseessä. Tutkimuksemme on tapaustutkimus, jonka tarkoitus oli luoda profiili Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa vuonna 2003 opiskelunsa aloittaneesta opiskelijasta. Näin ollen jouduimme jättämään tutkimuksen ulkopuolelle monia mielenkiintoisia teemoja. Kiinnostavaa olisi esimerkiksi selvittää opettajankoulutuksen vaikutus opettajan kansalaisvaikuttajan roolin kehittymiseen sekä opiskelijavalintojen ja koulutuksen rakenteen yhteys opiskelijoiden aktiivisuuteen tai passiivisuuteen. Opiskelijoita tutkittaessa kaikki opettajan työhön liittyvät asiat ovat pitkälti olettamuksia ja perustuvat tutkimusjoukon vähäiseen tai olemattomaan kokemukseen työelämästä. Siksi olisi myös mielenkiintoista tutkia opettajia ja heidän näkemyksiään kansalaisvaikuttamisen teemoista. Kansalaisvaikuttamisen tutkimus voi olla keino opetusalan aktivoimiseksi ja opettajan työn arvostuksen lisäämiseksi.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Ahtiainen, M. Aromaa, V. Haapala, P. Hentilä, S. & Kauppinen S. 2005. Suomen historian aikakirja. 8. uudistettu painos. Helsinki: Edita Prima Oy

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. 3.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Alasuutari, P. 1996. Toinen tasavalta. Suomi 1946-1994. Jyväskylä: Vastapaino

Arola, P. Aromaa, V. Hentilä, S. & Kauppinen, S. 2005. Kansalainen ja Eurooppa. Helsinki: Edita Prima Oy

Blom, R. (toim.). 1999. Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvun Suomesta. Tampere: Tammer-paino

Borg, S. (toim.). 2004. Mahdollisuuksien maa. Kartoitusta ja puheenvuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta. Oikeusministeriön julkaisuja 2004:10. Helsinki: Edita Prima Oy

Dunderfelt, T., Laakso, J., Peltola, R. & Vidjeskog, J. 1999. Psykologia 5 Yksilöllinen ihminen. 1.-6. painos. Porvoo: WSOY

Eskola, A. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7.painos.
Jyväskylä: Vastapaino

Eskola, A. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi:
Lapin yliopistopaino

Gretschel, A. (toim.). 2002. Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita
osallisuudesta. Helsinki: Kuntatalon paino

Harisalo, R. & Miettinen, E. 1995/1996. Vastuuyhteiskunnan peruslait.
Tutkimusmatka ihmisen yhteiskuntaan. 2. painos. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino
Oy

Harisalo, R. & Miettinen, E. 1997. Klassinen liberalismi. Vammala: Vammalan
kirjapaino Oy

Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Dark Oy

Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino

Himberg, L. & Jauhiainen, R. 1998. Suhteita, minä, me ja muut. Porvoo: WSOY

Himberg, L., Laakso, J. & Peltola, R. 1995. Psykologia 1 Toimiva ihminen. 4. painos.
Porvoo: WSOY

Himberg, L., Laakso, J., Peltola, R. & Vidjeskog, J. 1995. Psykologia 2 Kehittyvä ihminen. 3. painos. Porvoo: WSOY

Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino

Hirsjärvi, S. Remes, P & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Jyväskylä: Tammi

Häyry, M. 2000. Ihannevaltio: historiallinen johdatus yhteiskuntafilosofiaan. Helsinki: WSOY

Häkkinen, K. 2004. Nykysuomen etymologinen sanakirja. Helsinki: WSOY

Ihmisoikeusliitto ry. 1994. Ihmisoikeudet. Sata kansainvälistä asiakirjaa. Helsinki: Painatuskeskus Oy

Ilmonen, K. & Jokinen, K. 2002. Luottamus modernissa maailmassa. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy

Ilmonen, K. & Siisiäinen, M. (toim.) 1998. Uudet ja vanhat liikkeet. Tampere: Tammer-Paino Oy

Isosomppi, L. & Leivo M. (toim.) 2003. Opettaja vaikuttajana? Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Jokinen, K. & Saaristo, K. 2002. Suomalainen yhteiskunta. Juva: WSOY

Jussila, O. Hentilä, S. & Nevakivi, J. 2004. Suomen poliittinen historia 1809-2003. 4. uudistettu painos. Vantaa: WSOY

Jutikkala, E. & Pirinen, K. 1989. Kivikaudesta Koivistoon. Suomen historian pääpiirteitä. 4. uudistettu painos. Espoo: Amer-yhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino

Jääsaari, J. & Martikainen, T. 1999. Nuorten poliittiset valinnat. Helsinki: Painokaari Oy

Kajaste, K. (toim.) 1998. Arvomme yhteiskunnassa. Helsinki: Oy Edita Ab

Kalliokoski, A. 2003. Tutkimusmenetelmäkurssit. Kahden riippumattoman ryhmän keskiarvon testaus t-testillä -kurssimoniste. 4.3.2003. Tampereen yliopisto, HOKL

Kalliokoski, A. & Vainionpää, J. 2003 klk. Kasvatustieteen tutkimusmenetelmät II. Kvantitatiivinen osuus -kurssimoniste. Tampereen yliopisto, HOKL

Kansanen, P. & Uusikylä, K. (toim.) 2002. Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Opetuksen tutkimisen uusia suuntia. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Kansalainen-lehti. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman lehti. 2004. Oikeusministeriö. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Helsinki: Yliopistopaino

Karppinen, S., Katz, Y. & Neil, S. (Eds.) 2005. Theory and practice in affective education. Essays in honour of Arja Puurula. Helsinki: Yliopistopaino

Kohonen, K. & Tiala, T. 2002. Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Helsinki: Art-Print Oy

Koskiaho, B. Nurmi, J. & Virtanen, P. 1999. Kansalaisen sosiaalipolitiikka. Juva: WSOY

Luukainen, O. 2004. Opettajuus – Ajassa elämistä vai suunan näyttämistä? Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print

Metso, T. 2004. Koti, koulu ja kasvatus – kohtaamisia ja rajankäyntejä. Turku: Painosalama Oy

Metsä, M. (toim.) 1999. Tuleva tuhat. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Metsämuuronen, J. 2001. SPSS aloittelevan tutkijan käytössä. Viro

Mutanen, A. 2004. Kysymyksiä demokratian kehittämisestä. Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamiskeinojen kehittäminen sekä demokratia-asioiden hallinto Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Oikeusministeriön julkaisuja 2004:5. Helsinki: Edita Prima Oy

Niemi, H. 1999. Opettajankoulutus modernin murroksessa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy

Niemi, H. (toim.) 1998. Opettaja modernin murroksessa. Juva: WSOY

Niiniluoto, I. & Löppönen, P. (toim.) 1994. Suomen henkinen tila ja tulevaisuus. Juva: WSOY

Nousiainen, J. 1998. Suomen poliittinen järjestelmä. Juva: WSOY

Suomalaisen kirjallisuuden seura. 1985. Nykysuomen sanakirja. Porvoo: WSOY

Opinto-opas 2005–2006, 2006–2007. Tampereen yliopisto, kasvatustieteen tiedekunta.
2005. Nurmijärvi: Kirjakas Ky

Patton, M. 1980. Qualitative Evaluation Methods. London: Sage Publications

Puolimatka, T. 1997. Opetusta vai indoktrinaatiota? Valta ja manipulaatio opetuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy

Rantala, J. 2003. Koulu ja kansalaisyhteiskunta historiallisessa perspektiivissä.
Helsinki: Hakapaino

Rantala, J. & Siikaniva, A. (toim.) 2005. Kansalaisvaikuttaminen
opettajankoulutuksen haasteena. Helsinki: Hakapaino

Ruuskanen, P. (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Keuruu: Otavan
Kirjapaino Oy

Saarinen, E. 1994/1998. Filosofia. 1.-10. painos. Porvoo: WSOY

Sallila, P. & Malinen, A. (toim.). 2002. Opettajuus murroksessa. Vantaa: Dark Oy

Savikuja, J. 2000. Johdatus yhteiskuntapolitiikkaan. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos. Joensuu: Joensuun yliopistopaino

Sihvola, J. 1994. Hyvän elämän politiikka. Näkökulmia Aristoteleen poliittiseen filosofiaan. Helsinki: Kirjapaino-osakeyhtiö Like

Soukka, H. 2003. Valmista ja kyseenalaistamatonta demokratiaa. Opettajaksi opiskelevien demokratiakäsitysten tarkastelua kriittisen pedagogiikan viitekehyksessä. Pro gradu –tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö.

Sulkunen, P. 1998. Johdatus sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia. Juva: WSOY

Syrjälä, L. Ahonen, S. Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä

Syrjäläinen, E., Värri, V-M. & Eronen, A. 2005. Opettajaksi opiskelevat ja kansalaisvaikuttaminen. Kansalaisvaikuttaminen haasteena opettajankoulutukselle – tutkimuksen alkuraportti. Helsinki: Hakapaino

Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio. Sosiaalipsykologian perusteita. 2. korjattu painos. Turku: Painosalama Oy

Uusitalo, H. 1998. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY

Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä

Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. 2003. Opettajan vaiettu valta. Tampere: Vastapaino

Yli-Luoma, P. Hyvä opettaja. Sipoo: IMDL Oy Ltd

Lait

Hallintolaki (434/2003)

Kirjastolaki (904/1998)

Kuntalaki (365/1995)

Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998)

Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998)

Lukiolaki (629/1998)

Nuorisotyölaki (235/1995)

Suomen perustuslaki (731/1999)

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (1435/2001)

Internet-lähteet

1) Aktiivinen kansalaisuus opettajankoulutuksen ydinteemana. 19.12.2005. [www-dokumentti]. Tampereen yliopisto, Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos.

<<http://www.uta.fi/laitokset/okl/hokl/esittely/>> (Luettu 4.1.2006)

2) Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Ei päiväystä. [www-dokumentti]. Metodix.

<http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tutkimisen_taito_ja_tiedon_hankinta/?tree:D=167622&tree:selres=&hrpDelimChar=&parentCount=1> (Luettu 19.9.2005)

3) Hallituksen politiikkaohjelmat. Kansalaisvaikuttaminen. Ei päiväystä. [www-dokumentti]. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Tulostettu 14.7.2005

<<http://www.om.fi/uploads/wjek9ocpsuo8p.pdf>>

4) Hallituksen politiikkaohjelmat. Kansalaisvaikuttaminen. Ei päiväystä. [www-dokumentti]. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Tulostettu 14.7.2005

<<http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/42831.pdf>>

5) Iea-Civics Nuori kansalainen: Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus 3.2.2000.[www-dokumentti]. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

<<http://www.jyu.fi/ktl/civics.htm>> (Luettu 16.8.2005)

6) Keinänen, P. Maatalousyhteiskunnasta tietoyhteiskuntaan. Ei päiväystä. [www-dokumentti]. Tilastokeskus.

<<http://www.stat.fi/tk/tp/verkkokoulu/vk/tvt/oppitunnit/tvt07/yksisivu.html>>

(Luettu 25.8.2005)

7) Kolbe, L. Ei päiväystä. Valtauksen jälkeen. 17/98 Yliopisto-lehti. [www-dokumentti]. Yliopisto verkossa.

<http://www.helsinki.fi/lehdet/yolehti/1998_17/index.html> (Luettu 25.8.2005)

8) Kunnallisvaalit. 11.11.2004. [www.dokumentti]. Tilastokeskus.

<<http://www.tilastokeskus.fi/til/kvaa/index.html>> (Luettu 2.12.2005)

9) Lankila, T. 1999. Kekkonen kaudesta uuteen lamaan. Suomen historian käännekohtia- kurssi. [www-dokumentti] Internetix-portaali, oppimateriaalit.

<http://internetix.opit.wsoy.fi/fi/opintojaksot/9historia/suohistkaannekohdat/kekkonen_kaudesta> (Luettu 25.8.2005)

10) Niemi, H. 1999. Opettajankoulutuksen vaikuttavuus. Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. [www-dokumentti]. Suomen Akatemian julkaisuja 1/2000. Raivola, R. (toim.).

<http://www.aka.fi/modules/page/show_page.asp?id=900FB8C407DB448E8FC1CDD E6F0F68D2&itemtype=00308B787886459385F296A5AFD4FA74&tabletarget=data_1&pid=E12080C439CB48A191E80295F382194F&layout=aka_fi_sisa> (Luettu 29.1.2006)

11) Nordenstreng, L. (laatija). Ei päiväystä. Kansalaisten osallistumista koskevia säännöksiä Suomen lainsäädännössä –koostemuistio. [www-dokumentti]. Oikeusministeriö, lainvalmisteluosasto.

<<http://www.om.fi/30480.htm>> (Luettu 14.7.2005)

12) Suomen historian käännekohtia 1809-nykyäikaan. 17.12.2003 [www-dokumentti]. Yle, Opinportti, etälukio.

<<http://www.yle.fi/opinportti/etalukio/verkkooohjelmat/historia/>> (Luettu 24.8.2005)

13) Tampereen yliopistoon pyrkineet ja hyväksytyt päävalinnoissa 2005. 31.12.2005 [www-dokumentti]. Tampereen yliopisto.

<<http://www.uta.fi/opiskelu/valinta/valinta2005.html>> (Luettu 4.1.2006)

14) Tilastot 2002 sukupuolen mukaan. Ei päiväystä. [www-dokumentti]. Tampereen yliopiston tasa-arvotoimikunta.

<<http://www.uta.fi/tasa-arvo/tilastot2002.pdf>> (Luettu 4.1.2006)

15) Tilastot 2003 sukupuolen mukaan. Ei päiväystä. [www-dokumentti]. Tampereen yliopiston tasa-arvotoimikunta.

<<http://www.uta.fi/tasa-arvo/tilastot2003.pdf>> (Luettu 4.1.2006)

16) Tilastot 2004 sukupuolen mukaan. Toukokuu 2005. [www-dokumentti]. Tampereen yliopiston tasa-arvotoimikunta.

<<http://www.uta.fi/tasa-arvo/pdf/Tasa-arvoTilastot04t.pdf>> (Luettu 4.1.2006)

17) Torney-Purta, J., Lehmann, R., Oswald, H., and Schulz, W. 2001. Citizenship and Education in Twenty Eight Countries: Civic Knowledge and Engagement at Age Fourteen. Ei päiväystä.[www-dokumentti]. IEA.

<<http://www.wam.umd.edu/~jtputra/interreport.htm>> (Luettu 16.8.2005)

18) Työllisyys ja työttömyys heinäkuussa 2005. Tilastokeskuksen tiedote 23.8.2005. [www-dokumentti]. Tilastokeskus.

<http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2005/tiedote_043_2005-08-23.html> (Luettu 25.8.2005)

19) Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä. 4.4.2002 [www-dokumentti]. Valtioneuvosto.

<[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C93962CC359D6F51C2256B91003EDEE1/\\$file/osallisuusselonteko.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/C93962CC359D6F51C2256B91003EDEE1/$file/osallisuusselonteko.pdf)> (Luettu 4.1.2006)

20) Äänestysaktiivisuus (%) TAMY:n edustajistovaaleissa 2005. Ei päivystä. [www-dokumentti]. Vaalitulospalvelu. Tamy.

<<https://www11.uta.fi/tamy/julkiset/yleiset.php?show=aktiivisuus>> (Luettu 2.12.2005)

21) Äänestysaktiivisuus (%) europarlamenttivaaleissa 2004, 1999 ja 1996 sekä edustajistovaaleissa 2003 ja 1999 vaalipiireittäin. 8.7.2004. [www-dokumentti]. Tilastokeskus.

<http://www.tilastokeskus.fi/til/euvaa/2004/euvaa_2004_2004-07-08_tau_022.html> (Luettu 2.12.2005)

22) Äänestysprosentit kunnan kaupunkimaisuuden mukaan vaalipiireittäin vuosien 2003, 1999, 1995 ja 1991 eduskuntavaaleissa. 1.6.2005. [www-dokumentti]. Tilastokeskus.

<http://www.tilastokeskus.fi/til/evaa/2003/evaa_2003_2004-05-31_tau_007.html> (Luettu 2.12.2005)

23) Äänestysprosentit vaalipiireittäin ensimmäisissä ja toisissa vaaleissa presidentinvaalissa 2000. 31.5.2005. [www-dokumentti]. Tilastokeskus.

<http://www.tilastokeskus.fi/til/pvaa/2000/pvaa_2000_2005-05-31_tau_013.html>

(Luettu 2.12.2005)

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake

Liite 2: Haastattelukysymykset opiskelijoille

Liite 3: Opettajankouluttajien sähköpostikysely

Liite 4: SPSS-tuloksia

Kyselylomake

Arvoisa toisen vuosikurssin opiskelija

Teemme pro gradu –tutkielmaa Hämeenlinnan opettajakoulutuslaitoksen opiskelijoista kansalaisvaikuttajina. Tutkimuksemme on kaksiosainen; jälkimmäinen osa koostuu haastatteluista, joihin tulemme valitsemaan muutamia joukostanne tämän ensimmäisen osan kyselylomakkeen vastausten perusteella.

Sähköpostiosoitteesi: _____

Olen halukas osallistumaan haastatteluun _____

Kaikki vastaukset tullaan käsittelemään anonyymeinä.

Kiitos ajastasi!

Tampereen yliopisto
Opettajankoulutuslaitos
Hämeenlinnan toimipaikka
Pro gradu –tutkielma
Terhi Kivistö
Piia Paakkinen

JAKSO A

1. Syntymävuosi

2. Sukupuoli

nainen 1
mies 2

Vanhempien koulutus

3. Minkälainen peruskoulutus vanhemmillasi on?

	äiti	isä
a) kansakoulu	1	2
b) kansalaiskoulu tai osa keskikoulua	1	2
c) peruskoulu tai keskikoulu	1	2
d) ylioppilastutkinto	1	2

4. Mikä on vanhempiesi ammatillinen koulutus? (korkein suoritettu koulutusaste)

	äiti	isä
a) ei ammattikoulutusta	1	2
b) ammattikurssi tai vastaava (alle 6 kk)	1	2
c) ammattikurssi tai vastaava (6 kk ? 2 vuotta)	1	2
d) alempi keskiasteen ammattitutkinto (esim. ammatti- tai kauppakoulu)	1	2
e) ylempi keskiasteen ammattitutkinto (esim. sairaanhoito- tai kauppaopisto, teknillinen opisto)	1	2
f) ammattikorkeakoulu (esim. tradenomi, insinööri)	1	2
g) alempi korkea-aste (esim. hum. kand., 120 opintoviikkoa)	1	2
h) ylempi korkea-aste (esim. maisteri, diplomi-insinööri, 160 opintoviikkoa)	1	2
i) tutkijakoulutus (lisensiaatti, tohtori)	1	2

JAKSO B

5. Oletko osallistunut seuraavien järjestöjen tai yhteisöjen toimintaan?

	olen	en ole
a) Oppilaskunta tai jokin muu koulun oppilaselin	1	2
b) Jokin poliittinen järjestö	1	2
c) Jokin lehteä toimittava ryhmä	1	2
d) Jokin ympäristöjärjestö	1	2
e) Oppilas-/Opiskelijavaihto-ohjelma	1	2
f) Jokin ihmisoikeusjärjestö	1	2
g) Jokin yhteiskunnallista vapaaehtoistyötä tekevä järjestö	1	2
h) Jokin hyväntekeväisyysjärjestö, joka kerää rahaa johonkin yhteiskunnalliseen tarkoitukseen	1	2
i) Partiojärjestö	1	2
j) Jokin tietty kansallisuuteen tai kansanryhmään perustuva kulttuurijärjestö	1	2
k) Taide-, musiikki- tai näytelmäkerho	1	2

l) Jokin urheiluseura tai urheilujoukkue	1	2
m) Jokin uskonnollisen taustan omaava järjestö	1	2
n) Muu, mikä? _____	1	2

6. Kuinka usein osallistut seuraavien järjestöjen tai yhteisöjen toimintaan?

- 1 = Melkein joka päivä (4 tai useampana päivänä viikossa)
 2 = Useana päivänä (1-3 krt viikossa)
 3 = Muutaman kerran joka kuukausi
 4 = En koskaan tai en juuri koskaan

o) Oppilaskunta tai jokin muu koulun oppilaselin	1	2	3	4
p) Jokin poliittinen järjestö	1	2	3	4
q) Jokin lehteä toimittava ryhmä	1	2	3	4
r) Jokin ympäristöjärjestö	1	2	3	4
s) Oppilas-/Opiskelijavaihto-ohjelma	1	2	3	4
t) Jokin ihmisoikeusjärjestö	1	2	3	4
u) Jokin yhteiskunnallista vapaaehtoistyötä tekevä järjestö	1	2	3	4
v) Jokin hyväntekeväisyysjärjestö, joka kerää rahaa johonkin yhteiskunnalliseen tarkoitukseen	1	2	3	4
w) Partiojärjestö	1	2	3	4
x) Jokin tietty kansallisuuteen tai kansanryhmään perustuva perustuva kulttuurijärjestö	1	2	3	4
y) Taide-, musiikki- tai näytelmäkerho	1	2	3	4
z) Jokin urheiluseura tai urheilujoukkue	1	2	3	4
aa) Jokin uskonnollisen taustan omaava järjestö	1	2	3	4
bb) Muu, mikä? _____	1	2	3	

7. Kuinka kauan olet osallistunut seuraavien järjestöjen tai yhteisöjen toimintaan?

- 1 = Yli 10 vuotta
 2 = 6-10 vuotta
 3 = 3-6 vuotta
 4 = 1-3 vuotta
 5 = alle 1 vuoden

a) Oppilaskunta tai jokin muu koulun oppilaselin	1	2	3	4	5
b) Jokin poliittinen järjestö	1	2	3	4	5
c) Jokin lehteä toimittava ryhmä	1	2	3	4	5
d) Jokin ympäristöjärjestö	1	2	3	4	5
e) Oppilas-/Opiskelijavaihto-ohjelma	1	2	3	4	5
f) Jokin ihmisoikeusjärjestö	1	2	3	4	5
g) Jokin yhteiskunnallista vapaaehtoistyötä tekevä järjestö	1	2	3	4	5
h) Jokin hyväntekeväisyysjärjestö, joka kerää rahaa johonkin yhteiskunnalliseen tarkoitukseen	1	2	3	4	5
i) Partiojärjestö	1	2	3	4	5
j) Jokin tietty kansallisuuteen tai kansanryhmään perustuva kulttuurijärjestö	1	2	3	4	5
k) Taide-, musiikki- tai näytelmäkerho	1	2	3	4	5
l) Jokin urheiluseura tai urheilujoukkue	1	2	3	4	5
m) Jokin uskonnollisen taustan omaava järjestö	1	2	3	4	5
n) Muu, mikä? _____	1	2	3	4	5

8. Merkitse kolme (3) tärkeintä syytä osallistumiseesi em. järjestöjen tai yhteisöjen toimintaan. Numeroi tärkeysjärjestyksessä (1,2,3)

- a) Oma kiinnostuksesi vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin _____
- b) Vanhemmilta saatu/opittu toimintatapa _____
- c) Ystäviltä saatu/opittu toimintatapa _____
- d) Opettajilta saatu/opittu toimintatapa _____
- e) Sinua on henkilökohtaisesti pyydetty mukaan toimintaan _____
- f) Koet osallistumisen kansalaisvelvollisuutena _____
- g) Haluat poistaa havaitsemiasi epäkohtia _____
- h) Muu syy, mikä _____

JAKSO C

9. Missä määrin luotat seuraaviin yhteiskunnan laitoksiin?

	Hyvin paljon	Melko paljon	Vaikea sanoa	Melko vähän	En lainkaan
a) Suomen hallitukseen	1	2	3	4	5
b) Oman kuntasi tai kaupunkisi valtuustoon tai hallitukseen	1	2	3	4	5
c) Tuomioistuimiin	1	2	3	4	5
d) Poliisiin	1	2	3	4	5
e) Television uutisiin	1	2	3	4	5
f) Radion uutisiin	1	2	3	4	5
g) Sanomalehtiutisiin	1	2	3	4	5
h) Poliittisiin puolueisiin	1	2	3	4	5
i) Yhdistyneisiin kansakuntiin (YK)	1	2	3	4	5
j) Koululaitokseen	1	2	3	4	5
k) Eduskuntaan	1	2	3	4	5
l) Ihmisiin, jotka asuvat Suomessa	1	2	3	4	5
m) Puolustusvoimiin	1	2	3	4	5
n) Ympäristöjärjestöihin	1	2	3	4	5
o) Kirkkoon	1	2	3	4	5
p) Euroopan unioniin (EU)	1	2	3	4	5
q) Tiedeyhteisöön (tutkimus, yliopisto jne.)	1	2	3	4	5

JAKSO D

10. Kuinka usein keskustelet siitä, mitä maamme politiikassa tapahtuu?

	Usein	Joskus	En koskaan
a) Ystävien kanssa	1	2	3
b) Perhepiirissä	1	2	3
c) Opintojen yhteydessä (OKL)	1	2	3
d) Muussa yhteydessä, missä _____	1	2	3

11. Kuinka usein keskustelet siitä, mitä kansainvälisessä politiikassa tapahtuu?

	Usein	Joskus	En koskaan
a) Ystävien kanssa	1	2	3
b) Perhepiirissä	1	2	3
c) Opintojen yhteydessä (OKL)	1	2	3
d) Muussa yhteydessä, missä _____	1	2	3

JAKSO E**12. Äänestäisitkö**

	Kyllä	En
a) presidentinvaaleissa	1	2
b) eduskuntavaaleissa	1	2
c) kuntavaaleissa	1	2
d) EU-vaaleissa	1	2
e) kirkkovaaleissa	1	2
f) ylioppilaskunnan vaaleissa	1	2

13. Miten olet toiminut

	Kyllä	En
a) Olen hankkinut tietoa ehdokkaista ennen äänestämistä	1	2
b) Olen jonkin puolueen jäsen	1	2
c) Olen kirjoittanut sanomalehden yleisönosastoon yhteiskunnallisista tai poliittisista aiheista	1	2
d) Olen toiminut/ toimin kunnan tai kaupungin luottamustehtävässä	1	2
e) Teen vapaaehtoistyötä	1	2
f) Olen kerännyt varoja johonkin yhteiskunnallisesti hyvään tarkoitukseen	1	2
g) Olen osallistunut rauhanomaiseen mielenosoitukseen tai marssiin	1	2
h) Voisin ajatella osallistuvani lainvastaiseen mielenilmaukseen tarpeeksi tärkeäksi katsomani asian puolesta	1	2
i) Olen valmis kirjoittamaan nimeni yleiseen vetoomukseen	1	2

Haastattelukysymykset opiskelijoille

- 1) Mitä tiedät tästä kansalaisvaikuttamisen projektista?
- 2) Mitä on kansalaisvaikuttaminen?
- 3) Kerro omista vaikutustaustoistasi?
- 4) Miten olet päätenyt em. vaikutustahojen toimintaan?
- 5) Miksi olet päätenyt em. vaikutustahojen toimintaan?
- 6) Millaisina koet omat vaikutusmahdollisuutesi ko. toimissa?
- 7) Mitä osallistuminen sinulle antaa?
- 8) Miten olet saanut vaikuttaa opintoihisi OKL:lla?
- 9) Mitä valmiuksia olet saanut opinnoistasi toimia kansalaisvaikuttajana?
- 10) Miten voisi kehittää opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksia opintoihin?
- 11) Miten näet OKL:n opiskelijoiden aktiivisuuden yleensä?
- 12) Mitkä voisivat olla syitä mahdolliseen aktiivisuuteen/passiivisuuteen?
- 13) Miten opiskelijoiden aktiivisuutta voisi yleisesti ottaen parantaa?
- 14) Millaiset ovat opettajan vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnassa?
- 15) Mitä mieltä olet opettajan kansalaisvaikuttajan roolista?
- 16) Miten itse toimisit opettajana ja kansalaisvaikuttajana?
- 17) Kerro konkreettisia esimerkkejä oppilaiden aktivoimiseen?
- 18) Mitä esteitä näet sille, että opettaja voisi vaikuttaa koulussa tai yhteiskunnassa yleensä?
- 19) Miten sinä tulet tulevaisuudessa omassa luokassasi toimimaan kansalaisvaikuttajana?

Opettajankouluttajien sähköpostikysely

- 1) Määrittele, mitä kansalaisvaikuttaminen sinun mielestäsi tarkoittaa.
- 2) Miten opettajankoulutuksessa voitaisiin ottaa huomioon opettajan rooli kansalaisvaikuttajana?
- 3) Millaisia kansalaisvaikuttamiseen liittyviä aihesisältöjä olet käsitellyt opetuksessasi?
- 4) Millaisia kansalaisvaikuttamiseen liittyviä aihesisältöjä mielestäsi kuuluu opettamaasi oppiaineeseen?
- 5) Minkälaisia esteitä on/voisi olla kansalaisvaikuttamisen edistämässä opettajankoulutuksessa?
- 6) Sana vapaasta aiheesta.

SPSS-tuloksia

T-testi Onko sukupuolella yhteyttä aktiivisuuteen?

Group Statistics

	sukupuoli	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
eniten aktiivisin toiminta	mies	9	4,89	,928	,309
	nainen	23	5,61	,499	,104
aktiivinen toiminta	mies	9	4,44	1,130	,377
	nainen	23	5,09	,793	,165
miedosti aktiivinen toiminta	mies	9	3,78	,441	,147
	nainen	23	3,78	,518	,108

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
eniten aktiivisin toiminta	Equal variances assumed	1,036	,317	-2,851	30	,008	-,72	,252	-1,235	-,204
	Equal variances not assumed			-2,206	9,867	,052	-,72	,326	-1,448	,009
aktiivinen toiminta	Equal variances assumed	3,147	,086	-1,825	30	,078	-,64	,352	-1,361	,076
	Equal variances not assumed			-1,562	11,224	,146	-,64	,411	-1,546	,261
miedosti aktiivinen toiminta	Equal variances assumed	,298	,589	-,025	30	,981	,00	,196	-,405	,396
	Equal variances not assumed			-,026	17,168	,979	,00	,182	-,389	,380

T-testi Onko sukupuolella yhteyttä luottamuksessa yhteiskunnallisiin laitoksiin?

Group Statistics

	sukupuoli	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Suomen hallitukseen	mies	9	2,00	,500	,167
	nainen	23	1,83	,491	,102
oman kuntasi tai kaupunkisi valtuustoon tai hallitukseen	mies	9	2,44	,882	,294
	nainen	23	2,43	,788	,164
tuomioistuimiin	mies	9	1,78	,667	,222
	nainen	23	1,91	,668	,139
poliisiin	mies	9	1,67	,707	,236
	nainen	23	1,74	,619	,129
tv-uutisiin	mies	9	2,22	,667	,222
	nainen	23	1,65	,775	,162
radion uutisiin	mies	9	2,00	,000	,000
	nainen	23	1,65	,573	,119
sanomalehtiutisiin	mies	9	2,11	,782	,261
	nainen	23	1,74	,541	,113
poliittisiin puolueisiin	mies	9	2,89	,782	,261
	nainen	23	3,13	,757	,158
YK	mies	9	2,00	,707	,236
	nainen	23	2,52	,730	,152
koululaitokseen	mies	9	2,00	,707	,236
	nainen	23	1,78	,518	,108
eduskuntaan	mies	9	2,00	,500	,167
	nainen	23	2,17	,576	,120
ihmisiin, jotka asuvat Suomessa	mies	9	2,22	,667	,222
	nainen	23	2,22	,518	,108
puolustusvoimiin	mies	9	2,67	1,225	,408
	nainen	23	2,13	,548	,114
ympärisöjärjestöihin	mies	9	3,11	,782	,261
	nainen	23	2,57	,728	,152
kirkkoon	mies	9	3,11	1,269	,423
	nainen	23	2,65	,935	,195
EU	mies	9	3,00	1,118	,373
	nainen	23	2,87	,869	,181
tiedeyhteisöön	mies	9	2,33	,500	,167
	nainen	23	2,04	,638	,133

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Suomen hallitukseen	Equal variances assumed	,935	,341	,896	30	,377	,17	,194	-,222	,570
	Equal variances not assumed			,889	14,430	,389	,17	,196	-,244	,592
oman kuntasi tai kaupunkisi valtuustoon tai hallitukseen	Equal variances assumed	,138	,713	,030	30	,976	,01	,320	-,644	,663
	Equal variances not assumed			,029	13,304	,978	,01	,337	-,716	,735
tuomioistuimiin	Equal variances assumed	,391	,537	-,515	30	,610	-,14	,263	-,672	,401
	Equal variances not assumed			-,516	14,702	,614	-,14	,262	-,695	,425
poliisiin	Equal variances assumed	,374	,546	-,286	30	,777	-,07	,253	-,589	,445
	Equal variances not assumed			-,270	13,092	,792	-,07	,269	-,653	,508
tv-uutisiin	Equal variances assumed	1,582	,218	1,939	30	,062	,57	,294	-,030	1,170
	Equal variances not assumed			2,075	16,975	,054	,57	,275	-,010	1,150
radion uutisiin	Equal variances assumed	41,243	,000	1,804	30	,081	,35	,193	-,046	,742
	Equal variances not assumed			2,912	22,000	,008	,35	,119	,100	,596
sanomalehtiutisiin	Equal variances assumed	,035	,853	1,540	30	,134	,37	,242	-,121	,865
	Equal variances not assumed			1,310	11,135	,217	,37	,284	-,252	,996
poliittisiin puolueisiin	Equal variances assumed	,005	,944	-,804	30	,427	-,24	,300	-,855	,372
	Equal variances not assumed			-,793	14,251	,441	-,24	,305	-,894	,411
YK	Equal variances assumed	1,415	,244	-1,832	30	,077	-,52	,285	-1,103	,060
	Equal variances not assumed			-1,859	15,118	,083	-,52	,281	-1,119	,076
koululaitokseen	Equal variances assumed	,059	,810	,962	30	,344	,22	,226	-,244	,679
	Equal variances not assumed			,838	11,534	,419	,22	,259	-,350	,785
eduskuntaan	Equal variances assumed	,796	,379	-,794	30	,433	-,17	,219	-,621	,273
	Equal variances not assumed			-,846	16,823	,409	-,17	,205	-,608	,260
ihmisiin, jotka asuvat Suomessa	Equal variances assumed	,733	,399	,022	30	,983	,00	,221	-,446	,456
	Equal variances not assumed			,020	11,990	,985	,00	,247	-,534	,543
puolustusvoimiin	Equal variances assumed	14,936	,001	1,732	30	,094	,54	,310	-,096	1,169
	Equal variances not assumed			1,265	9,282	,237	,54	,424	-,418	1,491
ympärisöjärjestöihin	Equal variances assumed	,023	,879	1,870	30	,071	,55	,292	-,050	1,142
	Equal variances not assumed			1,810	13,770	,092	,55	,302	-,102	1,194
kirkkoon	Equal variances assumed	1,084	,306	1,128	30	,268	,46	,407	-,372	1,290
	Equal variances not assumed			,985	11,565	,345	,46	,466	-,560	1,478
EU	Equal variances assumed	,887	,354	,352	30	,727	,13	,370	-,626	,887
	Equal variances not assumed			,315	11,985	,758	,13	,414	-,773	1,033
tiedeyhteisöön	Equal variances assumed	,030	,863	1,220	30	,232	,29	,238	-,195	,775
	Equal variances not assumed			1,359	18,685	,190	,29	,213	-,157	,737

T-testi Onko sukupuolella yhteyttä keskusteluaktiivisuuteen?

Group Statistics

	sukupuoli	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
keskustelu ystävien kanssa KM	mies	9	1,78	,441	,147
	nainen	23	2,09	,417	,087
keskustelu perhepiirissä KM	mies	9	1,67	,707	,236
	nainen	23	1,87	,548	,114
keskustelu opintojen yhteydessä (OKL) KM	mies	9	2,00	,500	,167
	nainen	23	2,13	,344	,072
keskustelu muussa yhteydessä, missä? KM	mies	9	2,89	,333	,111
	nainen	23	2,96	,209	,043
keskustelu ystävien kanssa UM	mies	9	1,67	,500	,167
	nainen	23	2,09	,515	,107
keskustelu perhepiirissä UM	mies	9	1,44	,527	,176
	nainen	23	1,87	,458	,095
keskustelu opintojen yhteydessä (OKL) UM	mies	9	2,00	,500	,167
	nainen	23	2,13	,458	,095
keskustelu muussa yhteydessä, missä? UM	mies	9	2,89	,333	,111
	nainen	23	2,96	,209	,043

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
keskustelu ystävien kanssa KM	Equal variances assumed	,747	,394	-1,857	30	,073	-,31	,167	-,649	,031
	Equal variances not assumed			-1,810	13,958	,092	-,31	,171	-,676	,057
keskustelu perhepiirissä KM	Equal variances assumed	2,146	,153	-,868	30	,392	-,20	,234	-,680	,275
	Equal variances not assumed			-,775	11,963	,454	-,20	,262	-,774	,368
keskustelu opintojen yhteydessä (OKL) KM	Equal variances assumed	,001	,971	-,846	30	,404	-,13	,154	-,445	,184
	Equal variances not assumed			-,719	11,106	,487	-,13	,181	-,529	,269
keskustelu muussa yhteydessä, missä? KM	Equal variances assumed	1,901	,178	-,694	30	,493	-,07	,098	-,267	,132
	Equal variances not assumed			-,567	10,548	,583	-,07	,119	-,332	,196
keskustelu ystävien kanssa UM	Equal variances assumed	,838	,367	-2,093	30	,045	-,42	,201	-,830	-,010
	Equal variances not assumed			-2,120	15,065	,051	-,42	,198	-,843	,002
keskustelu perhepiirissä UM	Equal variances assumed	2,807	,104	-2,266	30	,031	-,43	,188	-,808	-,042
	Equal variances not assumed			-2,126	13,006	,053	-,43	,200	-,857	,007
keskustelu opintojen yhteydessä (OKL) UM	Equal variances assumed	,308	,583	-,707	30	,485	-,13	,185	-,507	,246
	Equal variances not assumed			-,679	13,576	,508	-,13	,192	-,544	,283
keskustelu muussa yhteydessä, missä? UM	Equal variances assumed	1,901	,178	-,694	30	,493	-,07	,098	-,267	,132
	Equal variances not assumed			-,567	10,548	,583	-,07	,119	-,332	,196

T-testi Onko sukupuolella yhteyttä osallistumisen useuteen?

Group Statistics

	sukupuoli	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
oppilaskunta tai jokin muu koulun oppilaselin	mies	9	3,00	1,000	,333
	nainen	23	3,83	,491	,102
jokin poliittinen järjestö	mies	9	3,67	1,000	,333
	nainen	23	4,00	,000 ^a	,000
jokin lehteä toimittava ryhmä	mies	9	4,00	,000 ^a	,000
	nainen	23	4,00	,000 ^a	,000
jokin ympäristöjärjestö	mies	9	4,00	,000 ^a	,000
	nainen	23	4,00	,000 ^a	,000
oppilas-/opiskelijavaihto-ohjelma	mies	9	3,89	,333	,111
	nainen	23	3,87	,458	,095
jokin ihmisoikeusjärjestö	mies	9	4,00	,000 ^a	,000
	nainen	23	4,00	,000 ^a	,000
jokin yhteiskunnallista vapaaehtoistyötä tekevä	mies	9	4,00	,000	,000
	nainen	23	3,74	,449	,094
jokin hyväntekeväisyysjärjestö	mies	9	3,89	,333	,111
	nainen	23	3,91	,288	,060
partiojärjestö	mies	9	3,22	1,093	,364
	nainen	23	3,91	,288	,060
jokin tietty kansallisuuteen tai	mies	9	3,89	,333	,111
	nainen	23	3,96	,209	,043
taide-, musiikki- tai näytelmäkerho	mies	9	3,22	,972	,324
	nainen	23	3,48	,790	,165
jokin urheiluseura tai urheilujoukkue	mies	9	2,67	1,000	,333
	nainen	22	2,73	1,241	,265
jokin uskonnollisen taustan omaava järjestö	mies	9	3,67	,707	,236
	nainen	23	3,70	,635	,132

a. t cannot be computed because the standard deviations of both groups are 0.

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
oppilaskunta tai jokin muu koulun oppilaselin	Equal variances assumed	3,575	,068	-3,155	30	,004	-,83	,262	-1,361	-,291
	Equal variances not assumed			-2,369	9,550	,040	-,83	,349	-1,608	-,044
jokin poliittinen järjestö	Equal variances assumed	14,082	,001	-1,642	30	,111	-,33	,203	-,748	,081
	Equal variances not assumed			-1,000	8,000	,347	-,33	,333	-1,102	,435
oppilas-/opiskelijavaihto-ohjelma	Equal variances assumed	,083	,775	,115	30	,909	,02	,168	-,324	,363
	Equal variances not assumed			,132	20,167	,896	,02	,146	-,286	,325
jokin yhteiskunnallista vapaaehtoistyötä tekevä järjestö	Equal variances assumed	28,450	,000	1,726	30	,095	,26	,151	-,048	,570
	Equal variances not assumed			2,787	22,000	,011	,26	,094	,067	,455
jokin hyväntekeväisyysjärjestö, joka kerää rahaa johonkin yhteiskunnalliseen	Equal variances assumed	,163	,689	-,204	30	,840	-,02	,118	-,266	,217
	Equal variances not assumed			-,191	12,958	,851	-,02	,126	-,297	,249
partiojärjestö	Equal variances assumed	23,667	,000	-2,853	30	,008	-,69	,242	-1,185	-,196
	Equal variances not assumed			-1,871	8,439	,096	-,69	,369	-1,535	,153
jokin tietty kansallisuuteen tai kansanryhmään perustuva kulttuurijärjestö	Equal variances assumed	1,901	,178	-,694	30	,493	-,07	,098	-,267	,132
	Equal variances not assumed			-,567	10,548	,583	-,07	,119	-,332	,196
taide-, musiikki- tai näytelmäkerho	Equal variances assumed	1,669	,206	-,773	30	,446	-,26	,331	-,933	,420
	Equal variances not assumed			-,704	12,374	,494	-,26	,363	-1,045	,533
jokin urheiluseura tai urheilujoukkue	Equal variances assumed	1,388	,248	-,130	29	,898	-,06	,467	-1,015	,894
	Equal variances not assumed			-,142	18,470	,888	-,06	,426	-,953	,832
jokin uskonnollisen taustan omaava järjestö	Equal variances assumed	,066	,799	-,113	30	,911	-,03	,258	-,555	,497
	Equal variances not assumed			-,107	13,361	,916	-,03	,270	-,611	,553